

« . . . και τοῦ Κανάρη ὁ δαυλὸς σπιθοβολᾷ, καπνίζει. . . »

BEHMA TOY ANAKALOY

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ПЕРІЕХОМЕНА

	σελ.
1. Η ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΤΗΣ ΛΑ- ΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, Εὐριπίδη Σούρλα, Παιδαγωγοῦ	2
2. Ο ΠΤΩΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ, Χρυσοστό- μου Κριμπά, Διδασκάλου	5
3. ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, Χρ. Ζάρα	9
4. Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΤΝΑΜΗ, Δέσποινας Παιδάκη, Διδασκαλίσης... ..	11
5. Η ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΜΕ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ, Ζήση Τούλια, Διδασκάλου	15
6. ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΤΘΙΣΤΟΡΗΜΑ, Κων)νου Παπαμανώλη, Διδασκάλου	19
7. ΜΕΘΟΔΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΤΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗ- ΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ, ΧΩΡΙΣ ΚΑ- NONEΣ ΚΑΙ ΤΤΗΙΟΤΣ, Γεωργίου Κ. Γέρου, Πολιτικού Μηχανικού	27
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	31

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: Ξενοφώντος 15α τ.τ. 118

ΤΗΛΕΦ. 3236.547 - 3221.316 - 3245.375

ΕΤΟΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ 1922

Ένωσις

τῶν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους
νομίμως ὑφισταμένων Διδασκαλικῶν Συλλόγων
καὶ τῶν Διδασκαλικῶν Συλλόγων
τῶν ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων

Ἀνεγνωρισμένη

ὑπὸ τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν
διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 754/1946 Ἀποφάσεώς του
ὡς αὕτη ἐτροποποιήθη
διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 7363/46, 10508/48, 3716/51,
4711/66, 570/69 καὶ 3213/72 ἀποφάσεων

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Πρόεδρος	Παναγιώτης Καζαντζής
Α'. Ἀντιπρόεδρος	Ἐμμανουήλ Σπανουδάκης
Β'. »	Ἀλέξανδρος Κέλλας
Γεν. Γραμματεὺς	Ἀθανάσιος Λύκος
Εἰδ. »	Κυριάκος Γεωργιάδης
Ταμίας	Στυλιανὸς Τσαξιλῆς
Σύμβουλος	Ἐμμανουήλ Δοριάκης
»	Φώτιος Παπαφωτίου
»	Ἀθανάσιος Παπανικολόπουλος

**Επιστημονικόν Βήμα
του ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ**

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

•
Αριθμός άδειας Κυκλοφορίας

18764/Γ του 1954

Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως

•
ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ

ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΕΚ ΜΕΛΩΝ

ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

•
ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ετήσια προκληρώται

ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Δρχ. 80
ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΦΟΡΕΙΩΝ » 120
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ Δολ. 3,50
Δι' αεροπορικήν αποστολήν
προστίθενται διά τέλη » 1
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ Δρχ. 5

ΑΘΗΝΑΙ

1975

•
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 3
ΕΤΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

•
ΓΡΑΦΕΙΑ
Ξενοφώντος 15α - ΑΘΗΝΑΙ (118)

ΤΗΛΕΦΩΝΑ

Διεύθυνσις - Σύνταξις 3236.547

Διαχείρισις - Διεκπεραίωσις 3221.316

Εργασίαι δημοσιευόμεναι ή μή
δεν επιστρέφονται

•
LA TRIBUNE

PROFESSIONELLE

DE L' INSTITUTEUR

rue Xénophonotos 15a (118) Athènes - Grèce

Publication
mensuello

de la Fédération

Grecque des
Instituteurs

Ἕνα φλέγον πρόβλημα πού ἀπασχολεῖ
τὸν διδασκαλικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας

Η ΜΟΡΦΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΠΙΘ)ΤΩΝ ΤΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΗ ΣΟΥΡΛΑ Παιδαγωγοῦ

Ἕνα μήνυμα ἀπὸ τὸν Σηκουάναν θὰ
ἀποτελέσει τὸ ἀντικείμενον τοῦ πα-
ρόντος ἄρθρου μας.

Σούρλας

I

Ἀναγράφομεν τὴν μορφήν καὶ τὸ περι-
εχόμενον ἐκθέσεως Ἐπιθεωρητοῦ, διὰ δι-
δάσκοντα εἰς λαϊκὸν Σχολεῖον τῆς Γαλλί-
ας, ὡς ἐρέθισμα διὰ σύγκρισιν καὶ ἀνα-
θεώρησιν τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομέ-
νου ἐκθέσεων ἐπιθεωρήσεως καὶ εἰς τὴν
ιδιὴν μας ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα.

Τὸ μήνυμα ὁμῶς αὐτὸ μπορεῖ — καὶ πρέ-
πει ἴσως νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενον συ-
ζητήσεων τόσοσιν μεταξὺ τῶν ἐπιθεωρητῶν
τῆς λαϊκῆς παιδείας μας, ὅσων καὶ τῶν
συναδέλφων τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου — ἀμ-
φοτέρων τῶν φύλων.

Ἀπὸ τὴν μορφήν δὲ αὐτὴν τῆς συγκρί-
σεως μπορεῖ νὰ προκύβουν ἐπωφελεῖ συμ-
περάσματα — τόσοσιν διὰ τοὺς ἐπιθεωρη-
τάς, ὅσων καὶ γιὰ τοὺς διδάσκοντας.

Ἡ σύγκρισις ἄλλως τε, εἶναι τὸ καλύ-
τερον μέσον πρὸς ἀποφυγὴν σφαλμάτων,
ὅσων καὶ πρὸς ἐπανόρθωσιν τυχόν ψυχικῶν
τραυμάτων.

Καὶ τώρα...

Κατόπιν τοῦ ὡς ἄνω ἐπιθεβλημένου
προεισαγωγικοῦ ἐντοπισμοῦ ἐκ μέρους τῆς
ταπεινότητός μας, ἀναγράφομεν τόσοσιν τὰ
σημεῖα πού ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον ἐπι-
θεωρήσεως, ὅσων καὶ τίς κρίσεις τοῦ Γάλ-
λου Ἐπιθεωρητοῦ τῆς λαϊκῆς Παιδείας,
διὰ τὸν ἐπιθεωρηθέντα διδάσκαλον.

II

A'

«Ἡ αἰθουσα διδασκαλίας καὶ τὰ ἀπα-
ραίτητα διδακτικά ὕλικά».

B'

«Ὁ διδάσκων — Παρουσίασις — Συμπε-

ριφορά του — Αὐθεντία καὶ διατύπωσις
τῆς προσωπικότητός του».

Γ'

«Ἡ συμμεταχὴ τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν
διδασκαλίαν καὶ αἱ ἐρωτήσεις των».

Δ'

«Ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας του — κα-
τὰ τὴν ἀρχήν, τὴν διαδικασίαν καὶ τὸ τέ-
λος τῆς διδασκαλίας».

Αὐταὶ — αἱ ὡς ἄνω — ὑπὸ μορφήν Πυ-
θαγορείου τετρακτίος — φάσεις τῆς ἐπιθε-
ωρήσεως.

III

Καὶ τώρα... ἂς δοῦμε τὰ σημεῖα καὶ τὸ
περιεχόμενον τῆς συνταχθείσης ἐκθέσεως
ἐκ μέρους τοῦ ἐπιθεωρητοῦ — ὥστε νὰ
ἀποτελέσουν:

Ἐρέθισμα καὶ ὑπόδειγμα καὶ διὰ τὴν
ιδιὴν μας ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα,
γύρω ἀπὸ τὸ σοβαρὸν καὶ φλέγον θέμα
τοῦ περιεχομένου τῶν ἐκθέσεων ἐπιθεωρή-
σεως.

Ἀπὸ τὴν παρατιθεμένην δηλαδὴ ἀποψιν
θὰ ἔχουν νὰ ἐπωφεληθῶν καὶ οἱ ἐπιθεω-
ροῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ διδάσκοντες, ὥστε
νὰ ὑπάρξῃ πλήρης κατανόησις, ἀποφυγὴ
ἐσφαλμένων κρίσεων καὶ ἀποφυγὴ δημι-
ουργίας ψυχικῶν τραυμάτων εἰς τοὺς δι-
δάσκοντας.

Ἡ δικαία δηλαδὴ κρίσις καὶ γενικὰ ἡ
ἀπονομὴ δικαιοσύνης ἐκ μέρους τῶν ἐπιθε-
ωρητῶν πρὸς τοὺς διδάσκοντας — ὡς τρο-
φὴ τῆς ψυχῆς — γιὰ νὰ ἐκφρασθοῦμε μὲ
Πλατωνικὴν διακήρυξιν.

Καὶ γι' ἀνά ἐκφρασθοῦμε ἐπὶ τὸ παιδα-
γωγικώτερον.

Ἡ μορφή δηλαδὴ αὐτὴ τῆς συντάξεως
καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιθεωρήσεων,
πρέπει νὰ ἀποτελέσει ἀντικείμενον συζη-

τήσεων, τόσον ἐκ μέρους τῶν ἐπιθεωρη-
τῶν, ὅσον καὶ τῶν συναδέλφων τοῦ λαϊκοῦ
Σχολείου — ἀμφοτέρων τῶν φύλων — τό-
σον εἰς Συνέδρια Ἐκπαιδευτικὰ ὅσον καὶ
εἰς ἐπὶ μέρους Συνελεύσεις.

Ἴδου δὲ ἐν κατακλείδι τὸ περιεχόμενον
τῆς ἐκθέσεως Γάλλου Ἐπιθεωρητοῦ, δι'
ἐπιθεωρηθέντα διδάσκαλον τοῦ λαϊκοῦ
Σχολείου.

IV

A'

1) Ὁ χώρος τῆς αἰθούσης τῆς διδα-
σκαλίας καὶ ἡ ψυχολογικο-παιδαγωγικὴ
τοποθέτησις τῶν ἀντικειμένων.

2) Τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸν διδάσκοντα
ὄργανα

Ἐπελέγη ἡ καλυτέρα αἴθουσα τοῦ Σχο-
λείου διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς διδασκαλίας.

Ἡ διάταξις τῶν ἀντικειμένων ἐπέτρεπε
τὸν ἑλεγχον.

Ὁ διδάσκων ἠδύνατο μὲ τὴν ψυχολογη-
μένην τοποθέτησιν τῶν ἀντικειμένων τῆς
αἰθούσης διδασκαλίας νὰ βλέπει ὅλους
τοὺς μαθητάς του.

Οἱ μαθηταὶ ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἀντικρί-
ζουν τὸν διδάσκοντα καὶ νὰ ἐπωφελοῦνται
ἀπὸ τὰς παιδαγωγικὰς ὑποδείξεις του.

Αἱ πραγματοποιηθεῖσαι δὲ μορφές βο-
ηθείας ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος ἦταν
— σαφεῖς, ἐλκυστικὲς καὶ χτυπητές.

Ἡ ἀποκάλυψις ἐγένετο τὴν κατάλλη-
λον στιγμήν.

B'

Ὁ διδάσκων:

Ἡ παρουσίαις του — ἡ διαγωγή καὶ
ἡ ἐν γένει μορφή συμπεριφορᾶς του.

Ὁ διδάσκων ὡς σύμβουλος καὶ ὡς μη-
νύτωρ ἦταν ὑπόδειγμα διὰ τοὺς μαθητάς
του.

Ἐνας τύπος ἀνθρωπιστικός, ἀπηλλα-
γμένος ἀπὸ τίς βαθμολογίας.

Ἦταν ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ἐκνευρι-
σμοὺς καὶ ἡ ἐν γένει στάσις καὶ συμπερι-
φορὰ του ἦταν εὐπρόσδεκτος.

Προσόντα δὲ ὡς πρὸς τὴν αὐθεντία του
— ἦταν τὰ κάτωθι:

Ἦταν ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κυριαρχι-
κὰς ἐκδηλώσεις καὶ ἐγνώριζε νὰ συνο-
δεύει μ' ἐτὸ χέρι πολλὰς φορὲς τοὺς μαθη-
τάς του.

Ἐν τέλει δέ:

Ἐγνώριζε ἐπίσης νὰ ἐλέγχει καὶ τὴν
συμπεριφορὰν τῆς τάξεως.

Ὁ τόνος τῆς φωνῆς του, ἦταν συμπαθη-

τικός, ἐνῶ παράλληλα ἡ ἀρθρωσις καὶ ἡ
διατύπωσις τῶν λέξεων ἦταν ἐπίσης ἀμφο-
γος.

Ἀρθρωσις δηλαδὴ — διατύπωσις, ρυ-
θμὸς καὶ χρωματισμὸς τῆς φωνῆς τοῦ κα-
νονικός.

Τὸ λεξιλόγιον τοῦ προσηρμοσμένον
πρὸς τὴν γλωσσικὴν ἐπίδοσιν τῶν μαθη-
τῶν.

Καὶ γενικά:

Ἡ γλωσσικὴ ἔκφρασις τοῦ ἐπρόδιδε κα-
τοχήν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης.

Γ'

Ἡ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν δι-
δασκαλίαν

Ἡ ἐξασφάλισις τοῦ διαφέροντος

Αἱ ἐρωτήσεις τοῦ διδάσκοντος εἰς τοὺς
μαθητάς

Ὁ διδάσκων προσέειπε εἰς τὴν ὁλότητα
τῶν μαθητῶν ἓνα ρυθμὸν ἀγρυπνον καὶ
ποικίλον.

Ἦταν ἐνθουσιώδης καὶ φαινόταν πει-
στικός. Ἐγνώριζε νὰ ἐμπνέει ἐνθουσιασμόν
καὶ ἐδημιούργει μὲ τὴν στάσιν τοῦ αὐτῆς
τὴν ἀμιλλαν καὶ εἰς τοὺς μαθητάς.

Ἐκαμνε ἐπιλογὴν παραδειγμάτων ἀπὸ
τὴν τρέχουσαν ζωὴν καὶ ἐστήριζε τὰς ἀ-
πόψεις του εἰς τὰς πρακτικὰς γνώσεις
τῶν μαθητῶν.

Ὁ διδάσκων ἐπέδειξε καὶ ἐτήρησε μίαν
ἀμφογὸν συμπεριφορὰν ἐναντι τῶν μαθη-
τῶν του.

Τοὺς ὑπεβοήθει νὰ ἀνευρίσκουν τὸ κα-
τὰ τὰς δυνάμεις των δυνατόν.

Αἱ ἐρωτήσεις δὲ ποὺ ἀπηύθυνε εἰς τοὺς
μαθητάς ἦταν ἐκ τῶν προτέρων προπα-
ρασκευασμένες καὶ ὅχι προχειρολογίες
τῆς στιγμῆς.

Ἡ διατύπωσις των ἀπλῆ καὶ σαφῆς.
Ἦταν δηλαδὴ αἱ ἐρωτήσεις τοῦ προσηρ-
μοσμένες πρὸς τὸ διανοητικὸν ἐπίπεδον
τῶν μαθητῶν τῆς τάξεώς του.

Ἀπηύθυνε τὰς ἐρωτήσεις πρὸς ὅλους
τοὺς μαθητάς τῆς τάξεως καὶ ἐπεδείκνυε
μίαν εὐπρόσδεκτον ἱκανοποίησιν κατὰ τὴν
διατύπωσιν ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν, τῶν
ἀπαντήσεών των.

Δ'

Ἡ μέθοδος γενικά καθ' ὅλα τὰ στάδια
καὶ τὴν πορείαν τῆς διδασκαλίας του.

Κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς διδασκα-
λίας. Ὁ συνδυασμὸς μὲ προηγούμενα μα-
θήματα ἦταν λογικός.

Τὸ πέρας τῆς διδασκαλίας προσδιωρι-
σμένον μὲ ἀκρίβειαν καὶ ἡ προεισαγωγι-

κή του διάρθρωσιν προσηρμοσμένη εις τὸ νὰ ἀφυπνίζει τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν.

Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος — διετύπωνεν ἐξηγήσεις σαφεῖς — σύντομες καὶ ἀκριβολογημένες.

Ἐτόνισεν εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ διαφέροντα σημεία. Ἐσεβάσθη γενικὰ τὰς τέσσαρες φάσεις μίᾳς διδακτικῆς μορφῆς - δηλαδή.

- 1) Προπαρασκευὴν
- 2) Τοποθέτησιν τῶν μαθητῶν.
- 3) Διεκπεραίωσιν τῆς διδακτικῆς πράξεως. καὶ
- 4) Σύνθεσιν τῆς διδακτικῆς ὕλης.

Αἱ χειρονομίες ἦσαν πολλαπλῆς καὶ ἐπιδεικτικῆς τερματίζων δὲ τὴν διδασκαλίαν του, προσέθη εἰς μίαν τελείαν καὶ πλήρη ἀνακεφαλαίωσιν.

Συνήγαγε τὰ κύρια καὶ οὐσιώδη σημεία τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ συγκρατήσουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν μνήμην των, διὰ τὴν συνέχειαν τῆς διδασκαλας κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν.

Ε'

Καὶ τώρα, ἐν τελειωτικῇ κατακλείδι κατόπιν τῆς παραθέσεως τῆς ὡς ἄνω μορφῆς διατυπώσεως καὶ συντάξεως τῆς ἐκθέσεως τοῦ Γάλλου ἐπιθεωρητοῦ διὰ τὸν ἐπιθεωρηθέντα διδάσκαλον τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου, γεννᾶται τὸ ἐρώτημα:

Εἰς τὴν ἰδικήν μας ἐκπαιδευτικὴν πραγματικότητα, ποῖος ὁ τύπος καὶ ἡ μορφή τοῦ περιεχομένου τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς λαϊκῆς παιδείας μας, γιὰ τοὺς δασκάλους καὶ τὶς διδασκάλισσες τῶν λαϊκῶν Σχολείων μας;

Ποῖαι αἱ ὁδηγίαι τοῦ Κεντρικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, σχετικὰ μὲ τὸ ὡς ἄνω φλέγον θέμα, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται ψυχικὰ τραύματα καὶ ἀδικίες κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἐκθέσεων ἐκ μέρους τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς λαϊκῆς Παιδείας μας;

Μὰ... ἀκριθῶς τὸ παρὸν ἄρθρον μας δὲν ἀποθλίπει εἰς ἄλλο τι — ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἐρέθισμα παιδγωγικῶν — τόσον διὰ τὴν

μορφήν συγχρονισμένων ἐκθέσεων ἐκ μέρους τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς λαϊκῆς Παιδείας μας, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀποφυγὴν ἀδικιῶν καὶ ψυχικῶν τραυμάτων εἰς τοὺς δασκάλους καὶ τὶς διδασκάλισσες τῆς λαϊκῆς παιδείας μας.

ΣΤ'

Ἡ Μεταδιδταρική Γενική Συνέλευσις τῶν λειτουργῶν τῆς λαϊκῆς Παιδείας μας — ἡ πραγματοποιηθεῖσα ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ κ. Παναγιώτου Καζαντζή, Προέδρου τῆς ΔΟΕ, καὶ ἡ ἐκφράζουσα τὰς ἀφ' ἑξῆς 30.000 δασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν τῆς Ἑλλάδος μας, διετύπωνε τὰς κάτωθι ἀποφάσεις, σχετικὰ μὲ τὸ φλέγον πρόβλημα τῆς συντάξεως ἐκθέσεων ἐπιθεωρήσεως.

1) Νὰ μὴν ὑπάρχει ἀριθμητικὴ ἀποτίμησις, ἀλλὰ χαρακτηρισμός.

2) Νὰ δοθοῦν ὁδηγίαι γιὰ δίκαιη καὶ ἀντικειμενικὴν κρίσιν, καὶ

3) Νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ συνθήκες λειτουργίας τῶν Σχολείων.

(Διδασκαλικὸν Βῆμα, φύλλον 780. 25 Σ) Ἰουλίου 1975).

Ἀπόψεις ὁρθόταται αἱ ὅποια πρέπει νὰ λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν ἐκθέσεων ἐκ μέρους τῶν ἐπιθεωρητῶν τῆς λαϊκῆς Παιδείας μας.

Εἰς τὸ παρατεθὲν ἄλλως τε ὑπόδειγμα περιεχομένου συντάξεως ἐκθέσεως Γάλλου ἐπιθεωρητοῦ — δι' ἐπιθεωρηθέντα διδάσκαλον, δὲν ὑπάρχει οὔτε ἀριθμητικὴ ἀποτίμησις οὔτε μονάχα κρίσεις δι' ἐφαρμοσθεῖσαν μεθοδικὴν ἀποψιν.

Τρέφομεν συνεπῶς τὴν ἐλπίδα, ὅτι αἱ παρατεθεῖσαι ὡς ἄνω ἀπόψεις, πρέπει νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον συζητήσεως πρὸς διόρθωσιν τῶν τρωτῶν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν ἰδιαιτέρως ἀδικιῶν καὶ ψυχικῶν τραυμάτων.

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

Μέ την εύκαιρία του έτους της Γυναίκας

«Μιά άνωτάτη Άρχή έπλασε την άρμονία, τó φώς και τόν άνδρα. Άκόμη έπλασε τó χάος, τó σκοτάδι και τη γυναίκα».

Ο ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΚΑΙ Η ΓΥΝΑΙΚΑ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΚΡΙΜΠΑ Διδόλου τού Α' Δημ. Σχ. Άθηνών

ΑΔΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

Αυτό τó περίεργο απόφθεγμα, τó αποδίδουν στόν Πυθαγόρα. Δέν τó πιστεύω. Κάποιος μεταγενέστερος «καμένος», φαίνεται πώς τó έπλασε και τó απέδωσε στόν Πυθαγόρα, γιά νά τó τονώσει με τó κύρος τού φιλοσόφου.

Ό Πυθαγόρας, δέν είναι δυνατόν νά έιπε τέτοιο πράγμα, γιά δυό λόγους: ό πρώτος είναι ότι δέν έγενέκευε. Μπορεί μερικές γυναίκες νά κλείνουν μέσα τους τó χάος και τó σκοτάδι, αλλά δέν είναι όλες τέτοιες. Υπάρχουν καλές και κακές. Όπως υπάρχουν καλοί και κακοί άντρες. Η φιλοσοφική ψυχραιμία και δικαιοκρισία τού Πυθαγόρα, αποκλείει την πατρότητα τού απόφθέγματος. Ό δεύτερος λόγος, είναι θετικός και σαφής. Ό Πυθαγόρας, όχι μόνο δέν έχθρευόταν τις γυναίκες, αλλά αντίθετα πίστευε στη αξία τους, συνεργαζόταν μαζί τους, έμπνεόταν απ' αυτές και τις αγαπούσε πολύ.

Ό λόγος πού έβαλα τó απόφθεγμα στόν τίτλο, είναι άκριβώς αυτός. Νά αποδείξω ότι είναι άβάσιμη ή απόδοση στόν Πυθαγόρα. Και ότι ό μεγάλος φιλόσοφος είχε έντελώς αντίθετες άπόψεις γιά τη γυναίκα, από εκείνες πού άστοχα και αύθαίρετα τού καταμαρτυρούν.

Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ

Η πρώτη γυναίκα πού γνώρισε και λάτρεψε ό Πυθαγόρας, ήταν ή μάνα του. Η σεμνή, έξυπνη, δυναμική και στοργική Παρθενίδα. Ήταν τυχερός, διότι είχε μιά τέτοια μάνα. Πρίν ακόμα απ' την γέννησή του, οι φροντίδες της ήσαν άμέριστες. Όταν ήταν νιόπαντρη, πήγε με τόν άντρα της στους Δελφούς νά ρωτήσει γιά τó είδος και την αξία τού παιδιού πού θ' άποχτούσε. Και ή Πυθία προφήτεψε: «Καλή κυρά μου, θά γεννήσης ένα παιδί, πού θά εύεργετήσει όλους τούς ανθρώπους, όλων τών τόπων κι όλων τών εποχών».

Λόγος μέγας και τολμηρός. Θείκός λόγος. Τόν έδεσε μ' έκρυφό καμάρι στό μυα-

λό της, τόν ζέστανε στην ψυχή της κι έκαμε τó πán νά θυγή άληθινός. Μά υπάρχει μεγαλύτερη εύτυχία και τιμή, γιά μιά μάνα, νά φέρη στόν κόσμο ένα τέτοιο παιδί! Προτού νά γεννήση, τó αφιέρωσε κιόλας στόν θεό τού φωτός, τόν Φοίβο Άπόλλωνα. Κι όταν τó γέννησε, τó πήγε στην κεδρόφυτη κοιλάδα τού Λιθάνου, νά τó εύλογήση ό Ιερέας τού εκεί ναού. Μετά την έπιστροφή στη Σάμο, πρωταρχικό μέλημα της μάνας (και τού πατέρα φυσικά), ήταν ή άνατροφή τού παιδιού. Η οικονομική άνεση τού σπιτιού, επέτρεπε στό παιδί, νά έχη όλα τά καλά τού κόσμου. Μά τó «μέγα καλό και πρώτο», ήταν ή στοργή κι ή αγάπη της μάνας.

Η αγάπη της Παρθενίδας στό μοναχοπαιδί της, ήταν φυσιολογική και συγκρατημένη. Δέν είχε τόν παθολογικό χαρακτήρα της άσφυκτικής υπερπροστασίας. Η Παρθενίδα, αγαπούσε τó παιδί της, αλλά δέν τó έσκαζε από την υπερβολική αγάπη. Δέν τó πίεζε, δέν τó θάραινε, δέν τó άχρήστευε. Δέν ήταν ούτε στέρηση, μά ούτε θάρος άσήκωτο. Γι αυτό, οι συναισθηματικές σχέσεις μάνας και παιδιού ήταν κανονικές. Αυτή ή κανονικότητα, εξασφάλισε στόν Πυθαγόρα, την ψυχική όμαλότητα και εύεξία.

Στό έσωτερικό τού Πυθαγόρα, δέν κόλλησε ούτε ίχνος αντίθελυκότητας. Είχε ζωντανές αιτίες νά λατρεύη την πρώτη ιερή γυναίκα τού κόσμου (τη μάνα) κι επομένως, όλες τις άλλες καλές γυναίκες. Είναι αδύνατον λοιπόν νά τις αποστρεφόταν όλες «συλλήβδην και άθρόως». Μιά τέτοια άποψη, είναι άσχετη πρós τά πράγματα.

Όταν μεγάλωσε ό Πυθαγόρας, άπαγκιστρώθηκε εύκολα απ' τόν μητρικό δεσμό κι άκολούθησε άνετα την περιπετειώδη πορεία του. Την πορεία, πού προφήτεψε ή Πυθία. Η μητρική στοργή τόν συνώδευε τόν θέρμαινε, τόν έτρεφε και τόν δυνάμωνε. Και εκείνος, όχι μόνο δέν έχασε την πολύτιμη μανούλα του, μά στίς

δύσκολες περιστάσεις γύριζε κοντά της με τη φλογερή φαντασία του έπεφτε στην άπαλη άγκαλιά της κι έβρισκε άσυλο άναγεννητικό.

Κι όταν κύλησαν τά τριανταδυό χρόνια του ξενιτεμού, της σπουδής, της δοκιμασίας, της αίχμαλωσης και της έγκαρτέρησης ξαναγύρισε ο Πυθαγόρας στη Σάμο, την ποθητή πατρίδα, για νά θρή τη μάνα του. "Όλοι τόν θεωρούσαν πεθαμένο. Μόνο ή μάνα πίστευε στόν έρχομό του. Και σάν ξημέρωσε ή άγια μέρα του γυρισμού, μάνα και γιός, έγιναν ένα σφιχτοδεμένο σύμπλεγμα συγκινητικής έπικοινωνίας.

Σέ λίγο, παίρνει μαζί του τη λατρεμένη του μανούλα ο μέγας φιλόσοφος και θάζουν πλώρη για την Ελλάδα. Μαζί έφθασαν με τό καλό, μαζί έκαναν μιά έσωτερική περιήγηση και μαζί πήγαν στους Δελφούς. "Η μάνα, δακρυσμένη άπ' τη συγκίνηση λύγισε τά γεροντικά της ποδάρια, έσκυψε και προσκύνησε εύλαβικά τόν θωμό του "Απόλλωνα κι είπε: «Θεέ του φωτός, σ' εύχαριστώ πού με άξιώσες νά γεννήσω και νά σου χαρίσω αυτό τό παιδί. Φώτισέ το νά μεταδώση τό φώς του σ' όλον τόν κόσμο και νά έπαληθεύση ο χρησμός σου. Σου τό φέρνω μεγαλωμένο, ταξιδεμένο, σπουδαγμένο, προκομένο. Έγώ δέν χρειάζομαι πιά, ο ρόλος μου έληξε. "Ο Πυθαγόρας, είναι τώρα, όλότελα δικός σου».

Λένε, πως μιά θαμπωτική λάμψη έπηρε στά "Απολλώνεια ύψη, την εύγενική ψυχή της μάνας του Πυθαγόρα. Την άγια ψυχή της Παρθενίδας.

Η ΠΥΘΙΑ ΘΕΟΚΛΕΙΑ

"Ο Πυθαγόρας δέν ήλθε στους Δελφούς για νά φωτιστή, αλλά νά φωτίση. "Ηταν τώρα τόσο φωτισμένος, ώστε οί Ιερείς του ναού, είχαν ανάγκη και άποζητούσαν άπό καιρό την πυθαγορική φώτιση.

Είχαν πέσει σέ αποθάρρυνση και κάμψη. Κάτι τούς έλεγε μέσα τους, ότι «ήσαν λίγα τά ψωμιά τους». Τό κακό πού θάρχόταν, άργά ή γρήγορα, θά ήταν άναπότρεπτο. Αυτό τό μούδιασμα τών Ιερέων, έπρεπε νά τό γιατρέψη ο Πυθαγόρας. "Επρεπε νά έμφυσήση «πνοήν ζωής» στην άδράνεια και την άπογοήτευση πού αντίκρυσε. Χρειάζόταν ένα όργανο εύαίσθητο, τρυφερό, θαλερό και καλόγνωμο. "Ανάμεσα στίς Ιέρειες του Θεού, ξεχώρισε και διάλεξε την ώραία, νεαρή και προικισμένη Θεόκλεια. "Ηταν ή κλητή και ή έκλεκτή του.

Μόλις αντίκρυσε τόν Πυθαγόρα ή Θεόκλεια, συγκλονίστηκε σύγκορμη. Τά δι-

ομαγνητικά του ρεύματα θρήκαν μέσα της πιστή άνταπόκριση. Μιά άμοιβαία ροή ένεργειας μπήκε σέ άδιάκοπη λειτουργία, ανάμεσα στόν δάσκαλο και τη νεαρή Πυθία. "Ο μέγας μυσταγωγός, μιλούσε κατ' εύθειαν στά έσωτερα ψυχικά βάθη της. Και δέν πέρασε καιρός πού τά Ιεουργικά το υμαθήματα, την έφερναν στην άπόκοσμη έκστασιακή πληρότητα. "Ο "Απόλλωνας φώτιζε τόν Πυθαγόρα (τόν γιό του) και κείνος, μετωχέτευε τό θείο φώς στά τρυφερά άδύτα της νεαρής Πυθίας, για νά σώση τό κύρος του Θεού και νά διαιωνίση την παρουσία και κυριαρχία του στόν κόσμο.

"Οχι. Τό δελφικό φώς, δέν έπρεπε νά σθήση. "Η εύφλεκτη θρυαλλίδα θρέθηκε. "Ηταν ή μικρή και θεία Θεόκλεια. "Η μύηση, γινόταν στό έσωτερικό του ναού μπροστά στό "Ιερατείο κι είχε σκοπό διδασκτικό. Νά τούς μάθη την μυστηριακή τέχνη σ' όλες τις λεπτομέρειες. Νά τούς μεταδώση όλα τά μυστικά, για νά μη παρουνιάζονται περιπτώσεις άστοχίας στίς χρησιμοδοτήσεις, όπως γινόταν ως τώρα. "Η αυτοσυγκέντρωση, ή λιτή δίαιτα, ή προσήλωση πρós τό θεϊόν και ή ευστοχη έκτόξευση του μαγνητικού ρευστού πρós τόν θηλυκό δέκτη (την Πυθία), είναι τό θαυμαστό κύκλωμα πού άναζωογόνησε ο Πυθαγόρας στους Δελφούς.

Την συγκλονιστική αὐτή λειτουργία της ψυχοπνευματικής γονιμοποίησης, την παρακολουθούσαν άναυδοι οί προφήτες (Ιερείς), μαζί με τις Ιέρειες (ύποψήφειες Πυθίες). Και ή θεία Θεόκλεια, ανατρίχιαζε και σπάραζε και ένθουσιαζόταν και έκστασιαζόταν, την ώρα της εισδοχής τών πυθαγορικών διορευσμάτων.

"Η δημιουργία, δέν είναι άντρικό κατόρθωμα. Χρειάζεται και τη συμμετοχή του θηλυκού. "Η φυσιολογική παραγωγή, είναι σύμπραξη άρσενικού και θηλυκού. Είναι προσφορά και δεκτικότητα. Είναι «όργιον» ψυχής και ζωής. Κι ο Πυθαγόρας, τό καλογνώριζε αυτό. Και τό διδασκε με λόγια, με τελετουργία και πρακτική έποπτεία.

Κι όταν ή Θεόκλεια έγινε τέλεια Πυθία, ήταν ίκανή ν' άνεβαίνει στά "Απολλώνεια ύψη, νά παίρνει δυνάμεις προφητικές, νά ξαναγυρίζη στη γή και νά διατρύπη με τις διορατικές ύπερακτίνες της, τό άδιάπεραστο φράγμα του μέλλοντος. Νά λέη με άνεση και σιγουριά, «τά μέλλοντα νά συμβώσι».

Τώρα, ήταν όλα έτοιμα. "Η άποστολή του Πυθαγόρα στους Δελφούς, είχε λήξει. Τό δροσερό πνεύμα του, είχε διαποτίσει τά μάρμαρα και τις καρδιές. Γεροντικές και νεανικές. "Αντρικές και γυναι-

κείες. Για μερικούς αιώνες ακόμη, μ' αυτόν τον έμβολιασμό, ο Φοῖβος θά ἔχη «καλύβην καὶ μάντιδα δάφνων». Για μερικούς αιώνες, θά ἔχη «παγὰν λαλέουσαν καὶ λάλον ὕδωρ».

Ένας χρόνος, ἦταν ἀρκετὸς νὰ γίνη ἡ μετάγγιση καὶ νὰ συντελεσθῇ ἡ ἀναζωπύρωση. Οἱ θρῆνοι καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῆς Ξεόκλειας, δὲν στάθηκαν ἱκανοὶ νὰ κρατήσουν τὸν δάσκαλο, οὔτε μιὰ μέρα παρὰπάνω. Τὸ χρέος, μπαίνει πάνω κι ἀπὲς τὴν πιὸ ἀξία καὶ γοητευτικὴ γυναῖκα.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΤΜΗΜΑ

Ὁ Πυθαγόρας, φεύγει ἀμέσως γιὰ τὴ Νότια Ἰταλία (Μεγάλη Ἑλλάδα), ὅπου ἐδραιώνει τὴ φιλοσοφικὴ του σχολὴ στὸν Κρότωνα. Οἱ μαθητὲς του, δὲν ἦταν μόνον ἄντρες. Ἦσαν καὶ γυναῖκες.

Εἶχε ἰδρύσει καὶ γυναικεῖο τμῆμα, ὅπου φοιτοῦσαν πνευματώδεις νέες μὲ διαμεσικὲς ἰδιότητες (προφητικές). Δὲν ἀπέβλεπε τόσο στὴ σοφία τῶν γυναικῶν, ὁ Πυθαγόρας, ὅσο στὴν ψυχικὴ τους εὐαισθησία καὶ τὴν ψυχοφυσικὴ τους ἀντοχή.

Καὶ στὴν ὁμορφιά τῶν γυναικῶν ἔδινε σημασία ὁ μέγας φιλόσοφος. Ἡ θεωρία του γιὰ τὴ συμπαντικὴ ἀρμονία καὶ τὸ κοσμικὸ κάλλος, ἐρρῶθιζε καὶ τὴ στάση του ἀπέναντι στὴ ζωὴ, τὴν κοινωνία, τὰ ἔτομα, τὸ πνεῦμα τους, τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τους. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε, ὅτι τὴ λέξη «κόσμος», τὴν ἔπλασε ὁ Πυθαγόρας. Καὶ κόσμος, θά πῃ στολίδι, κόσμημα, ἄστραφταν ἀπὸ ψυχικὴ, πνευματικὴ καὶ σωματικὴ μορφή. Ἦταν ζωντανὲς ἐκφράσεις καὶ ἐνσαρκώσεις τῆς ἀρμονίας.

Ἡ διδασκαλία στὸ γυναικεῖο τμῆμα, γινόταν ξεχωριστά, διότι τὰ μαθήματα, οἱ ἀσκήσεις καὶ οἱ δοκιμασίες, ἦταν προσαρμοσμένα στὴν ἰδιαίτερη ἰδιοσυγκρασία τῆς γυναῖκας. Ὑπῆρχαν ὁμως καὶ μαζικὰ μαθήματα. Ἰδίως ἱεροτελεστίες τῆς ὑποβολῆς καὶ οἱ προφητικὲς τελετουργίες. Ἡ ἀμοιβαία συμπεριφορά, ἦταν ἀπογοή. Ὁ ἕνας ἐκτιμοῦσε καὶ ἐσεβόταν τὸν ἄλλο. Ὅμως, ἡ ζωὴ τους, δὲν ἦταν ἀσκητική. Ὅσοι ἤθελαν, μπορούσαν νὰ συνάψουν καὶ νὰ νομιμοποιήσουν ἑτεροφυλικούς δεσμούς. Ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς καὶ τὶς μαθήτριες, οἱ περισσότεροι ἦταν ἀνδρόγυνα.

Οἱ συγκεντρώσεις γίνονταν σὲ μιὰ ὑπόγεια αἴθουσα. Μέσα στὴν καρδιά τῆς μάνας γῆς. Ἦταν ἡ κρύπτη τῆς Περσεφόνης, ὅπως τὴν ἔλεγαν. Ὀλόγυρα καὶ πάνω, ὑμῶνόταν τὸ Τέμενος τῶν Μουσῶν, μέσα σὲ καταπράσινο καὶ μυριάνθιστο κήπο. Τὸ θυσιαστήριο, συμβόλιζε τὴν

παγκόσμια μήτρα (τὴ θεοζονία) καὶ τὸ τριγύριζαν οἱ ἐννέα μοῦσες. Ὅλες, γυναικεῖες θεότητες. Ὅπως καὶ ἡ Δήμητρα. Ὅπως καὶ ἡ φιλοσοφικὴ δυάδα, αἱ ἡ τετρακτὸς. Παντοῦ, τὸ «ἄρσεν καὶ θῆλυ». Μέγιστες μορφὲς δημιουργίας, ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

ΣΥΖΥΓΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΕΡΑΣ

Στὸ γυναικεῖο τμῆμα τῆς σχολῆς, φοιτοῦσε καὶ μιὰ ὡραιότατη καὶ πανέξυπνη μαθήτρια, ποὺ τὴν ἔλεγαν Θεανώ. Ἦταν κόρη τοῦ Κροτωνιάτη Βροντίνου, μαθητῆ καὶ φίλου τοῦ Πυθαγόρα. Ὅλες οἱ μαθήτριες ἔτρεφαν ἀπέραντο σεβασμὸ στὸν δάσκαλο. Ἡ Θεανώ, ἐννοίωσε κάτι περισσότερο. Μιὰ ἰδιότυπη προσήλωση. Μιὰ ἀγάπη διαφορετικὴ. Καὶ στίς ἄλλες ἴσως συνέβαινε αὐτό, μὰ, ἡ ἦσαν δεσμευμένες μὲ ἄλλον ἄντρα, ἡ δὲν τολμοῦσαν νὰ τὸ ἐκδηλώσουν καὶ τὸ ἐπνιγαν μέσα τους.

Μὲ τὴ Θεανώ, συνέβη κάτι διαφορετικὸ. Τὸ ἐρωτικὸ πάθος πρὸς τὸν δάσκαλο, φλόγιζε τὰ στήθια τῆς καὶ ζεμάτιζε τὴν καρδιά της. Ὁ Πυθαγόρας τὸ κατάλαβε, μὰ προσπάθησε νὰ τὸ διασκεδάσῃ κάνοντας τὸν ἀδιάφορο. Ἀλλωστε, δὲν ἦταν τὸ πρῶτο κρούσμα ποὺ τοῦ τύχαινε. Ἡ στάση του, ὅπως πάντα, ἦταν ἀπογοή. Εἶχε ἐξαγνίσει τὶς σκέψεις καὶ τὴ σάρκα του. Ἦταν ἀφιερωμένος στὸ ἰδανικὸ του. Ὡφειλε ν' ἀπαρνηθῇ τὶς σωματικὲς ἀπολαύσεις, γιὰ νὰ μένῃ ἀπερίσπαστος στὰ ἱερά του καθήκοντα.

Μὰ κάποια στιγμή ποὺ ὁ Πυθαγόρας στεκόταν μόνος, δίπλα στὸ θωμὸ τῆς Περσεφόνης, ἡ γλυκεῖα Θεανώ, πλησίασε ἀνάλαφρα κι ἀνεπαίσθητα κι ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ δασκάλου. Μιὰ λειωμένη μᾶζα. Τοῦ φανέρωσε τὸ ἐρωτικὸ πάθος τῆς μὲ γόους κι ἀναφυλλητά. Τὸν ἰκέτευε νὰ τὴν λυτρώσῃ ἀπὲς τὸ ἡδονικὸ μαρτύριο τοῦ φλογεροῦ ἐρωτα.

Ὁ Πυθαγόρας, ἔκρινε κι ἀποφάσισε, νὰ «μπῇ στὸν κόσμος». Ὅχι ἀπὸ οἶκο πρὸς τὴν παθιασμένη νέα. Ὅχι ἀπὸ ἀδυναμία πρὸς τὴν ὡραία τῶν ὡραίων. Ὅχι ἀπὸ ὑποταγὴ, στὰ δεινὰ προστάγματα τῆς σάρκας. Ένας μέγας μύστης καὶ μυσταγωγός, δὲν ἐνδίδει εὐκόλα στοὺς πειρασμούς. Ὁ λόγος εἶναι, ὅτι κάπου—κάπου σκεφτόταν, ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἀρμονίας δὲν ἦταν σωστὸ νὰ κρατιέται μόνον στὸ πεδίο τῶν ἰδεῶν. Ἐπρεπε νὰ περάσῃ στὴν πράξη. Ὁ Πυθαγόρας, θασανίζοταν ἐνδόμυχα ἀπὲς τὸν ἐπίγειο ἄνθρωπο. Τὸν βιολογικὸ δημιουργό. Τὰ χρόνια περνοῦσαν. Ὁ τρόμος τοῦ πεπερασμένου καὶ τοῦ φθαρτοῦ, τὸν περόνιαζε καὶ τὸν ἐξουθένωνε. Τώρα ποὺ μιλοῦμε, εἶχε φθάσει στὰ ἐξήν-

τα του. "Όσο άκμαίος και νά ήταν, τὰ παραγωγικά του περιθώρια, ήσαν μετρημένα.

"Ετσι, πήρε τή μεγάλη απόφαση. "Η Θεανώ, ήταν ή τυχερή και ή εϋτυχισμένη. "Εγινε σύζυγος του μεγάλου Δασκάλου. "Αν και τους χώριζε σημαντική διαφορά ηλικίας, ό ταυτισμός τους, σωματικός και ψυχοπνευματικός, υπήρξε απόλυτος. Ούτε τό παραμικρό συννεφάκι δέν σκίασε ποτέ τή συζυγική ζωή τους. Και ή συζυγική ζωή, δέν μείωσε στο έλάχιστο τις φιλοσοφικές τους δραστηριότητες. Μαζί σέ όλα. Στα ανθρώπινα, στα μεταφυσικά, στα φυσικά και στα θεία.

Κάποτε, ρώτησαν τή Θεανώ νά πη πόσος χρόνος θά χρειασθῇ γιά νά εξαγνιστῇ μιὰ γυναίκα πού ήρθε σέ σεξουαλική σχέση μέ έναν άνδρα. Κι ή Θεανώ απάντησε: «"Αν πήγε μέ τόν άντρα της, είναι άγνή άπ' τήν ίδια στιγμή. "Αν πήγε μέ άλλον άντρα, δέν τήν εξαγνίζει τίποτε».

Τόν καιρό πού οι επαναστάτες έβαλαν φωτιά στην πυθαγορική σχολή κι έκαψαν μέσα στον Πυθαγόρα και τους άλλους, ή Θεανώ επέζησε. "Ισως, διότι δέν θά θρискόταν μέσα εκείνη τή στιγμή. Παρά τήν πίκρα της γιά τή μεγάλη συμφορά, συνέχισε κρυφά τό έργο του τραγικού συζύγου. Εγινε ή ψυχή των πυθαγορείων. Αυτή κατέστρωνε τά σχέδια και έδινε τις κατευθύνσεις γιά τήν «παράνομη» δράση τους. "Η ταχτική της διασποράς, ήταν δική της έμπνευση.

"Η Θεανώ, χάρισε στον Πυθαγόρα τρία χαριτωμένα παιδιά. Δυό αγόρια κι ένα κορίτσι. Τό πρώτο αγόρι τό έλεγαν "Αρίμνηστο. Τό δεύτερο Τηλαύγη. Τήν κόρη τήν έλεγαν Δαμώ. Οι φωτισμένοι γονείς, έδωσαν στα παιδιά όλα τους τή στοργή, μέσα στα πλαίσια των αόστηρών κανόνων

της πυθαγορικής φιλοσοφίας. Και τὰ τρία, μπήκαν από μικρά στην ατμόσφαιρα των μυστηρίων, των δοκιμασιών και των ψυχοσωματικών ασκήσεων. Προορισμός τους ήταν νά συνεχίσουν κάποτε, τό έργο των γονέων.

Γιά τόν "Αρίμνηστο, δέν έχουμε πολλές πληροφορίες. Ξέρουμε ότι διδάζε κρυφά τις ιδέες του πατέρα του στον Κρότωνα. Τίποτε άλλο. Τό ίδιο και γιά τόν Τηλαύγη. "Εφθασε ως έμας ή πληροφορία, ότι χρημάτισε δάσκαλος του πολυσήμαντου έμπεδοκλή.

"Η Δαμώ, πρέπει νά ήταν δέκα μέ δώδεκα ετών όταν άφανίστηκε ό πατέρας της. Λένε, ότι από νωρίτερα, είχε προαισθανθῇ τό θίαιο τέλος του ό Πυθαγόρας. Κάλεσε κρυφά τήν κόρη του και της έμπιστεύθηκε μερικά πολύτιμα χειρόγραφα. Της έδωσε έντολή νά τὰ διαφυλάξη και νά μη φανερώση σέ κανένα τό απόκρυφο πειεχόμενό τους, έκτός από τους μυημένους.

"Όταν πέθανε ή μάνα της, ή Θεανώ, κάτω άπ' τους διωγμούς και τις άφόρητες πιέσεις, έπεσε σέ στέρηση και φτώχεια. Μαθεύτηκε ότι κρατούσε τὰ πολύτιμα χειρόγραφα. Κάποιος, της πρόσφερε ένα υπέρογκο ποσόν νά του τὰ πουλήση. Δέν τό έκαμε άν και τήν έδερνε ή ανέχεια. Παντρεύτηκε ένα «δικό τους» άνθρωπο κι έζησε περιορισμένα και φτωχικά. Λίγο πριν πεθάνη, παρέδωσε τὰ χειρόγραφα στην κόρη της Βιτάλη. "Από κεί και πέρα, ό μύθος σκοτεινιάζει κι όλα χάνονται μαζί του.

"Από τὰ παραπάνω, θγαίνει, ότι ό Πυθαγόρας δέν ήταν μισογύνης, αλλά θερμός φιλογύνης. Τώρα, μέ τό έτος της γυναικάς, τέτοιες πληροφορίες, παρουσιάζουν κάποιο ένδιαφέρον.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

(Μιά άλλη διάσταση τῆς υποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως)

ΧΡ. ΖΑΡΑ

Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ πρόοδος δὲν πραγματοποιεῖται μόνο μετὰ τὴν ἐπενδύσεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκπαίδευση. Στὴν πρώτη περίπτωση ἀξιοποιοῦνται οἱ πηγὲς πλούτου, ἐνῶ μετὰ τὴν ἐκπαίδευση ὁ ἄνθρωπος. Ἀπαίτηση τοῦ καιροῦ μας εἶναι ὅλα τὰ άτομα νὰ παίρνουν ὄχι μόνο γενικὴ, ἀνθρωπιστικὴ παιδεία, ἀλλὰ καὶ ἐπαγγελματικὴ εἰδίκευση. Πέρασε ἡ ἐποχὴ, ποῦ τὸ ἐπάγγελμα ἀσκήταν ἐμπειρικά. Ἡ ἐπαγγελματικὴ δραστηριότητα, γιὰ νὰ μὴν ὀδηγῆται σὲ ἀποτυχία, ὀφείλει νὰ βασίζεται σὲ γνώσεις ἐπιστημονικὲς. Νέοι, ποῦ διακόπτουν τὴν σπουδὴν τους χωρὶς νὰ πάρουν ἐπαγγελματικὴ εἰδίκευση, εἶναι κατὰ κανόνα ἀποτυχημένοι στὴ ζωὴ.

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ ἀρκεῖ γιὰ νὰ θεμελιώσῃ τὴν ἀντίληψη, ὅτι ἡ υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευση δὲν πρέπει σήμερὰ νὰ περιορίζεται στὸ χῶρο τῆς Γενικῆς, ἀλλὰ νὰ ἐκτείνεται καὶ στὴν περιόχῃ τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ ἕνα ἐλάχιστον ὅριο κι' ἀπ' τὴν δυὸ περιοχὴν, τοῦλάχιστο γιὰ 'κείνους ποῦ δὲ συνεχίζουν σπουδὴν σὲ ἀνώτερα σχολεῖα.

Ἡ Ἐπαγγελματικὴ Ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχει ἐπεκταθῇ ὅσο εἶναι ἀνάγκη. Ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ περιορισμένη ἀντίθετα πρὸς τὴ Γενικὴ Ἐκπαίδευση, ποῦ ἔχει διογκωθῇ δυσανάλογα καὶ ὀδηγεῖ τὴν νεολαίαν στὸ ἀδιέξοδο. Σαφὴ εἰκόνα τοῦ προβλήματος μᾶς δίνουν κάθε χρόνο οἱ ἀριθμοὶ τῶν ὑποψηφίων καὶ τῶν εἰσαγομένων στὴν Ἀνώτερεν καὶ Ἀνώτατην Σχολῆν. Σὲ ἄλλες χῶρες, πρὶν προηγούμενες ἀπ' τὴ δική μας, οἱ μαθητὲς τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως εἶναι διπλάσιοι ἀπὸ ἐκείνους τῆς Γενικῆς. Ἐμεῖς ἐδῶ ἔχομε πενταπλάσιους περίπου στὸ Γυμνάσιο, ἀπ' ὅσους στὰ Ἐπαγγελματικὰ Σχολεῖα. Τὰ δεδομένα αὐτὰ δείχνουν πόσο καθυστερημένοι εἴμαστε στὸν τομέα τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ, ὅτι στὴ χώρα μας ἀποτελεῖ σήμερὰ, κι ἴσως γιὰ πολλὰ χρόνια ἀκόμη, σημαντικὸ παράγοντα στὴ διαμόρφωση τῆς οἰκονομίας μας ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή. Ἀλλὰ καὶ σὲ χῶρες με

ὕψλῳ δείκτη βιομηχανικῆς παραγωγῆς ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία εἶναι σοβαρότατος συντελεστὴς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς κι ἀπασχολεῖ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ. Ὄταν, θεθεῖαι, ἀναπτύσσεται ἡ βιομηχανία, αὐξάνεται ὁ ἀστικὸς πληθυσμὸς σὲ θάρος, φυσικά, τοῦ ἀγροτικοῦ. Ἀλλ' ἡ μείωση αὐτὴ τῶν ἀγροτῶν δὲ συνεχίζεται ἐπ' ἀπείρου, γιὰ τὴν καὶ στὴν βιομηχανικὴν χῶρον τὰ 20% τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ ἀποτελοῦν οἱ ἀγρότες, ποῦ προσφέρουν στὸ κοινωνικὸ σύνολο τὰ πολύτιμα ἀγροτικὰ προϊόντα. Ὁ ἀγρότης εἶναι συνεπὶς σπουδαῖος καὶ ἀναντικατάστατος παράγοντας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' τὴ σημασία ποῦ ἀποκτᾷ ὁ ἀγρότης, ἀπὸ καθαρὰ οἰκονομικὴ ἀποψη, μετὰ τὴν παραγωγή τῶν πολυτίμων γεωργικῶν, κτηνοτροφικῶν, δασικῶν καὶ ἀλιευτικῶν προϊόντων, δίκαια μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ καὶ σὰ στυλοβάτην τοῦ ἔθνους. Ὁ ἀγρότης μας, ὁ ἄνθρωπος τῆς ὑπαίθρου, ἀποτελεῖ τὸ πιὸ γερὸ βιολογικὸ στοιχεῖο τῆς κοινωνίας μας. Εἶναι ἐκεῖνος ποῦ δὲ ζῇ μέσα στοὺς θορύβους τῆς μηχανῆς καὶ τὰ ἄλλα ἐρεθίσματα τῆς πόλεως, ποῦ ἐξαντλοῦν τὸ σῶμα, ταλαιπωροῦν τὴν ψυχὴ καὶ ὀδηγοῦν στὸν ἐκφυλισμὸ καὶ τὴ νευρασθένεια. Εἶναι ὁ ἀγρότης μας ὁ ἀγνὸς ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ, ποῦ δὲν ξενυχτᾷ ὅπως ὁ κάτοικος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ζῇ μιὰ ζωὴ ἡρεμὴ καὶ φυσικὴ κοιμᾶται ἐνῶς τὸ θῆλυ καὶ σηκώνεται μετὰ τὴν ἔλευση τῆς ἡμέρας, γιὰ νὰ κατευθυνθῇ ὄχι στὸ ὑπόγειο κάποιας πολυκατοικίας, ὅπου στεγάζεται συνήθως τὸ ἐργαστήριον στὴν πόλιν, ἀλλὰ στοὺς ἀγρούς, τὰ δάση καὶ τὴ θάλασσα, μέσα στὸν ἥλιο καὶ τὸν καθαρὸ ἀέρα. Ἐτσι ἐξασφαλίζει ὑγείαν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν, πολύτιμη τόσο γιὰ τὸν ἑαυτὸν, ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον. Μετὰ τὴ φυσικὴ διακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ ἐμβολιάζει μετὰ τὸ ζωογόνο αἷμα τοῦ τὸ ἀρρωστημένο καὶ φθαρμένο τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, γιὰ νὰ διατηροῦνται πάντα ἀκμαῖες οἱ δυνάμεις τῆς φυλῆς.

Εἶναι ἀκόμη ὁ ἀγρότης μας ὁ πιστὸς θεματοφύλακας τῶν ἐθνικῶν μας παραδόσεων, ὅπως εἶναι τὰ ἀγνὰ ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὸ δημοτικὸ τραγούδι, οἱ ἑλ-

ληνικοί χοροί, ή λαϊκή τέχνη και οι άλλες έκδηλώσεις το λαϊκού πολιτισμού, πού δέν είναι τίποτ' άλλο παρά γνήσια δημιουργία τής αγροτικής λαϊκής ψυχής. 'Η δημιουργία αυτή άνεθάζει τόν αγρότη σέ τυπικό εκπρόσωπο του "Εθνους, γιατί στο πρόσωπό του άναγνωρίζομε όλοι τόν γνήσιό "Ελληνα, πού παραμένει ό πιο καθαρός και άδιάφθορος άπό κάθε φθοροποιοό ξένη επίδραση στο έθνικό και ήθικό πεδίο, και είναι προσηλωμένος στη θρησκεία, την πατρίδα και την οικογένεια. Γι' αυτό και σίγουρα μπορεί νά πη κανένας, πώς, όταν άκμάζει ό αγροτικός πληθυσμός, όταν σφύζει άπό ζωή τό χωριό, άκμάζει τό "Εθνος όλόκληρο, και, όταν τό χωριό μαραινεται και παρακμάζει, μέ την ίδια άναλογία φθείρεται τό "Εθνος.

Ό αγροτικός μας πληθυσμός, παρά τη συνεχή μείωσή του, εξακολουθεί ν' αποτελέη τόν μισό άπ' όλο τόν πληθυσμό τής χώρας και έπηρεάζει σημαντικά μέ τόν όγκο του τόσο την οικονομία, όσο και τό πολιτιστικό μας επίπεδο. Παρ' όλ' αυτά ό αγρότης μας δέν παίρνει, πέρα άπ' τη βασική μόρφωση του δημοτικού σχολείου, καμιά συστηματική επαγγελματική εκπαίδευση. Είναι όμως καιρός νά θεμελιώσωμε την εκπαίδευση του αγρότη μας. Οι άπόφοιτοι του έξαταξίου Δημοτικού Σχολείου, πού δέ θά εσάγωνται στο Γυμνάσιο ή σέ κάποιο Κατώτερο Τεχνικό ή "Αστικό "Επαγγελματικό Σχολείο, πρέπει νά φοιτούν ύποχρεωτικά σέ τριτάξια "Αγροτικά Δημοτικά Σχολεία. 'Η ύποχρεωτική φοίτηση πρέπει μ' άλλα λόγια νά έπεκταθί άπό έξη σέ έννέα χρόνια, όποτε ή ύποχρεωτική "Εκπαίδευση θά περιλαμβάνη έκτός άπό τό Δημοτικό και τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, των Τεχνικών, των "Αστικών "Επαγγελματικών και των "Αγροτικών Σχολείων, πού προτείνονται. 'Η λύση αυτή, νομίζομε, προσαρμόζεται πιο αποτελεσματικά στις σύγχρονες δυνατότητες και απαιτήσεις τής έλληνικής πραγματικότητας. "Ετσι όλα τά έλληνόπουλα θά φοιτούν ύποχρεωτικά σέ σχολείο γενικής ή επαγγελματικής κατευθύνσεως μέχρι την ηλικία των 15 έτών, πριν άπ, την όποια δέν έπιτρέπεται νά εργάζονται.

Τά "Αγροτικά Δημοτικά Σχολεία θά έχουν σκοπό:

1. Τη διατήρηση και προαγωγή τής αγάπης γιά τη ζωή του χωριού και τής υπαίθρου γενικά.

2) Τη μετάδοση γνώσεων άπ' τη Γεωπονική έπιστήμη.

3. Την εισαγωγή στα προβλήματα του

αγρότου και την καλλιέργεια του συνεταιριστικού πνεύματος.

4. Τη διαφύλαξη και προαγωγή του λαϊκού πολιτισμού. Και

5. Την παροχή γενικής ανθρωπιστικής μορφώσεως και κοινωνικής και πολιτικής άγωγής.

Βάση γιά τη διαφοροποίηση του άναλυτικού προγράμματος των "Αγροτικών Δημοτικών Σχολείων πρέπει ν' αποτελέσουν τό φύλο, ή γεωφυσική και οικονομική φυσιογνωμία τής περιοχής και τό περιεχόμενο του τοπικού λαϊκού πολιτισμού.

Άπαραίτητες έγκαταστάσεις γιά μιά τέτοια μορφή εκπαιδεύσεως είναι τό διδασκτήριο, τό αγρόκτημα μέ γεωρικές και ζωοτεχνικές εκπαιδευτικές προύποθέσεις, τό εργαστήριο λαϊκής τέχνης, τό γυμναστήριο και τό οικότροφείο γιά τους μαθητές πού δέν θά προέρχονται άπό την έδρα του σχολείου, άλλ' άπ' τη γύρω περιοχή.

Τό διδακτικό προσωπικό προσδιορίζεται άπ' τό περιεχόμενο του προγράμματος και συνεπώς θ' αποτελέηται άπό γεωπόνους, δασκάλους και πτυχιούχους των Σχολών Οικιακής Οικονομίας.

'Η ίδρυση και λειτουργία "Αγροτικών Δημοτικών Σχολείων πιστεύομε, ότι θά συμβάλη αποτελεσματικά στην άνάπτυξη τής υπαίθρου, γιατί σκοπεύει στον βασικότερο άπ' τους παράγοντες άναπτύξεως, τόν άνθρωπο, πού αξιοποιείται και κινητοποιείται μόνο μέ την κατάλληλη εκπαίδευση. "Αντίθετα τά προγράμματα πού εφαρμόστηκαν μέχρι σήμερα στήριξαν τις έλπίδες τους μόνο στην αξιοποίηση των όλικών πηγών πλούτου, γι' αυτό απέτυχαν και ή ύπαιθρος κατέρρευσε άπό τό ρεύμα τής άστυφιλίας.

"Όσον άφορά στην έριδα μεταξύ Μέσης και Δημοτικής "Εκπαιδεύσεως γιά τά βαθμολογικά και οικονομικά κέρδη άπό την επέκταση τής ύποχρεωτικής εκπαιδεύσεως στο χώρο του Δημοτικού ή του Γυμνασίου ένα μόνο έχω νά τονίσω: ότι είναι καιρός νά αφήσωμε κατ' άμέρος την κλαδική ιδιοτέλεια και συμφεροντολογία και νά κοιτάξωμε τό συμφέρον του "Εθνους, πού διέρχεται μιά δύσκολη καμπή τής Ιστορίας του. Τό "Εκπαιδευτικό μας Σύστημα πάσχει άπό μονολιθικότητα' πρέπει νά τό διαφοροποιήσωμε και νά δημιουργήσωμε πολλές κατευθύνσεις και διεξόδους, ώστε κάθε νέος νά ακολουθή σπουδές άνάλογες μέ τη φύση του και τις σύγχρονες και μελλοντικές ανάγκες τής κοινωνίας μας.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗ

ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ Σ. ΠΑΙΔΑΚΗ Διδ)σης τοῦ 15ου Σχ. Ἀθηνῶν

Ἡ ἐποχή μας εἶναι ἐποχή ἀλματώδους τεχνικῆς προόδου καὶ ἐξελιξέως. Οἱ πόλεμοι μὲ τὰ ἐπακόλουθά τους καὶ οἱ πολλές καὶ σπουδαῖες ἐφευρέσεις, πού δὲν χρησιμοποιήθηκαν πάντοτε θετικά, ἔφεραν μίαν ἀνακατάταξι τῶν ἰδεῶν καὶ ἀλλαγὴν τῶν ἀντιλήψεων.

Ἡ φιλοσοφικὴ κατεύθυνσις τῶν ἀντιλήψεων περὶ τῆς ζωῆς, παρουσιάζει μίαν μετάπτωσι ἀπὸ τὸν ἰδεαλισμὸ στὸν ὕλισμό.

Ἀπὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, δέχεται πολλές καὶ ποικίλες ἐπιδράσεις ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὁποῖες εἶναι ὀλοφάνερες. Ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἀνύψωσι τοῦ θιοτικοῦ ἐπιπέδου, ὁ πόθος γιὰ μεγαλύτερη ἀνεσι καὶ ὠραιότερη ζωὴ, ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἀπόκτησι περισσότερου πλούτου μὲ ὅσο τὸ δυνατόν λιγώτερη προσπάθεια καὶ πολλὰ ἄλλα γνωρίσματα τῆς μοντέρνας ζωῆς, εἶναι μερικὲς ἀπ' αὐτές.

Σήμερα, ἡ τεχνικὴ πρόοδος, ὥφωσε τὸ θιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔδωσε τὴν δυνατότητα στὶς μεγάλες μάζες νὰ γευθοῦν τὰ ὕλικά καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ τεχνικὴ μὲ τίς πολυάριθμες ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις τῆς, θρίσκειται στὴν ὑπηρεσία τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου, ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, οἰκονομικῆς καταστάσεως, ἡλικίας, φύλου, τόπου κλπ. καὶ σὰν συνέπεια αὐτοῦ, εἶναι ἡ ἐπίδρασις τὴν ὁποία ἔχει στὴ ζωὴ του.

Ἀλήθεια σήμερα εἶναι ἀδύνατο νὰ φαντασθοῦμε τὴ ζωὴ χωρὶς αὐτές. Ἐδῶ θὰ κάνουμε ἕνα διαχωρισμὸ γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὴν κατηγορίαν ἐκείνη τῶν τεχνικῶν ἐφευρέσεων οἱ ὁποῖες σχετίζονται μὲ τὴν ἀγωγή. Αὐτές εἶναι ὁ κινηματογράφος, τὸ ραδιόφωνο, ἡ τηλεόρασις, τὸ μαγνητόφωνο, οἱ δίσκοι κλπ. Θὰ ἀσχοληθοῦμε εἰδικὰ μὲ τὴν τηλεόρασι, γιατί ἀπὸ πλευρᾶς παιδαγωγικῆς ἀξίας, εἶναι ἡ συνισταμένη τῶν ὑπολοίπων.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΣΑΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφισβολία, ὅτι ἡ τηλεόρασις εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τεχνικά ἐπιτεύγματα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Αὐτὴ μᾶς βοηθάει νὰ ξεπεράσουμε

τὸ χῶρο καὶ τὸ χρόνο, νὰ παρειαρισκόμαστε σὲ ἐκδηλώσεις ὄλων τῶν μορφῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, νὰ παρακολουθοῦμε καὶ νὰ συμμετέχουμε. Εἶναι μέσον ἐνημερώσεως καὶ ψυχαγωγίας. Μᾶς ἐνημερώνει γιὰ γεγονότα ἐπίκαιρα, τὰ ὁποῖα διαδραματίζονται καὶ ἐξελλίσσονται σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖο τῆς ὕφης, τὴν ἴδιαν ἀκριβῶς στιγμὴν πού συμβαίνουν καὶ ὄχι μόνο μὲ τὸν ἦχο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν εἰκόνα. Καὶ μᾶς ψυχαγωγεῖ μὲ τὸ ψυχαγωγικὸ τῆς πρόγραμμα. Γιατί ἡ τηλεόρασις, ὅπως ἔχει ἐνυφανθῇ στὴ ζωὴ μας, εἶναι μίαν ὑπαρκτὴ πραγματικότης, ἡ ὁποία στηρίζεται στὶς εὐρύτερες λαϊκὲς μάζες, γιὰ τίς ὁποῖες ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικὸν μέσον ψυχαγωγίας. Δημιουργεῖται ἔτσι ἕνας ζωντανὸς σύνδεσμος τοῦ ἀτόμου μὲ τὸν ἔξω κόσμο, μὲ τὸν κόσμο, τῆς ἐπιστήμης, τῆς τέχνης καὶ γενικά τοῦ πνεύματος.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΩΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΘΕΑΤΩΝ

Ὁ ἄνθρωπος, σὰν βιολογικὸ καὶ πνευματικὸν ὄν, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του μαθαίνει, δηλαδή, ἀποκτᾶει πείρα καὶ γνώσεις. «Ὁ ἄνθρωπος φύσει ὀρέγεται τοῦ εἰδέναι» λέει ὁ Ἀριστοτέλης δηλ. ἀπὸ τὴ φύσι του ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν ὁρμὴ νὰ μαθαίνει.

Οἱ γνώσεις αὐτὲς προσφέρονται στὴν προκειμένη περίπτωσι ἀπὸ τὴν τηλεόρασι, φυσικά καὶ ἀβίαστα. Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς προσφορᾶς καὶ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ λείπει τὸ στοιχεῖον τοῦ καταναγκασμοῦ, κάνει τὸ κάθε τί πού προσφέρεται νὰ γίνεταί ἀμέσως κτῆμα τοῦ θεατοῦ. Ἡ κάθε γνώσις ὅμως ὅταν μπῇ στὴ συνείδησί του, δὲν εἶναι κάτι τὸ στατικόν, ἀλλὰ μεταβάλλεται σὲ δυναμικὸ στοιχεῖο, ἀποκτᾶει τέτοια δύναμι καὶ ἀσκεῖ τέτοια ἐπίδρασι συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ σὲ ὅλη τὴ διαγωγή, τὴν κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε πολλοὶ ψυχολόγοι σήμερα νὰ δέχονται αὐτὴ τὴ δυναμικὴ ὁψι τῆς διαγωγῆς. Ἀπὸ τὴν ψυχολογίαν τῆς διαγωγῆς ὑποστηρίζεται ὅτι οἱ ψυχικὲς μας ἐκδηλώσεις, εἶναι δημιουργήματα τοῦ ἔξω κόσμου.

Ἀνεξαρτήτως τῆς δυναμικῆς φύσεως

του εσωτερικού μας κόσμου, το εξωτερικό έρεθισμα αυτό καθ' έαυτο επιβάλλει στον άνθρωπο πολλές φορές άσυνήθιστες ενέργειες. Το ποιόν και η έντασίς του (δηλ. του έρεθίσματος) είναι πολλές φορές τέτοια, ώστε ο άνθρωπος εκούσια ή άκούσια, προσηλώνεται σ' αυτό. Από την ποιότητα του έρεθίσματος έχουμε και ανάλογες εκδηλώσεις. Ακόμη και στα ψυχολογικά εργαστήρια, ώρισμένοι έξωτερικοί έρεθισμοί, δημιουργούμενοι από τον ψυχολόγο, προκαλούν ώρισμένη αντίδραση.

Με βάσι αυτό και επί πλέον με την δύναμη της ύποβολής και η οποία είναι πολύ πιο μεγάλη όσο η νοημοσύνη του ανθρώπου και η πνευματική του ανάπτυξη βρίσκεται χαμηλότερα, μπορούμε να εξηγήσωμε το κύμα της έγκληματικότητας, το οποίο παρουσιάζεται κυρίως μεταξύ ατόμων της νεαρής ηλικίας και ατόμων χαμηλής πνευματικής στάθμης.

Οι τηλεοπτικές έκπομπές επηρεάζουν τη δύναμη της σκέψης, δυναμώνουν τη συνείδησι της ευθύνης, καλλιεργούν και επηρεάζουν το συναίσθημα, δυναμώνουν τη βούλησι, μορφώνουν την ψυχή και τον νοῦ αλλά ζωντανεύουν και ένστικτα, ξυπνούν ροπές και αναθερμαίνουν κακές κληρονομικές καταβολές, οι οποίες θρίσκονται σέ λανθάνουσα κατάσταση.

Επίσης ως μαζικό μέσον επικοινωνίας, παίζει σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωσι ιδεών και τάσεων σέ άτομα και ομάδες. Είναι γνωστές οι προσπάθειες που γίνονται από την έκαστοτε Κυβέρνησι και αντιπολίτευσι, κατά την παραμονή των εκλογών, για την χρησιμοποίησι του κρατικού μέσου ενημερώσεως, για τον επηρεασμό της κοινής γνώμης.

Δέν θα μπορούσαμε όμως ν' άρνηθοῦμε ότι η τηλεόρασις οδηγεί τον άνθρωπο στην αυτόνομη σκέψι, στην ελεύθερη βούλησι, στην αυτόδύναμη ενέργεια και στην ίκανότητα της υπεύθυνης κρίσεως.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Και έπειδή από την τηλεόρασι πλουτίζουμε τις γνώσεις μας και μαθαίνουμε, θα εξέτάσουμε με λίγα λόγια τον μηχανισμό της μαθήσεως και της αποκτήσεως γνώσεων από τά παιδιά, γιατί κυρίως σ' αυτή την περίοδο της ζωής του ανθρώπου έντοπίζουμε τό σημερινό μας ένδιαφέρον.

Υπάρχει η φυσική μάθησις και η οργανωμένη.

Φυσική μάθησις είναι οι γνώσεις τις τις οποίες αποκτάει τό παιδί χωρίς καμμία προσπάθεια, του τις προσφέρει αυτή ή ίδια ή ζωή και οργανωμένη μάθησις, είναι οι γνώσεις τις οποίες αποκτά συστη-

ματικά, βάσει προγράμματος και κατόπιν έπιλογής και αξιολογήσεως.

Βασικός παράγων για την οργανωμένη μάθησι είναι τό σχολείο τό οποίο πάλι για νά έπιτύχη του σκοπού του και νά την κάνει εύκολότερη και άκοπώτερη, στηρίζει την εργασία του πάνω σέ ψυχολογικά δεδομένα και χρησιμοποιεί διάφορα μέσα.

Έχει αποδειχθή, και άπασχολεί άνέκαθεν την ψυχολογία, ότι η απόκτησις γνώσεων και έμπειρίας διά μέσου των αίσθήσεων, είναι η περισσότερο έδεδειγμένη. Γιατί αυτές (οι αίσθήσεις δηλ.) κυρώς η δράσις και η άκοή, βοηθούν πάρα πολύ στην πνευματική και ήθική ανάπτυξι του παιδιού, με τό άφθονο υλικό τό οποίο του προσφέρουν.

Βάσει λοιπόν αυτού του δεδομένου, η διδακτική άπαιτεί σαν βασική της αρχή την έποπτεία. Με αυτήν αποκτάει εικόνες του έξω κόσμου με όλα τά αντιληπτικά του μέσα, οι οποίες είναι άκριθείς και τέλειες, ριζώνουν βαθιά στη συνείδησι του και αποτελούν τό μονιμώτερό και στερεώτερο θεμέλιο για την πνευματική του ανάπτυξι ή την διαμόρφωσι γενικά της προσωπικότητας και του χαρακτήρος του. «Οὐδέν έν τῷ νῷ, δ, μή πρότερον έν τῇ αίσθήσει», δηλ. δέν μπορεί νά περάση τίποτα την πόρτα του νοῦ, άν δέν περάση πρώτα από τις αίσθήσεις, λέει ο μεγάλος φιλόσοφος Άριστοτέλης.

Όσο περισσότερες αίσθήσεις θα συμμετέχουν στη μάθησι, τόσο αυτή θα είναι τελειότερη και άκοπώτερη. Παρά τις διαφορετικές θέσεις που παίρνουν οι έρευνηται, για τό ποιά από τις αίσθήσεις, η δράσις ή η άκοή έχει μεγαλύτερη αξία στη μάθησι, συμφωνούν όλοι ότι συνδυασμός και των δύο και όπτικοακουστική παρουσίασι της ύλης την οποία προσφέρουμε για μάθησι, αποδίδει περισσότερα αποτελέσματα. Γι' αυτό τά όπτικοακουστικά έποπτικά μέσα δ)λίας, σήμερα κατέχουν έκτεταμένο χώρο μέσα στο πλαίσιο της άγωγής και της μαθήσεως και αποτελούν την πνευματική μορφή της τεχνικής. Αυτά στρέφονται στην παιδική ψυχή με την δρασι και την άκοή. Άλλη άπαιτήσις της Παιδαγωγικής είναι η δέσμευσις του διαφέροντος του παιδιού. Διαφέρον ψυχολογικώς είναι η θετική διάθεσις, την οποία παίρνει ο άνθρωπος πρὸς ώρισμένα πρόσωπα και πράγματα.

Η διάθεσις αυτή συνοδεύεται από εύχάριστα συναισθήματα, δεδομένου ότι δέν είναι καταναγκαστική αλλά ελεύθερη και δεσμεύει καθ' όλοκληρίαν την προσοχή του παιδιού.

Μ' ένδιαφέρει κάτι, ένα βιβλίο, ένα παιχνίδι, ή δ,τι δήποτε άλλο πράγμα, θα πῇ

δτι, αφίνω οποιαδήποτε άλλη σκέψη και ή ψυχή μου στρέφεται καθ' ολοκληρίαν πρὸς αὐτό. Θά ἔχετε παρατηρήσει ὅπως- δῆποτε πόσο ἀπορροφημένα εἶναι τὰ παι- διὰ κάθε ἡλικίας και τίποτα δέν μπορεί νά τὰ ἀποσπάσῃ, ὅταν ἀπασχολοῦνται μέ τὸ παιχνίδι πο ὑτά ἐνδιαφέρει.

Μέ ὅλα αὐτά, μπαίνει σέ λειτουργία ὁ ψυχικός και πνευματικός μηχανισμός τοῦ παιδιοῦ και ἔχουμε τὰ ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα δηλ. τῇ μάθησι.

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

Ἄφου εἶδαμε προηγουμένως τὴν ἐπίδρα- σι τὴν ὁποῖαν ἀσκεῖ πάνω στὸ θεατὴ ἡ τη- λεόρασις, θά ἐντοπίσουμε αὐτὴ πάνω στὸ παιδί-θεατὴ. Οἱ προϋποθέσεις ἀπὸ ψυχολογικῆς πλευρᾶς, ὥστε τὸ κάθε τί ποῦ βλέ- πει τὸ παιδί νά τοῦ ἐντυπώνεται και νά τὸ μαθαίνει χωρὶς ἰδιαίτερη προσπάθεια ὑ- πάρχουν δηλ. στὴν τηλεόρασι βλέπει και ἀκούει ταυτοχρόνως, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ εἶναι ζωηρό, ἡ δὲ προσοχή τοῦ δεσμεύεται ὁλοκληρωτικά.

Σ' αὐτά προσθέτουμε και δύο ἄλλα ψυ- χολογικά χαρακτηριστικά τοῦ παιδιοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, τῇ μίμησι και τὴν ὑποβολή. Μίμησις εἶναι ἡ οἰκειοποίησις και ἡ πιστὴ ἀπόδοσις ἀντιλήψεων, συνηθειῶν, πεποι- θήσεων, τρόπων ζωῆς, συμπεριφορᾶς κλπ. Μιμοῦμαι κάποιον, θά πῇ ὅτι σκέπτομαι, ἐνεργῶ, συμπεριφέρομαι ἀκριβῶς ὅπως αὐτὸς δηλ. τὸν ἀντιγράφω σὲ ὅλες τοῦ τις ἐκδηλώσεις. Ἡ μίμησις εἶναι μέσα στὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου.

Και πάλι ἐρχόμαστε στὸν Ἀριστοτέλη γιὰ ν' ἀκούσωμε τὴ γνώμη τοῦ. «Τὸ μι- μεῖσθαι ὑπάρχει σύμφυτο ἐκ παιδῶν».

Συνηθίζει τὸ παιδί νά μιμῆται περισ- σότερο ἐκείνους τοὺς ὁποῖους θεωρεῖ ἥρω- ἐς. Φυσικὸν λοιπὸν εἶναι νά μιμηθῇ ἄλ- λοτε ἀσυνεῖδητα και ἄλλοτε συνεῖδητά, τις πράξεις και τὰ κατορθώματα τῶν ἡ- βοποιῶν, στοὺς ρόλους ποῦ ἐνσαρκώνουν στὴν τηλεόρασι.

Τὸ δεύτερο χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ παιδιοῦ τῆς σχολικῆς ἡλικίας εἶναι ἡ ὑποβολή, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τῆς ὁ- ποίας βρίσκεται, ἀκριβῶς λόγω ὁρμῆς τοῦ πρὸς μίμησιν. Ἐπειδὴ και ἡ βούλησις τοῦ ἡλ. ὁ ψυχικός τομέας, ὁ ὁποῖος καθορί- ζει τὴ δράσι, εἶναι ἀσθενὴς στὴν ἡλικία αὐτῇ, δέν ὑπάρχει ἐμπόδιο και ἡ εἰσβολή τῶν ἐπιδράσεων τοῦ ἔξω κόσμου στὴν ψυ- ῆ και στὴ συνεῖδησι τοῦ παιδιοῦ γίνεται ἀνεμπόδιστα. Ἡ ὑποβολή δηλ. ἐπιδρᾷ κα- τὰ λόγον ἀντίστροφο τῆς βουλήσεως τοῦ ἀτόμου. Ἰσχυρότερη βούλησις συνεπάγε- ται μικρότερη ὑποβολή και τὸ ἀντίθετο. Πράγματι τὸ παιδί τις περισσότερες συν-

ἤθειες, πεποιθήσεις και ἰδέες τοῦ γιὰ τὸν κόσμο, τις ἀποκτάει μέ τὴν μίμησι και τὴν ὑποβολή. μιμεῖται και ἀσπάζεται σκέψεις, συναισθήματα, γνώμες, ἀντιλήψεις και ἀ- κολουθεῖ πράξεις, συμπεριφορὰ και μεθό- δους ἄλλων. Αὐτὸ παραστατικώτερα μπο- ρεῖ ν' ἀποδοθῇ σὰν ἓνα στεγνὸ σφουγγάρι ποῦ ἀπορροφᾷ μέ εὐκολία τὸ νερό. Ἔτσι και τὸ παιδί, οἰκειοποιεῖται σιγά-σιγά, ὅ,τι τοῦ προσφέρεται ἀπ' ἔξω και τὸ κάνει κτῆμα δικό τοῦ, ποῦ διαμορφώνει τὸν χα- ρακτήρα και τὴν προσωπικότητά τοῦ. Ἄπ' αὐτὸ γίνεται φανερὴ ἡ θεμελιώδης σημασία ποῦ ἔχει τὸ ποῖόν τῆς προσφορᾶς. Δηλαδή τὸ τί θά προσφέρωμε στὸ παιδί; Δέν θά χρειαστῇ και πολλὴ σκέψις γιὰ νά ξεχωρίσουμε, ἀν αὐτὸ ποῦ θά προσφέ- ρουμε θά πρέπει νά εἶναι ἄριστο, μέτριο ἢ κακὸ, οὔτε ἐπίσης και ὅτι ἀνάλογα μέ τὸ τί θά προσφέρουμε, θά ἔχουμε και τὰ ἀντίστοιχα ἀποτελέσματα.

Θά ἀναφέρουμε πολὺ ἀπλᾶ παραδει- γματα γιὰ νά γίνουν περισσότερο κατα- νοητά, τὰ ὅσα παραπάνω ἐκθέτουμε. Με- τὰ ἀπὸ ἀγῶνες ποδοσφαίρου ποῦ μεταδί- δει ἡ τηλεόρασις, στὸ σχολεῖο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δέν ὑπάρχει ἄλλο θέμα συζητήσεως, γίνεται και πιστὴ ἀπομνησις τοῦ ἐνός και τοῦ ἄλλου παίκτη. Ἡ ἄς μὴν ξεχάσουμε τὸν Ἄγνωστο πόλεμο, ποῦ εἶχε κατακτή- σει μικροὺς και μεγάλους και ὁ Βαρτάνης, εἶχε ἀποσπάσει τὸ θαυμασμὸ και εἶχε ὁ ἥρωας και τὸ πρότυπο πολλῶν, μικρῶν και μεγάλων. Κοινωνιολόγοι παραδέχον- ται, ὅτι τὸ κῦμα ἐγκληματικότητος τῆς νεολαίας ποῦ αὐξάνει, σχετίζεται και μέ τὸ θέαμα.

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΗ ΕΚΠΟΜΠΩΝ

Ἡ τηλεόρασις ἔχει εἰσχωρήσει πάρα πολὺ στὸν ἐλεύθερο χρόνο τῶν παιδιῶν και τῶν μεγάλων. Στὴν Ἀμερικὴ τὰ παι- διὰ ὡς τὴν ἡλικία τῶν 16 ἐτῶν, κάθονται 20-25 ὥρες τὴν ἐβδομάδα στὴν τηλεόρα- σι. Τὸ ἴδιο και τὰ παιδιὰ σὲ ἄλλες χώρες ἄλλοῦ περισσότερου και ἄλλοῦ λιγώτερου, χωρὶς νά ἐξαιρῆται και ἡ Πατρίδα μας. Ἐπειδὴ δὲ προσφέρει ἓνα εὐχάριστο και ποικίλο πρόγραμμα, καλύπτει ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος και ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις ὅλων τῶν ἡλικιῶν και ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς πνευ- ματικῆς ἀναπτύξεως. Ἰδιαίτερος ὅταν εἶ- ναι ἐγχρωμὴ τὸ θέαμα γίνεται ζωντανό- τερο και πὺ φυσικό. Γι' αὐτὸ ἡ συμβολή τῆς στὴν ἀγωγή εἶναι οὐσιώδης και ἀναμ- φισβήτητος. Ἡ μορφωτικὴ τῆς δύναμις γί- νεται μεγαλύτερη, γιατί, τὸ κάθε τι προσ- φέρεται συγχρόνως μέ ψυχαγωγία και

κατά τρόπον μοναδικόν και αποτελεί μιὰ ζωντανή αναπαράστασι και αντιγραφή τῆς ζωῆς.

Ἀμέτρητες ἐγκυκλοπαιδικές λεπτομέρειες ἀντλοῦν τὰ παιδιὰ και πλουτίζεται ὁ παραστατικὸς του κύκλος ἀπὸ τὴν παρακολούθησι ἐκπομπῶν πλουσιῶν σὲ γεωγραφικά, ἱστορικά και τεχνικά στοιχεῖα. Ἦθη και ἔθιμα διαφόρων λαῶν, ἡ ζωὴ ἱστορικῶν προσώπων και μεγάλων ἐπιστημόνων και ἐρευνητῶν, μᾶς παρουσιάζονται σὰν παραδείγματα πρὸς μίμῃσιν. Ὑψηλὰ ἱδανικά, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ θάλλουμε σὰν στόχους ζωῆς. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ Θεό, γιὰ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ τὴν ἀλήθεια, γιὰ τὴ δικαιοσύνη, γιὰ τὴν ἐργασία δίνονται μὲ ζωντανὰ παραδείγματα. Οἱ ὑψηλότερες ἀνθρώπινες ἀρετές, ἡ συναδελφότης, ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον, ἡ ἀγάπη στὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ἡ τιμιότης, ἡ ἀληθινὴ ἀνδρεία, τὰ χριστιανικά ἰδεώδη, πνευματικές ἀξίες, ὑπέροχες πράξεις πρὸς παραδειγματισμόν, διοχετεύονται διὰ μέσου τῆς ὁθόνης τῆς τηλεοράσεως.

Ἡ παρουσίαις τῆς τηλεφημερίδος, τοποθετεῖ τὰ παιδιὰ μέσα στὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, τὰ κάνει νὰ μετέχουν και νὰ ζοῦν τὰ διαδραματιζόμενα καθημερινῶς γεγονότα ἐδῶ και ἄλλοῦ και τὰ δένει σφικτὰ μὲ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τοῦ συνόλου. Οἱ κατακτήσεις τῶν ἐπιστημῶν παρουσιάζονται ζωντανές μπροστὰ στὰ παιδιὰ - θεατές, και ἔτσι ὠθοῦνται πρὸς εὐγενεῖς φιλοδοξίες και ἀνώτερους στόχους. Γιὰ ἀπόδειξι αὐτοῦ θὰ ἀναφέρω τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικόν. Μετὰ τὴν ἐκτόξευσι τοῦ διαστημοπλοίου γιὰ τὴ σελήνη τὰ 90 τοῖς 100 τῶν παιδιῶν, πού τὴν παρηκολούθησαν, ἤθελαν νὰ γίνουν ἀστροναῦτες. Αὐτὸ φυσικά δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πραγματοποιήσιμο. Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι, στὸ πλαίσιο τῶν φιλοδοξιῶν τῶν παιδιῶν, προστετέθη και ἕνας ἀκόμη στόχος. Ὡς πᾶρουμε ὁμως και τὴν ἀντίθετη ἀποψι. Ἀπὸ τὴν τηλεόρασι δὲν παρουσιάζονται μόνο θετικῆς ποιότητος ἐκπομπές. Τὸ θέαμα πολλὰς φορές ἔχει και τὴν ἀρνητικὴν του ὁψι. Ἡ κλοπὴ, ἡ διάρρηξις, ἡ συκοφαντία, τὸ ψέμμα, ὁ ἐρωτισμός, παρουσιάζονται κι' αὐτὰ, κάποτε κατ' ἀντιπαράθεσι μὲ τὰ προηγούμενα, γιὰ νὰ γίνῃ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ σύγκρισις και νὰ θγῇ ἀβίαστα τὸ ἠθικὸ συμπέρασμα. Δηλ. θὰ συλληφθῇ ὁ διαρρήκτης, ἀφοῦ διέρρηξε, γιὰ νὰ τιμωρηθῇ ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη.

Ἄν λάβουμε ὅπ' ὅψει μας ὁμως, ὅτι ἡ κριτικὴ ἱκανότης στὰ παιδιὰ τῆς σχολικῆς ἡλικίας δὲν εἶναι ἀνεπτυγμὴν ἀρκετὰ, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ κάνῃ ἠθικὰς κρίσεις και συγκρίσεις, θὰ σταθῇ στὸ σημεῖο,

τὸ ὁποῖο θὰ τὸ συνεπάρῃ περισσότερο. Καὶ σὰν τέτοιο πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀπίθανο, τὸ ἀπηγορευμένο, τὸ παρακινδυνευμένο και τὸ ὁποῖο θὰ τοῦ ἐξάπτη τὴ φαντασία. Ἐδῶ λοιπὸν θὰ ἔχουμε τὴν κακὴ ἐπίδρασι τῆς τηλεοράσεως.

Κάθε νέα γνώσις τώρα πού θὰ ἀποκτήσῃ τὸ παιδί, θὰ θάλλῃ σὲ κίνησι ὅλο τὸν ψυχικὸ και πνευματικὸ του μηχανισμό, θὰ κινητοποιηθῇ ἡ βούλησίς του και τότε θὰ δοῦμε τὴ γνῶσι νὰ μετατρέπεται σὲ ἐνέργεια, σὲ πρᾶξι, σὲ συμπεριφορά, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν αἰτία πού τὴν προκάλεσε. Πρὸ ἐτῶν, ὅταν εἶχε προβληθῇ στὸν κινηματογράφο ἡ ἀστυνομικὴ ταινία «ΡΙΦΙΦΙ», πόσες και πόσες διαρρήξεις δὲν ἔγιναν μὲ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπο;

Νά, γιὰ τὴν προβάλλει ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιλογῆς τῶν ἐκπομπῶν. Τὸ πρόγραμμα τῆς τηλεοράσεως μπορεῖ νὰ παραλληλισθῇ μὲ ἕνα ἐστιατόριο, στὸ ὁποῖο προσφέρονται πολλὰ και διάφορα φαγητά. Ἀπ' αὐτὰ θὰ διαλέξουμε τὸ τί θὰ προσφέρουμε στὸ στομάχι μας. Γιὰ τὴν ἀκατάλληλο, θὰ ἀντιδράσῃ αὐτὸ μὲ τὴν ναυτία. Κάτι παρόμοιο, σὲ πνευματικὸ ἐπίπεδο ὁμως, συμβαίνει και μὲ τὴν τηλεόρασι. Ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν ἐκπομπῶν, θὰ προσφέρουμε αὐτὴ τὴν πνευματικὴ τροφὴν στὸ παιδί, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ὄχι μόνο εὐχάριστη ἀλλὰ και ὠφέλιμη. Διὰ τὴ διαφορετικὰ, θὰ ἔχουμε και ἐδῶ ἀντιδράσεις ἀρνητικές, οἱ ὁποῖες ὅταν θὰ γίνουν φανερές δεδομένου ὅτι δὲν θρῖσκονται σὲ ὕλικο πεδῖον, θὰ ἔχουν ἤδη ριζώσει.

Γιὰ νὰ βοηθηθῇ ὁμως ὁ γονεὺς νὰ κάνη τὴ σωστὴ ἐπιλογὴ τῶν ἐκπομπῶν, θὰ πρέπει νὰ παρακολουθῇ τὰ ἑβδομαδιαῖα προγράμματα τῆς τηλεοράσεως σὲ κάθε στιγμὴ νὰ εἶναι σὲ θέσι νὰ ξέρῃ ἂν πρέπει ἢ ὄχι νὰ δῇ τὸ παιδί τηλεόρασι.

Ἄλλος λόγος ἐπίσης σημαντικὸς, εἶναι ἡ διαταραχὴ πού μπορεῖ νὰ φέρῃ ἡ ἀκατάλληλη ἐκπομπὴ στὸ νευρικὸ σύστημα τοῦ παιδιοῦ. Ταινίες μὲ πολλὴ περιπέτεια ἢ ἀστυνομικὲς μὲ κλοπὴν και δρᾶσι, ὅταν προστεθοῦν στὴν πνευματικὴ κόπωσι πού ἔχει τὸ παιδί ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ἀπὸ τὰ σχολικά και ἄλλα καθήκοντά του, μπορεῖ νὰ φέρῃ ἑξᾶσι τῆς φαντασίας, ἀναταραχὴ τοῦ ὕπνου, και ὑπερδιέγερσι νευρικῇ. Ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ὕπνου θλάπτει πολὺ τὸ ἀναπτυσσόμενο σῶμα τοῦ παιδιοῦ. «Ὁ ὕπνος τρέφει τὸ παιδί.....» λέει κάποια λαϊκὴ παροιμία. Ἡ παραμέλησις τῶν σχολικῶν του ὑποχρεώσεων ἐξ αἰτίας τῆς τηλεοράσεως, εἶναι πολὺ συνηθισμένη. Πολὺ λίγο ἢ πολὺ ἐπιπόλαια θ' ἀσχοληθῇ μὲ αὐτὰ, γιὰ νὰ κερδίσῃ χρόνον και νὰ μὴ χάσῃ τίς ἐκπομπές. Ἄν ἔχῃ τεθῇ ἀπὸ τοὺς γονεῖς σὰν ὁρος νὰ τελειώσῃ τὰ μαθή-

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐκείνης μέ τὴν διδασκαλία

Τοῦ κ. ΖΗΣΗ ΤΟΥΛΙΑ, Διδασκάλου

Οἱ ὑλιστικὲς ἀντιλήψεις γιὰ τὴ ζωὴ στὸν καιρὸ μας ἔχουν ἐπηρεάσει βαθιὰ καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς διδασκαλίας στὰ σχολεῖα μας καὶ μάλιστα σ' ὅλες τὶς θαθμίδες τῆς συστηματικῆς Ἑκπαιδεύσεως. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη, θέβαια λαθεμένη πέρα γιὰ πέρα, ἔχει δημιουργήσει τὴν πίστη, γιὰ νὰ μὴ ποῦμε τὴν πεποίθηση, πὼς πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ μάθηση μέ τὴν ἔννοια τῆς μηχανικῆς ἀπομνημονεύσεως τῶν γνώσεων καὶ τίποτε περισσότερο ἀπ' αὐτὴ. Ἴσως πρόκειται γιὰ τὴν πιὸ σφαλερὴ θέση τῆς διδασκαλίας πάνω στὴ μάθηση. Καὶ τοῦτο, πιθανόν, νᾶναι ἀποτέλεσμα τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐκπαιδευτικὴ διαδικασία(1) ἐξετάζεται

ἐπιδερμικά. Δηλαδή δὲν ἐρευνᾶται καὶ πολλὲς φορές ἐν ἐπισημαίνεται, ὅσο πρέπει, ὁ πυρήνας τῆς διδασκαλίας. Μ' ἄλλα λόγια ἡ διδασκαλία περιορίζεται στὴ συσσώρευση ἀπλῶν γνώσεων, μέ τὶς ὁποῖες ἐπέρχεται μία ἐσωτερικὴ μεταβολὴ στὸν ἐκπαιδευόμενο, ἀλλ' ὄχι ὅση καὶ ὅποια πρέπει καὶ ἀναμένεται.

Ἐκεῖνο ποὺ ἀθέλητα παραβλέπεται σήμερα στὸ λεγόμενο «σύγχρονο σχολεῖο» εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς σκέψης, σάν συνισταμένης τῶν διανοητικῶν ἰδιοτήτων. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο λάθος, ποὺ γί-

1) JEROMES BRUNER Ἡ διαδικασία τῆς Παιδείας σ. 31, κ. ἔξ.

ματα καὶ μετὰ ἡ τηλεόρασις, εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ χρήσις καὶ τοῦ ψέμματος. Καὶ ἔτσι προηγείται ἡ ἀνεξέλεγκτὴ μάθησις, ἀπὸ τὴν ὁργανωμένη καὶ συστηματικὴ.

Ἀκόμη καὶ διαταραχὲς τῆς ὁράσεως εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιασθοῦν. Ἡ μικρὴ ἀπόστασις ἀπὸ τὴν ὁθόνη, ἡ φωτεινὴ διακύμανσις τῆς εἰκόνας καὶ ἡ μεγάλη ἔντασις μὲ τὴν ὁποία ὁποία παρακολουθεῖ τὸ παιδί, κουράζουν τὸ αἰσθητήριό τῆς ὁράσεως, τὸ μάτι, καὶ σάν ἐπακόλουθο ἔρχεται ἡ ἐξασθένησις τῆς ὁράσεως. Οἱ περιπτώσεις παιδιῶν τὰ ὁποῖα φοροῦν γυαλιά ἀπὸ μικρὴ ἡλικία διαρκῶς πληθύνονται. Ἴσως στὸ φαινόμενο αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι ἡ μοναδικὴ αἰτία ἡ τηλεόρασις, ἀλλὰ εἶναι καὶ αὐτὴ μιά, κοντὰ στίς ἄλλες.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη, τὸ ὁποῖο δὲν θὰ μπορούσε νὰ μῆ σὲ δευτερεύουσα μοῖρα, εἶναι ἡ διατάραξις τῆς οἰκογενειακῆς ἀτμοσφαιρας ἀπὸ τὴν διαμάχη γονέων καὶ παιδιῶν ἐξ αἰτίας τῆς τηλεόρασεως. Πολλοὶ γονεῖς ὁμολογοῦν ὅτι, «ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἡ τηλεόρασις μῆκε στὸ σπίτι, ἔχουμε διαρκῶς πόλεμο», κατὰ τὴν ἑκφρασί τους.

Γιὰ ὅλους τοὺς προαναφερθέντες λόγους, γονεῖς ποὺ σκέπτονται καὶ ποὺ ἐνεργοῦν παιδαγωγικά, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπουν στὰ παιδιά ν' ἀνοίγουν μόνον τοὺς τὴν συσκευή. Εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους ὅτι, τὰ μεγαλύτερα κυρίως παιδιά, ἔχουν τὴν περιέργεια νὰ μάθουν τὸν τεχνικὸ χειρισμό της. Πρὸ πάντων ὅταν ἀπουσιάζουν οἱ

γονεῖς, λόγω ἐπαγγελματικῶν ὑποχρεώσεων, γυρίζουν τὸ διακόπτη καὶ παρακολουθοῦν ἐκπομπές, οἱ ὁποῖες δὲν προορίζονται γι' αὐτά.

Θὰ πρέπει αὐτὸ ν' ἀπαγορευθῇ κατηγορηματικά γιὰ νὰ γίνῃται ἡ παρακολούθησις κάτω ἀπὸ τὸν ἑλεγχὸ τῶν γονέων. Δὲν θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε ἰδιαίτερα ὅτι, τὰ παιδιά τῆς σχολικῆς ἡλικίας θὰ βλέπουν ἀποκλειστικά τὶς ἐκπομπές οἱ ὁποῖες προορίζονται γι' αὐτά, ἐνῶ τὸ ἴδιο θὰ ἰσχύῃ καὶ γιὰ παιδιά μικρότερα τῶν 6 ἐτῶν, ἀν καὶ ἀπὸ πολλοὺς ὑποστηρίζεται ὅτι αὐτά πρέπει ν' ἀποκλείωνται ἐντελῶς. Ἀπὸ ὅσα ἀναφέραμε ὡς τώρα, γίνεται φανερὴ ἡ δύναμις τὴν ὁποία ἔχει ἡ τηλεόρασις. Ἀπὸ τὸν τρόπο μέ τὸν ὁποῖον νὰ τὴν χρησιμοποιήσουμε, μπορούμε νὰ τὴν μεταβάλλουμε σὲ μέσο μέ μεγάλη μορφωτικὴ ἀξία ἢ τὸ ἀντίθετο σὲ ὅποιον ποῦ δηλητηριάζει νοῦ καὶ ψυχὴ. Εἶναι δηλ. σάν τὸ φάρμακο. Ἡ καθωρισμένη δόσις κάνει καλὸ, ἡ μεγαλύτερη σκοτώνει. Κι' ἐδῶ σκοτώνει ψυχές καὶ ἀποσυνθέτει συνειδήσεις, ἐνῶ θὰ πρέπει νὰ μεταβληθῇ σὲ μέσον γιὰ τὴν ἡθικὴ ἀνύψωσι τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. «Ὡς ὀλικὴν περιαγωγὴν καὶ στροφὴν πρὸς τὰ ἀνω» χαρακτηρίζει τὴν παιδεία ὁ Πλάτων. Καὶ σ' αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ στρέψουμε ὅλοι τὶς προσπάθειές μας, γιατί ἔχουμε ἱερὴ ὑποχρέωσι καὶ καθῆκον, ἀπέναντι τῶν παιδιῶν, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας.

νεται, όταν γίνεται, στο σημερινό σχολείο. Γιατί, όταν οποιαδήποτε διδασκαλία, δεν διεγείρει πραγματική κι' επιμελημένη σκέψη δεν οδηγεί το μαθητευόμενο στο ξάνοιγμα του πνευματικού του ορίζοντα για τη μετέπειτα ζωή του. Έτσι όσοι παίρνουν «το χαρτί του σχολείου», αδυνατούν με μόνη τη βοήθειά του να ενεργοποιήσουν τους μηχανισμούς της διανοησεώς τους, σωστά κι' επιτυχημένα. αι τότε παρουσιάζονται στη ζωή ή σαν αεροθάτες, που κάθε τόσο συγκρούονται με την πραγματικότητα ή σαν «έρπετά», που αβασάνιστα συμβιβάζονται με αντιλήψεις που εφήμερα δεσπόζουν στη ζωή. Και αυτά συμβαίνουν, γιατί και στις δυο περιπτώσεις ή καλλιεργημένη σκέψη είναι άπουσα. Κι' όταν απουσιάζει ή δημιουργική σκέψη ο άνθρωπος κυριαρχείται από φανατισμό και μισαλλοδοξία. Για την απουσία της σκέψης, μπορούμε να πούμε αδίσταχτα, πώς ευθύνεται στο μεγαλύτερο μέρος ή εκπαίδευση που δίνεται με τη συστηματική διδασκαλία σ' όλους τους βαθμούς της. 'Η εκπαίδευση, που εδώ νοείται σαν οργανωμένο σύνολο από σκοπούς, στόχους και μέσα αντί να καλλιεργή την ανθρώπινη σκέψη, ξανοίγοντας τα όριά της, την καθιλώνει σ' όριση κατεύθυνση, πλημμυρίζοντας κατά κανόνα την κοινωνία με μισαλλοδόξους και φανατικούς, που ένας δεν καταλαβαίνει ή δε θέλει να καταλάβει τον άλλο. Έτσι καταλήγουμε σ' αδικαιολόγητες συγκρούσεις ή το πολύ-πολύ σ' άκατανόητες συμβατικότητες, που είναι προϊόντα της ανάγκης για κοινωνική άρμονία.

Σαν πρώτο συμπέρασμα νομίζουμε, πώς μπορεί να διατυπωθή ή άποψη ότι όσοι άποφοιτούν από τα σχολεία, στην πλειοψηφία τους θέβαια, κατώτερα, μέσα και άνώτερα, μπορούν να καταταχτούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Στην πρώτη άνήκουν όσοι διακρίνονται στη ζωή από την αντίθεση σε κάθε άποψη, που διαφωνεί με την σχολική τους γνώση, ενώ στην άλλη εκείνοι που ή συμπαρασύρονται από τα ρεύματα της τεχνολογικής εξέλιξης, χωρίς καν να έννοήσουν το βαθύτερο νόημά της ή συνθλίβονται, άθελά τους θέβαια, στον πολύπλοκο μηχανισμό των διεθνών σχέσεων του καιρού μας.

Απ' όλα αυτά διαφαίνεται, πώς ή ανθρώπινη άδυναμία προσπαθεί με τη διαδικασία και της σχολικής διδασκαλίας να θεμελιώσει προϋποθέσεις που θα βοηθήσουν άποτελεσματικά, για να δημιουργηθούν και να επιβιώσουν ή αθθεντία και τα προσωπικά είδωλα. Πρόκειται για μία μεσαιωνική δεισιδαιμονία και προκατάληψη, σκεπασμένη με την καταχνιά κάποιου

μύθου. Άλλά σήμερα ή αθθεντία έχει άπομυθοποιηθή και κανείς πιά σοβαρός άνθρωπος δεν μπορεί να διεκδική για τον έαυτό του «το άλάθητο» και μάλιστα στο μεθοδολογικό χώρο της διδασκαλίας και γιατί όχι ακόμη και στο γνωστικό.

Δεν έννοούμε, θέβαια, εδώ σε καμμία περίπτωση την άσυνδοσία, που οδηγεί στην «ά π ρ α ξ ί α» και τη σύγχυση χάρη μιας παρεξηγημένης πρωτοβουλίας και αυτενέργειας. Άντίθετα μάλιστα. Όραματιζόμαστε ένα ειδικό κεντρικό όργανο, που με συλλογική εργασία θα χαράξει και θ' άναπροσαρμόζει κάθε φορά τις κεντρικές γραμμές της γενικής και της ειδικής μεθοδολογίας, παίρνοντας όπ' όψει του την πραγματικότητα και τα πορίσματα της σημερινής έπιστήμης. Αυτές οι κεντρικές γραμμές μαζί με τη βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε και τα στοιχεία των έρευνών, που τυχόν έγιναν θα στέλλωνται στα περιφερειακά έποπτικά όργανα, τα οποία με τη σύμπραξη των εκπαιδευτικών θα έπεξεργάζωνται, θα διαφοροποιούν, θα δοκιμάζουν, θα εξειδικεύουν και στο τέλος θα γενικεύουν τις κεντρικές άρχές της διδασκαλίας. Έτσι και τα ίδια τα όργανα θ' άποκτήσουν οντότητα ουσιαστικά παιδευτική, παύοντας νάναι «διοικητικά άστυνομικά όργανα». Πάνω όμως απ' όλο αυτό, ίσως βρεθούν καλύτεροι τρόποι για τη μεθόδευση της διδασκαλίας με σκοπό την άποτελεσματικώτερη καλλιέργεια της ανθρώπινης σκέψης, αλλά κι' όλόκληρου του ανθρώπινου ψυχισμού.

Γιατί, όταν με τη διδασκαλία δεν επισημαίνονται και μάλιστα δεν τονίζονται όσο πρέπει και όπως πρέπει οι κεντρικές άρχές, που οργανώνουν και συστηματοποιούν τη μάθηση, ή εκπαιδευτική διαδικασία θα παραμένη στο στάδιο της ύπαναπέυξεως, όλες καλοπροαίρετες μεταβολές κι αν επιχειρηθούν γύρω από τη διάρθρωση της διοικήσεως, τα μέσα ή τους στόχους της Παιδείας. Όλα αυτά είναι και άπαραίτητα και άναγκαία για να μπορέσει με τη διδασκαλία «ή μάθηση να υπερβάλει έαυτήν» (2). Άλλά ή μάθηση θα μπορέσει να γίνη δυναμική και παραγωγική, αν σε κάθε διδασκαλία, όσο άπλή κι αν είναι ή φαίνεται πώς είναι, κυριαρχούν μερικές κεντρικές άρχές όπως:

- 1) 'Η έκτίμηση από τους μαθητές της κάθε πράξης που μελετάται.
- 2) 'Η άναγνώριση από τους μαθητές της κεντρικής αξίας, εκείνου που διδά-

2. Νικόλαος Μελάντης: 'Η Μάθησις - Άθήναι 1970.

σκεται. 3) 'Η συστηματοποίηση τῶν κύριων ιδεῶν ἀπὸ τὰ παιδιὰ καὶ 4) 'Η πρωτοβουλία ἀπὸ τοὺς μαθητευόμενους στὸ στάδιο ἐφαρμογῆς τῶν γνώσεων ποὺ μελετιοῦνται (3).

"Όταν οἱ γνώσεις ποὺ διδάσκονται, φιλτράρωνται μέσα ἀπ' ἓνα τέτοιο ἢ παρόμοιο πλέγμα λογικῆς διαδικασίας ἢ μάθησης δυναμώνει τὴ σκέψη. Ἐνας ισορροπημένος συνδυασμὸς προσπάθειας ἀπ' τὸ σχολεῖο γιὰ δυνάμωμα τῆς σκέψης, ἐξευγενισμό τοῦ συναισθήματος καὶ ἀσκηση τῆς βούλησης εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ἀμεσος σκοπὸς τῆς Ἀγωγῆς. Ἀλλὰ ἡ σύλληψη, ἡ ἐπεξεργασία καὶ ἡ συγκεκριμενοποίηση τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς στὸν κόσμο τοῦτα τῆς διαστημικῆς καὶ τῶν πολὺπλοκων διεθνῶν σχέσεων χρειάζεται, πάνω ἀπ' ὅλα, μεγάλη πνευματικὴ δύναμη, πολὺ δυνατὴ σκέψη. Γιατὶ τὰ προβλήματα τῆς ζωῆς στὸν καιρὸ μας μπορεῖ νὰ παρουσιάζονται μὲ συγκεκριμένη μορφή, ἀλλὰ πίσω ἀπ' αὐτὴ στέκονται στὸ σύνολό τους ἀπροσπέλαστα γιὰ τὴν τὴν κοινὴ σκέψη, σὰ δύσκολες καὶ πολὺπλοκες πνευματικὲς μέθοδοι.

Σὰν δεύτερο λοιπὸν συμπέρασμα μπορεῖ νὰ διατυπωθῇ ἡ σκέψη, ὅτι ἡ σύγχρονη διδασκαλία πρέπει νὰ σκοπεύη καὶ νὰ πραγματοποιῇ περισσότερη ἀσκηση καὶ περισσότερο δυνάμωμα τῆς σκέψης τοῦ μαθητευόμενου. Γιατὶ δὲν φτάνει πιά ὁ μαθητὴς νὰ γίνεται μὲ τὴ διδασκαλία ἱκανὸς νὰ ξέρη καὶ νὰ πράττῃ, ἀλλὰ πρῶτ' ὅλα νὰ ξέρη τὸ θάθος καὶ τὴν οὐσίαν ἐκείνου ποὺ ἐκτελεῖ κάθε φορὰ στὴ ζωὴ του καὶ μικρὸς ἂν εἶναι καὶ μεγάλος σὰ θὰ γίνῃ (4). Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ πεμπουσία τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας. Καὶ εἶναι αὕτη, ἡ συνείδηση τῆς οὐσίας ἐκείνου, ποὺ κάθε φορὰ ἐπειχειροῦμε στὴ ζωὴ νὰ πράξωμε. Σὰν ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συνείδησης ἔρχεται ἡ ισορροπημένη τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου στὴν κοινωνικὴ ζωὴ, ὅταν μάλιστα πάρωμε στὰ σοβαρά καὶ τὴν ἀποψη πῶς ἡ σκέψη εἶναι μέθοδος προσαρμογῆς ἀνάμεσα στὸ αἶτοιο καὶ τὸ σύνολο.

Δυστυχῶς ὅμως, φαίνεται πῶς ἡ συστηματικὴ διδασκαλία βοηθαίει λιγώτερο ἀπ' ὅσο χρειάζεται καὶ πρέπει στὸ δυνάμωμα τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Δημιουργεῖται μὲ τὴ διδασκαλία μιὰ παραφορτωμένη μνήμη, ποὺ κάποτε δύσκολα κρατᾷ αὐτὸ τὸ θάρος καὶ πολὺ λίγο βοηθαίει νὰ λύνονται τὰ προβλλόμενα ἐμπόδια (προβλήματα) τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Καὶ ἐνῶ ὑπάρχει μιὰ γενικὴ ὁμολογία γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ καθιερωθοῦν βελτιωμένες μέθοδοι διδασκαλίας γιὰ καλύτερη ἀνάπτυξη τῆς σκέψης, ἀπ' ὅ,τι τοῦ

λάχιστο φαίνεται στὶς Σχολές Ἐκπαίδευτικὸ προσωπικοῦ, τὸ μεθοδολογικὸ πρόβλημα ἀντιμετωπίζεται κατ' μελετᾶται στὶς κλασσικὲς θεωρητικὲς του θάσεις. Βέβαια δὲν σκοπεύουν αὐτὲς οἱ γραμμὲς νὰ παραγνωρίσουν σὲ καμμιά περίπτωση τὴν ἀξιόλογη προσφορὰ τῶν Προτύπων καὶ Πειραματικῶν Σχολείων. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως αὐτό. Χρειάζεται καὶ κάτι ἄλλο. Αὐτὸ «τὸ ἀλλοιωτικὸ ἀπ' ἄλλα» τὸ ξέρουν οἱ εἰδικοί.

Μὰ τὸ κακὸ δὲ βρίσκεται μονάχα στὴ μέθοδο διδασκαλίας. Καὶ τὰ προγράμματα στὴ γενικὴ ἐκπαίδευση, ὅπως εἶναι, τὴ μνήμη φορτώνουν, ἀλλὰ καὶ τὰ συστήματα ἐπιθεωρήσεως καὶ ἐξετάσεων, θεμελιωμένα σὲ θάσεις ἐμπειρικῆς, ἀπαρχαιομένους, ἀμεθόδευτες καὶ ἀσυστηματοποίητες καὶ πολλὰς φορὲς πρόχειρες καὶ αὐτοσχέδιες (κι' ὅλα αὐτὰ δικαιολογημένα, γιατί ποτὲ δὲν ἔγινε ἐπίσημη σοβαρὴ προσπάθεια γιὰ βελτίωση καὶ ἐκσυγχρονισμό), τὴ μνήμη ἐρευνοῦν κι' ἐλέγχουν περισσότερο.

Σὰν ἀπόδειξη γιὰ τὰ παραπάνω μπορούμε νὰ φέρωμε τὸ γεγονὸς ὅτι, ἂν κάποτε κάποιο ἐποπτικὸ ὄργανο θελήσῃ νὰ ξεπεράσῃ τὰ ὅρια τοῦ κατεστημένου καὶ προβληματίσῃ τοὺς μαθητὲς σὲ εὐρύτερο λογικὸ πρόβλημα ἀπ' ὅποιαδήποτε περιοχὴ τῆς γνώσης, ποὺ στὴ λύση του δὲ θὰ βοηθᾷ ἡ μνήμη, τὸ πιθανώτερο εἶναι νὰ χάωμε κάποια κωμικὴ ἀπάντηση. Τότε ἐμεῖς οἱ διδάσκοντες θάχωμε ἑτοιμὴ τὴν ἀντίρρηση μὲ τὸ πρόσχημα — δικαιολογημένο βέβαια — «τέτοια προβλήματα ταιριάζουν σ' ἀνθρώπους μὲ ἀνώτερη ὀριμότητα». Θὰ ταίριαζε στ' ἀλήθεια μιὰ τέτοια ἀντίρρηση, ἂν ὑπῆρχε γνώση ἀπροσπέλαστη γιὰ κάποια ἡλικία. Μὰ εἶναι ἀστεῖο νὰ ὑποστηρίζεται μιὰ τέτοια ἀποψη. Σωστὸ εἶναι τὸ ἀντίθετο· φτάνει μονάχα νὰ δίνονται «ἐντιμα» οἱ γνώσεις κι' ὁ δέκτης νὰναι φυσιολογικός (5). Ἀλλ' αὐτὰ πῶς πολὺ ἀφοροῦν στὸ ἐπί τῆς διδασκαλίας, ἐνῶ μᾶς ἐνδιαφέρη ἐδῶ τὸ «πῶς» (6). Δηλαδή μὲ ποιοὺς τρόπους θὰ δίνονται οἱ γνώσεις ὥστε, πέρα ἀπ' ἄλλα, νὰ γίνονται καὶ ἐρεθίσματα ποὺ θὰ κινητοποιοῦν τοὺς μηχανισμοὺς τῆς σκέψης. Γιατὶ μόνον ἂν δραστηριοποιῆται μὲ τὴ διδασκαλία ἡ σκέψη, ὁ ἀκροατὴς θὰ

3) FRANK MYRRY: 'Η Διδασκαλία, σ. 45—54.

4) ROBERT FLEXNER: Τὸ Νέο Σχολεῖο.

5) JEROME S. BRUNER: 'Η διαδικασία τῆς Παιδείας, σελ. 31, κ. ἔξ.

6) Κ. Γεωργούλη: Γεν. Διδακτική. Ἀθήναι 1972.

μαθαίνει, πώς να μαθαίνει (7). Σήμερα έχει γίνει δεκτό απ' όλους πώς ο άνθρωπος είναι αναγκασμένος σ' όλη του τη ζωή, διαρκώς, να μαθαίνει. 'Αλλά το πρόβλημα είναι πώς θα μαθαίνει σωστά. Σ' αυτό δίνει τη λύση μόνον η καλλιεργημένη σκέψη. Μ' αυτή, κάθε φορά στη ζωή του, θα μπορέσει να κρίνει, να διαλογίζεται, να συγκρίνει και πάνω απ' όλα να διακρίνει το ψεύτικο από τ' αληθινό, το παράνομο από το νόμιμο, το άδικο από το δίκιο. Μόνο, αν η διδασκαλία καλλιεργή τέτοιες ικανότητες στον άνθρωπο που μαθητεύει, μπορεί δίκαιο να χαρακτηρίζεται δημιουργική και καρποφόρα.

Και γίνεται έτσι η δημιουργική σκέψη άθροιστική κι' αναπαραγόμενη (8) συνάμα δέ και συντελεστική γι' αυτόμόρφωση και κοινωνική πρόοδο. 'Αλλά τέτοια σκέψη δέ δημιουργείται με «άναμνηρκασμό» των γνώσεων, που είναι αποθησαυρισμένες στα βιβλία. Κι' αυτό θέβαια χρειάζεται, μα δέ φτάνει μόνον του για την κατάρτιση της διδασκαλίας. Με τη διδασκαλία χρειάζεται να δημιουργούνται πιο πολλοί προβληματισμοί και μάλιστα ποτέ πρόχειροι και στιγμιαίοι. Κάποτε, στο πρώτο μισό του αιώνα μας κι αργότερα ακόμα, οι Παιδαγωγοί μας υποστήριζαν και μάλιστα με πολλή έμφαση, πώς η επιτυχία στη διδασκαλία είναι συνάρτηση του βαθμού κατοχής της ύλης από το διδάσκοντα (9).

Αυτό είναι μια βασική προϋπόθεση για κάθε διδασκαλία, αλλά όχι η μόνη. Χρειάζεται μια ολόκληρη σειρά από διαδικασίες, ώσπου να φτάσει η ύλη σάν γνώση στο μαθητή. Θα περάσει από το χωνευτήρι του Δασκάλου, όπου θα ξεκαθαριστή, θ' αναπλασθή, θα προβληματισποιηθή και τέλος θα διοχετευτή ζωντανή σε ζωντανούς για να γίνει ζωή. 'Εδω άκριβως βρίσκεται και το μεγάλο μυστικό της επιτυχίας για κάθε διδασκαλία. Οι γνώσεις προβληματισποιημένες να μεθοδεύονται έτσι, που να πέφτουν στ' άμεσα διαφέροντα της ζωής των παιδιών και ν' απαιτούν, ανάλογα με την ηλικία, μεγάλη σε διάρκεια χρόνου προσπάθεια. 'Η επιτυχία στη ζωή θέλει έπιμονή. 'Η έπιμονή μαζί με τάλλα άσκει και δυναμώνει τη σκέψη. 'Αλλά η έπιμονή και η σκέψη δυναμώνουν με προγραμματισμένες ευκαιρίες, που δίνουν θέματα και προβλήματα, για τὰ όποια υπάρχει διαφορά γνώμων και αντίληψεων. Σ' αυτά δίνουμε σωστή

λύση, αν έχουμε την πνευματική δύναμη να κάνουμε όρθή εκτίμηση. Μα η όρθή εκτίμηση προϋποθέτει τη δημιουργία έτοιμότητας σ' όλες τις ιδιότητες της ανθρώπινης διανόησης. 'Εξ άλλου ο σημερινός άνθρωπος, και ίσως πιο πολύ ο αύριανός, δέν πάσχει από έλλειψη γνώσεων, αλλά υποφέρει από την άδυναμία να διακρίνει κάθε φορά σε κάθε πρόβλημά του τις λύσεις που υπάρχουν γι' αυτό κι' απ' αυτές να διαλέγη την όρθότερη, μα και τη σκοπιμότερη.

'Αλλά, το λέμε άλλη μια φορά, για να μπορέσει ο άνθρωπος να διαλέγη κάθε φορά το σωστό και το σκόπιμο χρειάζεται σκέψη δυνατή. Δέν υποτιμάμε έδω καθόλου την αξία της βούλησης και της διαίσθησης. Μα δίνουμε την πρωτοπορεία στη σκέψη, γιατί πιστεύουμε πώς την κατέχει από μόνη της. Και συνοψίζοντας τις απόψεις του προβλήματος, καταλήγουμε στο τελικό συμπέρασμα:

«Αν η σχολική διδασκαλία καλλιεργήσει και όπως πρέπει τη σκέψη του νέου ανθρώπου, βοηθάει αποτελεσματικά στη δημιουργία αυτόνομων κι αυτότελών ατόμων. «Αν συνάμα με κατάλληλη οικογενειακή, σχολική και κοινωνική άγωγή συνθίσουν τὰ όποια αυτά στη συνεννόηση και στη συνεργασία θα συγκροτηθούν κοινωνίες αυτοοριζόμενες, που δέ θα γίνονται πιο θύματα των επιτήδειων της κάθε έποχής.

Μ' αυτή τη βάση η ανθρώπινη κοινωνία θα πάψει, άργά ή γρήγορα, να τυραννιέται από την άόριστη συνθηματολογία Ισότητας σε ευκαιρίες και δικαιώματα. 'Αλλά μια τέτοια άλλαγή και προσαρμογή των στόχων της διδασκαλίας θέλει θάρρος και τόλμη, συστηματική και συντονισμένη, μα πιο πολύ άπροκατάληπτη προσπάθεια για θαθεία τομή σ' όλο το σύμπλαγμα του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Και τέτοιες τομές γίνονται, σάν έχουμε σκέψη δυνατή, που θα μάς όπλίζει με τόλμη να έρευνάμε, να βρίσκομε και ν' αντικρύζουμε κάθε φορά κατάματα την 'Αλήθεια.

7) ROBERT DOTRENS: Παιδαγωγώ και Διδάσκω, σ. 53—122, 'Αθήναι 1974.

8) Κ. Μουστάκας: Μάθηση και Διδάχ. «Τά Βήμα». 20 'Ιουλίου 1975.

9) Π. Κοροτζής: Ειδική Διδακτική. 'Αθήναι 1959.

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Κων)νου Ν. Παπαμανώλη

Α' ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ένα από τὰ μέσα πού πρέπει νά κατέχουν ξεχωριστή θέση στο νέο σχολείο, είναι καί τὰ λογοτεχνικά βιβλία.

Από αὐτά παίρνουμε τὰ κατάλληλα ἐκείνα ἀποσπάσματα γιά νά συμπληρώνουμε πολλά μαθήματα τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος.

Βέβαια, τὸ λογοτεχνικό κείμενο γιά νά πλαισιώσῃ ἕνα ὁποιοδήποτε μάθημα, πρέπει προηγουμένως νά ἐλεγχθῇ ἀπό πολλές ἀπόψεις γιά τὴν καταλληλότητά του. Πρέπει δηλαδή νά προσεχθῇ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου, τῆς μορφῆς καί τῆς γλώσσας γιά νά χρησιμοποιηθῇ ἀνεπιφύλαχτα ἀπὸ τὸ σχολεῖο.

Ἰδιαίτερα στο μάθημα τῆς ἱστορίας, τὰ ἱστορικά λογοτεχνικά κείμενα κρίνονται ἀπαραίτητα γιά νά διαθάζονται στοὺς μαθητὲς παράλληλα μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου. Καί βιβλία μὲ τέτοιο περιεχόμενο κυκλοφοροῦν πολλά στὴ χώρας μας.

Καθὼς ἡ ἐθνική μας ἱστορία ἀποτελεῖ ἕνα ἀστείρευτο χρυσωρυχεῖο ἀπὸ ὕψηλά διδάγματα, δὲν μπορούσε ν' ἀγνοηθῇ ἀπὸ τὴ λογοτεχνία. Ένα πλῆθος βιβλίων ἔχουν ἀντλήσει τὰ θέματά τους ἀπὸ αὐτή.

Ἱστορικά ἔργα μεταπλασμένα μὲ λογοτεχνικά μέσα, ἱστορικά μυθιστορήματα, μυθιστορηματικές βιογραφίες, ἀπομνημονεύματα, ὅλα αὐτὰ μποροῦν νά διαθαστοῦν εὐχάριστα ἀπὸ τὰ παιδιά.

Τὴν ἐκλογή ὅμως χαρακτηριστικῶν ἀποσπασμάτων ἀπ' ὅλα τὰ παραπάνω εἶδη καί τὴν χρησιμοποίησή τους κατὰ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας, θά προσπαθῶ νά κάμω γνωστή, παραθέτοντας γνώμες διαπρεπῶν ἐλλήνων παιδαγωγῶν.

«Σκόπιμον κρίνεται πλὴν τοῦ χρησιμοποιουμένου ἱστορικοῦ διδακτικοῦ βιβλίου» παρατηρεῖ ὁ φιλόσοφος καί παιδαγωγός Κ. Γεωργούλης «νά δίδονται εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν καί βιβλία αἰσθητοποιοῦντα ἐποπτικῶς, λογοτεχνικῶς καί καλλιτεχνικῶς τὰ ἱστορούμενα γεγονότα» (1). Ἡ σύγχρονη διδακτικὴ τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας τονίζει τὴ συμβολὴ τῆς λογοτεχνίας στὴν ἀναπαράσταση τοῦ παρελθόντος καί στὴν ἐμπέδωση τῆς ἱστορικῆς ὕλης.

Ὁ πανεπιστημιακὸς καθ)τῆς Κ. Βουρβέρης γράφει ὅτι «Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνης τῆς ἱστορικῆς ζωῆς πού παρέχει τὸ διδακτικὸν βιβλίον τῆς ἱστορίας, κρίνομεν ἀπαραίτητον διὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας τὴν χρῆσιν βοηθητικοῦ βιβλίου μέρος τοῦ περιεχομένου τοῦ ὁποίου πρέπει νά εἶναι καί τὰ ἔργα τῆς λογοτεχνίας. Τὰ προϊόντα τῆς λογοτεχνίας (ποιήματα, δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, ἱστορικά ἀναγνώσματα), τὰ ὁποῖα ἐποικίθησαν ἢ συνεγράφησαν εἴτε κατὰ τὴν ὑπὸ κατανόησιν ἱστορικὴν ἐποχὴν εἴτε θραδύτερον, δίδουν ἔντονον καί γνήσιον χρῶμα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν ἐκάστης περιόδου καί ὑποβοηθοῦν τὴν ἐννοιασὴν κατανόησιν καί σύλληψιν τοῦ νοήματός της. Ἡ δεξιότητι τοῦ διδασκάλου, πού γνωρίζει νά συνδυάζῃ ὠραῖα ἱστορικά λογοτεχνήματα μὲ τὴν ἱστορικὴν του ἀφήγησιν, εἶναι ἱκανὴ νά μεταβάλλῃ τὸ παιδί καί τὸν ἑφηβον ἀπὸ παθητικὸν ρέκτην ἱστορικῆς σοφίας εἰς θεατὴν ἱστορικῆς σκηνῆς» (2).

Ἀπ' ὅλα τὰ μνημεῖα πού ξαναφέρνουν μπροστὰ στὰ μάτια μας τὰ συναισθήματα τῶν περασμένων γενεῶν, ἡ λογοτεχνία εἶναι ἡ καλύτερη πηγή. Ὁ αἰμίμητος παιδαγωγός Α. Ἰσηγόνης, ἐξάγει τὴ σημασία τῶν ἐποπτικῶν μέσων γιά τὴ διδασκαλία τῆς ἱστορίας καί ἰδιαίτερα ἐπιμένει στὴν ἀξία πού ἔχουν τὰ γραπτὰ ἱστορικά μνημεῖα γιά τὸ σκοπὸ αὐτό.

«Ἄλλο μέσον πρὸς ἀναπαράστασιν τοῦ παρελθόντος» παρατηρεῖ, «εἶναι ἡ χρησιμοποίησις γραπτῶν ἱστορικῶν μνημείων, ἐπισήμων ἐγγράφων ἀρχείων, ἀπομνημονευμάτων συγχρόνων πρὸς τὰ περιγραφόμενα γεγονότα συγγραφέων, παραδόσεων καί ποιημάτων. Καί εἰς τὰ λείψανα ταῦτα ζωηρῶς ἀπηχεῖ ὁ ἀντίλαλος τοῦ παρελθόντος. Εἰς τὰ ψηφίσματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὰ χρυσόβουλλα τοῦ Βυζαντίου εἰς τὰς παραδόσεις καί τὰ δημοτικά ἄσματα τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ἀρχεῖα καί τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ ἀπελευθερωτι-

1. Κ. Γεωργούλης, Ἱστορία, Διδακτικὴ τοῦ μαθήματος Μ.Π.Ε. τόμ. 3ος, σελ. 267

2. Κ. Ι. Βουρβέρης, Τὸ πρόβλημα τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας εἰς τὰ Δημοτικά σχολεῖα καί τὰ Γυμνάσια Ἀθῆναι 1970 σελ. 124.

κοῦ ἀγῶνος ἐντόνως εἰσέτι σκιρτᾷ ὁ πάλ-
μος τῆς ζωῆς τῶν προγόνων μας» (1).

Ἐκτός ὅμως ἀπὸ τῆ συμβολῆ πού ἔχουν
τὰ ἔργα τῆς λογοτεχνίας γιὰ τὴν πληρέ-
στερη κατανόηση τῶν διαφορῶν ἐποχῶν
τοῦ παρελθόντος, ἐπενεργοῦν μὲ ἐπιτυχία
στὸ παιδί καὶ στὸν ἑφηβο καὶ τοῦ καλ-
λιεργοῦν πολλὰς ἀπὸ τίς πτυχές τοῦ χαρα-
κτῆρα του.

«Ἡ ἀναστροφή μὲ λογοτεχνικά ἔργα,
εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἥρωες παλεύουν μὲ τὰς
δυνάμεις τῆς φύσεως, ἢ ἀντιμετωπίζουν
μὲ καρτερίαν τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς, ἢ
ἀγωνίζονται μὲ αὐταπάρνησιν διὰ τὴν σω-
τηρίαν τῆς πατρίδος των, ὅπως εἰς τὰ διη-
γήματα τῆς Π. Δέλτα καὶ τοῦ Γ. Βλαχο-
γιάννη, ἰσχυροποιεῖ τὸν χαρακτήρα, δη-
μιουργεῖ ἀγωνιστικότητα καὶ θάρρος καὶ
ὕποκινεῖ εἰς πρωτοβουλίαν καὶ αὐτοπεποι-
θῆσιν» (2).

Οἱ παραπάνω γνώμες τῶν ἑλλήνων παι-
δαγωγῶν, μᾶς μιλοῦν γιὰ τὴ μεγάλη σπου-
δαιότητα πού ἔχει ἡ λογοτεχνία γιὰ τὸ
μάθημα τῆς ἱστορίας. Ἔτσι, ἀν ἀπὸ τὰ
ἔργα τῆς λογοτεχνίας, πού ἔχουν ὑπόθεση
παρμένη ἀπὸ τὴν ἱστορία, ἐπιλέξωμε ἀντι-
προσωπευτικά ἀποσπάσματα, καὶ τὰ συν-
δυάσωμε μὲ τὴ διδασκαλία τῆς κάθε πε-
ριόδου τῆς ἱστορίας, ἀσφαλῶς θὰ ἔχωμε
ἄριστα ἀποτελέσματα στὴ διδασκαλία τοῦ
μαθήματος τούτου.

Β'. ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΣΕΛΙΔΩΝ

Μέχρι σήμερα δὲν ἔχομε στὴν ἑλληνικὴ
παιδικὴ βιβλιογραφία, τὴν κατάλληλὴ ἐ-
κείνη ἀνθολογία, μὲ ἱστορικὲς λογοτεχνι-
κὲς σελίδες, πού θὰ ἀποτελοῦσε χρήσιμὸ
βοήθημα γιὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας.

Μιὰ τέτοια συλλογὴ, ἀγκαλιάζοντας μὲ
ἱστορικὰ κείμενα ὅλες τίς περιόδους τῆς
ἐθνικῆς μας ἱστορίας, πολλὰ θὰ εἶχε νὰ
προσφέρῃ στὸ δάσκαλο καὶ στὸ μαθητῆ.
Ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου, τὰ λο-
γοτεχνικά κείμενα πού θὰ περιέχωνται σ'
αὐτὴ τὴν ἀνθολογία, πρέπει νὰ ἔχουν ὑ-
πόθεση παρμένη ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴ
μυθολογία καὶ νὰ ἐξαίρουν πράξεις ἡρω-
ισμού, φιλοπατρίας καὶ ἀνθρωπισμοῦ καὶ
νὰ περικλείουν ἠθικά διδάγματα πού νὰ
ἐπιδρῶν «παιδευτικῶς» στοὺς μαθητὰς.

«Διὰ νὰ ἀσκήσουν ὅμως οὐσιαστικὴν
παιδευτικὴν ἐπίδρασιν τὰ διάφορα ἀνα-
γνώσματα, ἰδιαίτέρως ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων»
παρατηρεῖ σχετικὰ ὁ παιδαγωγὸς Π. Τσα-
κρῆς «ὀφείλουν νὰ ἔχουν τοιοῦτου εἶδους
θέματα, ὥστε α) νὰ τροφοδοτοῦν λελογι-
σμένως τὴν φαντασίαν, β) νὰ πλουτίζουν
τὴν συναισθηματικὴν δι' ὑποθέσεων
ἀντλούμενων ἐκ γεγονότων, ἅτινα συμβαί-

νουν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, γ) νὰ συμ-
βάλλουν εἰς τὴν διαμόρφωσιν ἑνὸς ἰδανι-
κοῦ καὶ νὰ διεγείρουν τὴν εὐαισθησίαν
τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ποιητικόν, τὸ ὡραῖον,
τὸ ἐνάρετον, τὴν ὀνειν, τὴν χαρὰν καὶ τὴν
αἰσιοδοξίαν καὶ δ) νὰ καλλιεργοῦν τὴν
νόησιν καὶ τὴν κρίσιν, νὰ γυμνάζουν τὸν
λόγον καὶ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα καὶ νὰ ὑ-
ποκινῶν τὸν ἀναγνώστην εἰς ζωὴν ἠθικῶ-
τέραν» (1).

Μὲ βάση λοιπὸν τίς παραπάνω ἀπαιτή-
σεις, γιὰ τὰ παιδικὰ ἀναγνώσματα, πρέ-
πει νὰ γίνῃ καὶ ἡ ἐκλογὴ τῶν ἱστορικῶν
λογοτεχνικῶν σελίδων πού θὰ περιέχων-
ται σ' αὐτὴ τὴν ἀνθολογία.

Ἡ γλῶσσα στὴν ὁποία πρέπει νὰ εἶναι
γραμμμένο ἓνα τέτοιο ἐλεύθερο ἀνάγνω-
σμα, ἀσφαλῶς θὰ εἶναι ἡ δημοτικὴ, ὅπως
τὴν θέλει καὶ τὴν καταλαβαίνει ὁ μαθητῆς
τοῦ Δημοτικοῦ, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ γλωσσι-
κὲς ἀκρότητες, ἀπὸ ἰδιωματισμούς καὶ
ἀπὸ περίπλοκους γραμματικούς καὶ συν-
τακτικούς τύπους.

Τὸ ὕφος τοῦ κάθε κειμένου τῆς συλλο-
γῆς νὰ εἶναι ἀπλὸ καὶ νὰ μὴ περιέχῃ ρη-
τορισμούς καὶ ὑπέρμετρες ἐξάρσεις γιὰ
κάθε ἱστορούμενο γεγονός. Μὲ ἀπλὰ ἐκ-
φραστικὰ μέσα, μὲ διαλόγους πού νὰ ἔχουν
φυσικότητα καὶ μὲ παραστατικὴ κίνησι
γιὰ τὰ διάφορα γεγονότα, πρέπει νὰ δι-
νῶνται στὰ παιδιὰ οἱ ἱστορικὲς λογοτεχνι-
κὲς σελίδες.

Θὰ παραθέσω μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ
ἓνα θαυμάσιο κείμενο τοῦ λογοτέχνη ἀ-
καδημαϊκοῦ Ἡλίου Βενέζη πού ἔχει τίτλο
«Χρονικὸ τοῦ 40». Τὸ θρῖσκω χαρακτηρι-
στικὸ καὶ σύμφωνο μὲ τίς ἀπαιτήσεις, πού
κατὰ τὴ γνώμη μου, πρέπει νὰ ἔχουν οἱ
ἱστορικὲς λογοτεχνικὲς σελίδες πού προ-
ορίζονται γιὰ νὰ διαθάζωνται ἀπὸ τὰ παι-
διὰ.

Ὁ συγγραφέας τῆς «Γαλήνης» καὶ τῆς
«Αἰολικῆς γῆς» μὲ τὸ ὑποβλητικὸ τοῦ ὅ-
φους καὶ μὲ ἀπλὰ ἐκφραστικὰ μέσα, κατορ-
θώνει νὰ ζωντανέψῃ τίς μεγάλες ἐκείνες
ὥρες τῆς νεώτερης ἱστορίας μας.

«... Ὅταν, ὅτερα ἀπὸ λίγο ἀνθρώ-
πος σταλμένος ἀπ' τὸν κακὸ γείτονα, πῆ-
γε περασμένα μεσάνυχτα καὶ μῆνυσε
στοὺς Ἕλληνες: Ὁ στρατὸς μας θὰ μῆ
σὲ τρεῖς ὥρες στὴ χώρα σας νὰ πάρῃ ὅ,τι
θέλει ἀπὸ γῆ κι' ἀπὸ θάλασσα. Καὶ νὰ μὴ
κάμετε τίποτα, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ σὰς κά-

1. Ἀντ. Ἰσηγόνη, Εἰδικὴ Διδακτικὴ, σελ. 70.

2. Θ. Πανταζοπούλου, Ἡ λογοτεχνία ὡς πα-
ράγων ἀγωγῆς Δ.Π.Σ.Π.Α. σελ. 106.

1. Παιδαγωγικὸν μυθιστόρημα. Παν. Α.
Τσακρῆ — Μεγάλῃ Παιδαγωγικῇ Ἐγκυκλο-
παίδεια τόμος 40ς σελ. 42.

μωμε γής μαδιάμ, ἔθνος τόσο μεγάλο καὶ πολὺ αἰμοδόρο καταπῶς εἴμεθα.

Τότε οἱ Ἕλληνες θυμήθηκαν τὴν παλιά τους ἱστορία τῆς μικρῆς τους χώρας, θυμήθηκαν πόσες φορές τὰ θάλανε οἱ πρόγονοὶ τους με τοὺς βαρβάρους, κάθε φορά πού ἦταν σὲ κίνδυνο ἡ λευτεριά τους, καὶ εἶπαν, ὅπως πάντα, οἱ Ἕλληνες:

«Ἐλάτε νὰ τὰ πάρετε. Θὰ πολεμήσωμε».

Διαλαλήσανε τότε σ' ὅλη τὴ χώρα οἱ σειρήνες, πού εἶχαν θάλει στὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν, πῶς ὁ τόπος κινδυνεύει καὶ θὰ γίνη πόλεμος.

Τὸ τί ἔγινε, τότε, με τὰ ξημερώματα, δὲν λέγεται. Οἱ σειρήνες μουγκρίζανε ὅμοια με ζωντανὰ πού τὰ σφάζουν, οἱ ἀνθρώποι στὶς πολιτείες τρέχανε, πήρην τὸ μήνυμα στὰ θουνὰ οἱ βοσκοί, κι' οἱ ψαράδες στὶς θάλασσες, ὅλα τὰ πλεούμενα γύρισαν πλώρη, κι ὅλοι οἱ βοσκοὶ ἔτρεχαν νὰ πάρουν τ' ἄρματα. Στὸ μεταξὺ ὁ κακὸς γείτονας ἔστειλε σιδερένια πουλιά καὶ σκοτώνανε γυναῖκες καὶ παιδιά.

Πέρασε μιά μέρα καὶ οἱ θάρβαροι, πού ἔλεγαν πῶς με τὰ φουσάτα τους θὰ πατήσουν τὴ χώρα, δὲν μπόρεσαν νὰ μποῦν. Πέρασε κι' ἄλλη μέρα καὶ πάλι δὲν μπόρεσαν, ἐπειδὴ στὰ περάσματα τῶν θουνῶν εἶχαν φθάσει οἱ Ἕλληνες καὶ τοὺς πολέμουσαν.

Μετὰ πού πέρασαν πολλές ἡμέρες, ἦρθε μήνυμα πῶς οἱ βοσκοὶ καὶ οἱ ψαράδες, πού ξεσηκώθηκαν νὰ σταματήσουν τοὺς βαρβάρους, τοὺς κυνήγησαν μέσα στὴ χώρα τους καὶ τοὺς πήρην πολλὰ λάφυρα, ἄρματα καὶ φυσέκια καὶ μιά μεγάλη πολιτεία τὴν Κορυθαί.

Τότε ἔγινε μεγάλος ἑορτασμός στὴ χώρα τῶν Ἑλλήνων. Οἱ καμπάνες χτυποῦσαν χαρμόсуна τρεῖς ἡμέρες, καὶ τὰ σπῖτια θάλανε σημαῖες, καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος φόρεσε ἀμφία καμωμένα με ἀσῆμι καὶ γύρω του ἔβαλε μαυροφορεμένους ἀρχιμανδρίτες καὶ δοξάσανε τὸ Θεό. Ὁ λαὸς ἔψαλλε «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῇ...» καὶ οἱ γυναῖκες κλάψανε σιωπηλὰ ὅταν μνημόνεψαν τοὺς σκοτωμένους πολεμιστές.

Ἀπὸ τὴ μυθολογία ἐπίσης, οἱ μύθοι πού θὰ περιέχωνται σ' αὐτὴ τὴν ἀνθολογία, πρέπει νὰ ἔχουν γιὰ σκοπὸ τους τὴν ἔξαρση τῆς σωματικῆς δυνάμεως σὲ συνδυασμὸ με τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν καλὴ σὺνῃ, με κλασσικὰ παραδείγματα τοὺς ἥρωες Ἡρακλῆ καὶ Θησέα πού με τὰ κατορθώματά τους ἀπάλλαξαν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἀπὸ τὰ κακὰ στοιχεῖα πού τοὺς βασάνιζαν.

Ἀπὸ ποιά βιβλία ὅμως πρέπει νὰ παρ-

θοῦν αὐτές οἱ σελίδες, πού θὰ ἀποτελέσουν τὴν ἀνθολογία τῶν ἱστορικῶν λογοτεχνικῶν κειμένων; Ἀσφαλῶς ὄχι ἀπὸ ἱστορικὰ συγγράμματα καὶ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά. Γιατί μιά τέτοια ἀνθολογία δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ διδάξη στοὺς μαθητὰς μονάχα ἱστορία.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔχομε τὰ σχολικὰ βιβλία, πού ἔχουν γραφῇ εἰδικὰ γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς ἱστορίας, σύμφωνα με τὶς κατάλληλες ὁποδεῖξεις τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης.

Μιά τέτοια ἀνθολογία, ὅσο καὶ νὰ φαίνεται ὅτι προορίζεται μονάχα γιὰ τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας, ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἄλλο σκοπὸ. Τὸ σημερινὸ σχολεῖο πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ καὶ τὴ μύση τοῦ μαθητοῦ στὴ λογοτεχνία. Καὶ τὴ μύση αὕτῃ δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐπιδιώκομε μονάχα με τὸ μάθημα τῶν λεκτικῶν ἀσκήσεων, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῶν ἐκθέσεων. Τὸ ἐλεύθερο ἀνάγνωσμα, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα μέσα γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

Οἱ συλλογές διηγημάτων γιὰ παιδιά, τὰ παιδικὰ μυθιστορήματα, οἱ παιδικὲς ἀνθολογίες ποιήσεως, τὰ βιβλία με ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις γιὰ παιδιά, τὰ παιδικὰ μυθιστορήματα με ὑπόθεση παρμένη ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὴ μυθολογία, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ ἀναγνώσματα πού ὁ μαθητὴς ἀν τὰ μελετήσῃ, πολλὰ ἔχει νὰ ὠφεληθῇ γιὰ τὴ μύση τοῦ στὴ λογοτεχνία.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ παιδικὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα, γιὰ νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ καλοῦ ἀναγνώματος, πρέπει νὰ εἶναι γραμμένο σὲ γλῶσσα λογοτεχνικὴ καὶ νὰ στηρίζεται πάνω στὸ ἱστορικὸ ὕλικό. Δὲν ὑπάρχει δὲ λόγος, συγγραφέας τοῦ ἱστορικοῦ μυθιστορήματος νὰ καταφεύγῃ στὴ φαντασία τοῦ καὶ νὰ δίνη φανταστικὴ πλοκὴ στὸ ἔργο τοῦ.

«Ἡ ἱστορία γιὰ νὰ μὴν εἶναι στεγνὴ καὶ δυσκολονόητῃ παρατηρεῖ ὁ ἱστορικὸς Δ. Κόκκινος, «χρειάζεται νὰ ἔχῃ κάποια λογοτεχνικὴ ἀνεση στὸ γράφμὸ τῆς» (1).

Ἀφοῦ μιλήσαμε γιὰ τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνθολογίας, τὸ ὅφος τοῦ συγγραφέα καὶ τὴ γλῶσσα τὴν ὁποία πρέπει νὰ εἶναι γραμμένη, ἀπομένει ἀκόμη νὰ μιλήσωμε γιὰ ἓνα ἄλλο σπουδαῖο σημεῖο, γιὰ τὴν εἰκονογράφηση.

Ἡ εἰκόνα ὁλοκληρώνῃ τὸ βιβλίο καὶ χτίζει τὶς γέφυρες ἀνάμεσα στὸ συγγραφέα καὶ στὸν ἀναγνώστη. Ἐπειτα ἓνα τέτοιο βιβλίο, ὅπως εἶναι μιά ἀνθολογία με ἱστορικὲς λογοτεχνικὲς σελίδες, τὰ θέ-

1. Δ. Κόκκινος, Ἑλληνικὴ Παιδαγωγία Μ. Περάνθη, τόμος 4ος σελ. 379.

ματα που απεικονίζονται σ' αυτό, θέλγουν το παιδί, του κεντρίζουν την περιέργεια και του ανάθουν τη φαντασία.

Και τούτο γιατί οι περισσότερες εικόνες παρουσιάζουν πορείες στρατευμάτων, πολιορκίες, μάχες, ναυμαχίες, άτομικά και ομαδικά κατορθώματα και άλλα όμοια, που τα θέματα αυτά, όπως είναι γνωστό, γοητεύουν το παιδί και του προξενούν θαυσιές συγκινήσεις.

«Η εικόνα δεν συντελεί μόνο στην αισθητική αγωγή» παρατηρεί σχετικά η παιδαγωγός Καλ. Μουστάκα «αλλά προσφέρει γνώσεις, όπως και το κείμενο και θεμελιώνει τη θεωρία του παιδιού με την έκφραση και με τις σχέσεις ανθρώπων, ζώων και πραγμάτων, που παρουσιάζει. Γι' αυτό οι εικόνες δεν δείχνουν τον έμφυχο και τον άφυχο κόσμο αληθινό και γνήσιο, ζωντανό, όχι άφυχο και άφύσικο. Μπορεί να τον δείχνουν στυλιζαρισμένο αλλά όχι σαχλό και κουκλίστικο, άκατανόητο ή φρικαλέο. Υπάρχουν βιβλία που εικονίζουν τους ήρωές τους πιδ άγριους από ληστές και τις ήρωίδες άπίθανα ρομαντικές και άφύσικες. Έτσι οι εικόνες καταστρέφουν το νόημα του κειμένου.

Τέλειος συντονισμός του λόγου και της εικόνας θα ύπήρχε αν ο ίδιος ο συγγραφέας ή ο ποιητής μπορούσαν να διακοσμήσουν τα βιβλία και τις συλλογές που γράφουν για παιδιά. Γιατί αυτοί ξέρουν καλύτερα το μήνυμα που θέλουν να μεταδώσουν. «Όταν όμως κάτι τέτοιο δεν είναι έφικτό θα πρέπει ο ζωγράφος να μπει άπόλυτα στην άτμόσφαιρα του κειμένου πριν εικονίσει τις σκηνές της. Να κάμη δική του τη σκέψη του συγγραφέα και την εύαισθησία του παιδιού» (1).

Αφού είδαμε πώς πρέπει να είναι γραμμένη ή ανθολογία των Ιστορικών λογοτεχνικών σελίδων, και ότι στη χώρα μας δεν έχουμε τέτοιο έργο για παιδιά, άπομένει να πούμε πώς θα καλύψη ο δάσκαλος την έλλειψη αυτού του βιβλίου.

Σε κάθε σχολείο πρέπει να ύπάρχη οργανωμένη βιβλιοθήκη για την όποια θα είναι υπεύθυνος ένας δάσκαλος με μερικούς μαθητές, για βοηθούς του. Η βιβλιοθήκη δε του σχολείου πρέπει να είναι πλουτισμένη με πολλά παιδικά βιβλία, γραμμένα από δόκιμους συγγραφείς στο είδος της παιδικής λογοτεχνίας.

Δεν είναι όμως άρκετό μονάχα τα βιβλία. Χρειάζεται και ή άνάλογη ταξινόμηση και κατάλληλη είδολογική κατάταξη. «Έτσι έφ' όσον ενδιαφερόμεθα για Ιστορικές σελίδες, θ' ανατρέξωμε στα έργα εκείνα που ή υπόθεσή τους είναι παρμένη από μιά όποιαδήποτε περίοδο της έθνικής μας Ιστορίας.

Αφού πρώτα έμεις οι δασκάλοι μελετήσωμε τα βιβλία αυτά και σημειώσωμε τα κείμενα που χάρη στην υπόθεση, στη γλώσσα και στα άλλα προσόντα που συγκεντρώνουν κρίνονται κατάλληλα να διαβαστούν από τα παιδιά, τότε μπορούμε να υποδιαιρέσωμε τις σελίδες ενός τετραδίου με τις παρακάτω στήλες και να το χρησιμοποιήσωμε σαν οδηγό στο μάθημα της Ιστορίας.

Στην πρώτη στήλη θα αναγράφεται ο τίτλος του βιβλίου, στην έπόμενη ο συγγραφέας και ή τρίτη θα είναι ή στήλη των παρατηρήσεων.

Σ' αυτή μπορούμε να σημειώνωμε πολλές και ποικίλες παρατηρήσεις. Έπί παραδείγματι σε ποιά ένότητα μαθήματος της Ιστορίας κρίνεται κατάλληλο αυτό ή εκείνο το κείμενο για να διαβαστή στα παιδιά, από πού άρχίζει και πού τελειώνει, σε ποιά σελίδα του βιβλίου βρίσκεται, και και γενικά κάθε τι το σχετικό.

Έτσι, αφού γίνη αυτή ή έργασία, χωρίς κόπο πιά και χρονοτριβή, θα έχουμε στα χέρια μας ένα οδηγό πολύ χρήσιμο που θα μπορούμε με σιγουριά να ζητούμε τη συνδρομή του όποτε τη χρειαζόμαστε.

Γ'. ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Τά έπη του Όμηρου «Ίλιάδα» και «Όδύσσεια» είναι από τα πιδ άγαπημένα άναγνώσματα για παιδιά. Ο Όμηρος από την έποχή του Ήσιόδου μέχρι τις ήμέρες μας κράτησε τη πρώτη θέση σε όλα τα σχολικά προγράμματα. Ακόμη και οι συγγραφείς εκείνοι που διετύπωσαν έπιφυλάξεις για την παιδευτική επίδρασή του στους νέους, σε άλλα σημεία του έργου των υπογραμμίζουν την τεράστια σημασία που είχε ο Όμηρος για την Ελλάδα. Παράδειγμα ο Πλάτωνας που ενώ τον άποκλείει από τη μέλλουσα φανταστική πολιτεία του, ο ίδιος πάλι όμολογεί ότι «την Ελλάδα πεπαίδευκεν ούτος ο ποιητής».

Το κεντρικό θέμα της Ίλιάδας, όπως είναι γνωστό, είναι ή φιλονικία του Άγαμέμνονα και του Άχιλλέα και ο θυμός του τελευταίου. Γύρω δε από αυτό τον πυρήνα περιστρέφονται διάφορα έπεισόδια, όπως είναι οι μάχες, οι μονομαχίες, οι άγώνες πάνω στους τάφους, οι νυχτερινές άποστολές, οι συνελεύσεις των θεών κτλ.

«Η Ίλιάδα ύμνει τον άτομικό ήρωισμό και έξαιρεί το καθαρό ήρωικό στοιχείο» παρατηρεί σχετικά ο Άπ. Σαχίνης. «Μέ-

1. Κ. Μουστάκα, Το μήνυμα της εικόνας στο παιδικό βιβλίο, Βήμα 17.2.1974.

σα στο πολύστιχο έπος του ό "Όμηρος δέ-
εται τον πόλεμο και θαυμάζει τις ήρωικές
άρετες και τους πολεμικούς άθλους. "Ο
πόλεμος γι' αυτόν είναι κυρίως ή δοκιμα-
σία του άντρα στο πεδίο της μάχης, τό
γεγονός όπου αναδείχονται οι σωματικές
του δυνατότητες και, κατά δεύτερο λόγο,
ή δύναμη της ψυχής του. "Ο "Όμηρος δέν
θεωρεί τον πόλεμο ως τρομερό και ανα-
πόφευκτο κακό, και τον έμφανίζει στην
"Ιλιάδα ως άθληση του σώματος, ως ή-
ρωικό άθλητικό παιχνίδι που μπορεί νά
έχει φρικιαστικές και ανατριχιαστικές συν-
έπειες, αλλά που δέν πάύει νά παραμένει
άθλημα» (1).

"Η "Οδύσσεια έχει γιά θέμα της ένα οι-
κογενειακό δράμα μέ την ακόλουθη σύν-
θεση: "Ο "Οδυσσεύς ξαναγυρίζει από την
ξενητεία στην πατρίδα του, όπου βρίσκει
τή γυναίκα του νά την άπειλούν οι μνη-
στήρες. Γίνεται ή αναγνώριση μεταξύ του
"Οδυσσέα και της γυναίκας του και ύστε-
ρα από σκληρό άγώνα ξανάρχεται στο
σπίτι ή άποκατάσταση και ή χαρά. Γύρω
από αυτό τον κεντρικό πυρήνα βρίσκουμε
δύο άλλους κύκλους. Τον πρώτον μέ ά-
φθονες περιπέτειες, και τον δεύτερον μέ
τον «νόστον» που σχετίζεται μέ τό γυρισμό
των ήρώων της τρωικής έκστρατείας στην
ιδιαιτέρη πατρίδα τους.

"Όλο αυτό τό άπέραντο ύλικό, είναι
συγκεντρωμένο τόσο καλά γύρω από τον
κεντρικό ήρωα ώστε νά έξασφαλίζεται
διαρκώς ή συνοχή του μύθου. Αυτό έχει
σάν αποτέλεσμα νά διατηρηται άμείωτο
τό ενδιαφέρον του αναγνώστου μέχρι τέ-
λους και ή συμπάθεια προς τό πρόσωπον
του δεινοπαθούντος "Οδυσσέα νά είναι κα-
ταφανής. "Η έκθεση γίνεται μέ άφηγημα-
τικό τρόπο.

Τά όμηρικά έπη ένθουσιάζουν τά παι-
διά, γιατί περιέχουν κίνηση, πολεμική
δράση και ζωηρή έναλλαγή καταστάσεων
και έπεισοδίων.

Οι άφθονες περιγραφές από τις μάχες
μεταξύ των Έλλήνων και των Τρώων, και
μεταξύ των πτό φημισμένων παλληκαρι-
ών των δύο αντιπάλων, ανάθουν την παι-
δική φαντασία και κρατούν άδιάπτωτο
τό διαφέρον των μέχρι τό τελικό αποτέ-
λεσμα.

"Επίσης οι περιπλανήσεις του πολυμήχα-
νου "Οδυσσέα και οι κίνδυνοι που διατρέ-
χει από τους ανθρώπους και τά στοιχεία
της φύσεως, κρατούν άμείωτη την παιδική
περίεργεια γιά τό τέλος της περιπέτειας
του όμηρικού ήρωα.

Τό παιδί, όπως είναι γι αυτό, διακρί-
νεται γι άτή ζωτικότητα και ένεργητικό-
τητά του. "Ετσι κάθε ιστορία που άγγί-
ζει αυτά τά δύο χαρακτηριστικά γνωρί-

σματα της ψυχής του, είναι ιδιαιτέρα ά-
γαπητή στα παιδιά. Τά έργα δέ του "Ομή-
ρου που χάρη στην υπόθεση, στην πλοκή
και στη δράση των συναρπάζουν την παι-
δική φαντασία, είναι από τά πιο άγαπημέ-
να άναγνώσματά τους.

"Εκείνο όμως που ενδιαφέρει την έργα-
σία μας, είναι νά δούμε τις παιδικές έκ-
δόσεις των όμηρικών έργων στη χώρα
μας, και περισσότερο εκείνες που κυκλο-
φορούν σήμερα, που μέ τό περιεχόμενο,
τή γλώσσα, την εικονογράφηση και την
καλαίσθητη εμφάνισή τους, μορφώνουν
και διαπαιδαγωγών τά σημερινά έλληνό-
πouλα.

Οι πιο γνωστοί από τους έκδοτικούς
μας οίκους γιά παιδικά βιβλία, όπως εί-
ναι οι «'Ατλαντίς», «'Κένταυρος», «'Αγκυ-
ρα», «'Μίνως», «'Αστήρ», «'Ι. Σιδέρης»,
«'Εστία» κ.ά., τά έπη του "Ομήρου είναι
τά βιβλία εκείνα που παρουσιάζουν πολύ
μεγάλη άγοραστική κίνηση. Μέ τους τί-
τλους «'Ιλιάδα» και «'Οδύσσεια», αλλά
και μέ διαφορετικούς, κυκλοφορούν στη
χώρα μας τά όμηρικά έπη σέ διασκευή
γιά παιδιά, από λογοτέχνες ειδικευμένους
στο είδος της παιδικής λογοτεχνίας.

Μέ τον τίτλον «Μέ τους ήρωες του "Ο-
μήρου» κυκλοφορεί από τον έκδοτικό οι-
κο Ι. Σιδέρη, έδώ και αρκετά χρόνια ένα
θαυμάσιο παιδικό βιβλίο μέ θέματα παρ-
μένα από την "Ιλιάδα και την "Οδύσσεια.
Στό βιβλίο αυτό δίνονται τά όμηρικά έ-
πη, σέ έλεύθερη, αλλά πιστή, λογοτεχνι-
κή άπόδοση γιά παιδιά, μέ μία καταπλη-
κτική εικονογράφηση από τις άδελφές
Ζάνετ και "Αννα Τζόνστον και μέ παρα-
στατικό χάρτη της περιπετειώδους έπι-
στροφής του "Οδυσσέα.

"Από τον ίδιο έκδοτικό οίκο επίσης κυ-
κλοφορεί ένα άλλο παιδικό βιβλίο μέ πα-
ρόμοιο περιεχόμενο και μέ τίτλο «Ιστο-
ρίες από τον "Όμηρο» της Μαρ. Κολυβά.

"Ο γνωστός στον παιδόκοσμο της χώ-
ρας μας ποιητής και συγγραφέας Χάρης
Σακελλαρίου, μάς χάρισε τή γεμάτη πε-
ριπέτειες ζωή του "Οδυσσέα σ' ένα βιβλίο
του μέ τίτλο «'Οδυσσέας».

Γνωστός κριτικός της λογοτεχνίας μας
παρατηρεί γιά τό βιβλίο αυτό, ότι «'Ο ά-
γαπημένος από μικρούς και μεγάλους ή-
ρωας του "Ομήρου ξαναζει στο βιβλίο του
Χάρη Σακελλαρίου. "Ο συγγραφέας άκο-
λουθεί τά ίχνη του από τά πρώτα χρόνια
της ζωής του, όταν φάνηκε ή παράξενη
μοίρα του, ως την Τροία. "Υστερά δίνει
τις άλλεπάλληλες περιπέτειές του, τις

1. "Α. Σαχίνη, Τό πολεμικό μυθιστόρημα,
«'Η σύγχρονη Πεζογραφία», σ. 122.

γεμάτες ποίηση και φαντασία, το μακρύ δρόμο προς την 'Ιθάκη, το γυρισμό του στό νησι και τα καινούρια προβλήματα που τον περίμεναν εκεί».

Πρώτος ο Λέων Μελάς στα 1858 έπεδό-
δόθη στη συγγραφή βιβλίων για την παι-
δική και νεανική ηλικία και δημοσίευσε
αξιόλογα έργα όπως «Ο Γεροστάθης»,
«Ο Μικρός Πλούταρχος» κ.ά.

Ο συγγραφέας για το έργο του «Ο Γε-
ροστάθης», παίρνει τις ήθοπλαστικές του
άφηγησης από τα όμηρικά έπη, την ιστο-
ρία του Ηροδότου, τα Απομνημονεύματα
του Ξενοφώντος, τους Παράλληλους θί-
ους του Πλούταρχου και το Ανθολόγιο
του Στοβαίου.

Με την ευστοχον έπιλογήν της ύλης,
διά την γλαφυρότητα του ύφους και την
σαφήνειαν της γλώσσας, ο «Γεροστάθης»
άπεσθη επί γενεάς ολοκλήρους το προσφι-
λές εγκόλπιον της νεότητος» παρατηρεί
ο παιδαγωγός Λ. Ίσηγόνης.

Πολλοί από τους έκδοτικούς μας οίκους
όπως οι «Αστήρ», «Αγκυρας», «Λέων»,
«Δωδώνη», κ.ά. έχουν έκδόσει τα έργα
του Λ. Μελά και ιδιαίτερα το «Γεροστά-
θης» γιατί και σήμερα τα έργα αυτά δια-
βάζονται πολύ από τα παιδιά. Με το χρόνο
που πέρασε από πάνω τους, κέρδισαν, δεν
έχασαν.

Για τα έργα του Λ. Μελά, πολλοί από
τους κριτικούς της λογοτεχνίας μας έγρα-
ψαν εγκωμιαστικές κριτικές τόσο για το
περιεχόμενο, όσο και για τη γλώσσα στην
όποια είναι γραμμένα.

«Είς το αναγνωσματάριον του Λ. Μελά
«Ο Γεροστάθης», παρατηρεί ο Μ. Περάν-
θης, «οι περιγραφές είναι άπλες, οι συμ-
βουλές του θερμές, ο τόνος του οικείου,
ή διήγηση ρέουσα. Μία αφάνταστη ποικι-
λία από ιστορίες, έπεισόδια, ανέκδοτα και
ιστορικές αναδρομές τονώνουν την πλο-
κή, άντλημένα από μία πλούσια πείρα ζω-
ης κι' απ' την αρχαία μας ιστορία. Όσο
τόσο καμμιιά προγονόπληκτη διάθεση δεν
το νοθεύει. Η αρχαία σοφία προσφέρεται
άπλη και ξελαγαρισμένη και σε μία γλώσ-
σα που ενώ δεν παύει να είναι καθαρεύου-
σα, έχει την οικειότητα της δημοτικής.
Χωρίς στόμφοις και λεκτικές έπιδείξεις,
ρέει στην πιο άνώδυνη μορφή της, με σα-
φέστατες εικόνες και έλκυστική διαύγεια,
ώστε δικαιολογημένα το βιβλίο, που και
σήμερα διαβάζεται εύχάριστα, να γίνει
το έντρυφήμα των νέων επί τρεις γενεές».

Τόν Γεροστάθη όμως πρέπει να τον δοū
με και από την άποψη του μορφωτικού και
παιδαγωγικού έργου που έχει έπιτελέσει
μέχρι σήμερα.

Γιατί, το έργο αυτό του Μ. Μελά έχει
έκθρέψει πολλές γενεές έλληνοπαίδων α-

πό τότε που γράφτηκε μέχρι τις ημέρες
μας.

Για την έθνική σημασία και αξία του
έργου, ο Κ. Δημαράς παρατηρεί ότι ο
«Γεροστάθης», «είναι ένα έργο έθνικό, ο-
ποια σημασία κι αν θελήσουμε να δώσου-
με στο έπίθετο τουτο. Έθνικό, γιατί στους
καιρούς όπου έδγηκε, στα 1858, διετύπω-
νε με ακρίβεια το περιεχόμενο που έπρεπε
να χαρακτηρίζει τότε την έθνική μας έκ-
παίδευση: έθνικό, γιατί εκφράζει την έ-
θνική συνείδηση του έλληνικού κόσμου
μέσα από τον όποιον εξεπήδησε, και ση-
μαδεύει κατά τουτο όριστικά την έθνική
μας ιστορία» έθνικό, τέλος, γιατί εξέθρε-
ψε διαδοχικές γενεές έλληνοπαίδων και
συνετέλεσε έτσι στην πνευματική μας έ-
θνική ένότητα» (1).

Το έργο όμως έχει και μεγάλη παιδα-
γωγική αξία. Οι συμβουλές του συγγρα-
φέα για τα παιδιά και τους νέους, τα χα-
ρακτηριστικά άποσπάσματα τα γεμάτα
παιδαγωγικό περιεχόμενο, παρμένα από
την έθνική μας ιστορία και την Χριστιανική
θρησκεία, το πλήθος των βιογραφιών με-
γάλων άνδρων της αρχαιότητας που πε-
ριλαμβάνονται μέσα σ' αυτό, έχουν σαν
μοναδικό τους σκοπό να διαπλάσουν το
φρόνημα, τον χαρακτήρα και το ήθος των
παιδιών, παρά να πλουτίσουν με γνώσεις
τη διάνοιά τους.

Η έπιλογή έχει γίνει από το συγγρα-
φέα με τέτοιο τρόπο, που γίνεται φανερό
ότι σε τουτο και μόνο άποβλέπει. Να δια-
παιδαγωγήσει περισσότερο παρά να μορ-
φώσει.

Για τη γλώσσα που είναι γραμμένο το
βιβλίο αυτό, αλλά και για την παιδαγω-
γική του αξία, ο Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος
γράφει ότι «Ο Γεροστάθης του Λ. Μελά
είναι το παιδαγωγικότερο βιβλίο που έ-
χει ίσαμε τώρα τυπωθεί στα έλληνικά, αν
έξαιρεθούν τα Ψηλά Βουνά του Ζ. Παπαν-
τωνίου, και ότι είναι βιβλίο ζωντανό γε-
μάτο άγέραστα νιάτα».

Έκτός από το Γεροστάθη, και άλλο
έργο του Λ. Μελά «Ο μικρός Πλούταρχος»
είναι κι αυτό άνάγνωσμα πολύ αγαπητό
στα παιδιά, γιατί μας ιστορεί με μεγάλη
παραστατικότητα τους Μηδικούς πολέ-
μους. Μπορεί δε κάλλιστα να χρησιμοποι-
ηθί σαν έλεύθερο άνάγνωσμα από τους
μαθητάς του Δημοτικού, και ιδιαίτερα της
τετάρτης τάξεως, που κατά τρόπο παράλ-
ληλο με τη διδασκαλία του μαθήματος της
ιστορίας στην τάξη αυτή, πολλά έχει να
προσφέρει και πολλά να συμπληρώσει στην
όλη του έγχειριδίου που έχει στη διάθεσή

1. Έφημερίδα ΒΗΜΑ 16.2.1962.

του ό μαθητής.

Ο Γιάννης Βλαχογιάννης είναι ό πιο σταθερός στην περιγραφή τών Ιστορικών θεμάτων. Τά έργα του «Λόγοι και αντίλογου», «Μεγάλα χρόνια» και «Τά παλικάρια τά παλιά» είναι γραμμένα με πολλή αγάπη για τό μεγάλο έπος της έθνεγερσίας του 21.

Τό έργο του «Μεγάλα χρόνια» αποτελείται από 59 πεζογραφήματα — γύρω από τέσσερα από τά ύψηλότερα κεντρικά θέματα της νεώτερης Ιστορίας μας: τούς 'Αρματωλούς και τούς Κλέφτες, τό άδούλωτο Σούλι, τό δοξασμένο Είκοσιένα, και τό ήρωικό και θρυλικό Μεσολόγγι.

Κεφ. αυτού του έκλεκτου βιβλίου έχουν κατά καιρούς συμπεριληφθή σέ ανθολογίες πεζογραφίας για παιδιά, αλλά και σέ αναγνωστικά βιβλία της έκτης τάξεως του Δημοτικού.

«Στίς σελίδες τών διηγημάτων αυτών» όπως παρατηρεί ό Πέτρος Χάρης «κλείνεται μία όλόκληρη πινακοθήκη με πορτραίτα τών μικρών και άκωνύμων ήρώων της προεπαναστατικής περιόδου, όλων έκείνων που έκαναν τίς μεγαλύτερες θυσίες και τούς έκπληκτικότερους ήρωισμούς. Και ή εργασία αυτή δέν είναι μόνο Ιστορική προσφορά. Είναι προπάντων λογοτεχνική».

Τά διηγήματα αυτά που περιλαμβάνονται στην παραπάνω συλλογή, είναι έμπνευσμένα από την 'Επανάσταση και την Τουρκοκρατία και είναι όλα τους γραμμένα σέ λαμπρή ρουμελιώτικη γλώσσα. Οι μαθητάί της έκτης τάξεως μπορούν νά διαβάσουν άνετα τό βιβλίο αυτό, παράλληλα με τη διδασκαλία της περιόδου της έλληνικής επανάστασέως του 21 γιατί στά θαυμάσια αυτά άφηγήματα ό ρουμελιώτης στοριοδίφης κατορθώνει νά ζωντανέψη και ν' άναστήσει πρόσφατα δοξασμένα χρόνια.

Στό έρώτημα όμως, άν τά έργα του Γιάννη Βλαχογιάννη είναι κατάλληλα, αλλά και εύκολα για νά διαβάζονται από τά παιδιά, θά μάς μιλήση ό Δημήτρης Ίάκος που θεωρείται ένας από τούς πιο ειδικούς στά θέματα της παιδικής λογοτεχνίας στη χώρα μας.

«Ένα μεγάλο μέρος του διηγηματικού έργου του Γιάννη Βλαχογιάννη λές κι είναι γραμμένο ειδικά για τά παιδιά. Τά «Μεγάλα Χρόνια» και «Τά παλικάρια τά παλιά» Ιδιαίτερα, θά 'πρεπε νά ελταχθούν σάν αναγνωστικά στά σχολεία μας — πολλά διηγήματα απ' αυτά τά δύο βιβλία έχουν περάσει κατά καιρούς σέ σχολικά άναγνώσματα. Τό ίδιο Ισχύει και για πολλά πεζά του από τούς «Λόγους και αντίλογους». Μά μήπως οι «Γύροι της 'Ανέμης», που είναι ένας θησαυρός από έλλη-

νικότατα παραμύθια; Κι άλλα κι άλλα πολλά άκόμα... Νά σημειώστε πώς, ύστερ' απ' τό θάνατο του Βλαχογιάννη είδαν τό φώς, μόνο στο παιδαγωγικό περιοδικό «Παιδεία», πάνω από σαράντα λογοτεχνικά και παιδαγωγικά δημοσιεύματα του Βλαχογιάννη, για παιδιά. Και νά μη σάς φανή παράξενο. Αύτός ό κλειστός κι άπίστομος συχνά άνθρωπος, που καυγάδιζε για ψίλλου πήδημα, τσακωνόταν με τούς συναδέλφους του και δημιουργούσε έχθρους για τό τίποτα, στά κατάβαθα της ψυχής του έκρυβε τρυφερότητα καρδιάς παιδιού. Γι' αυτό και μπορεί νά διαβαστή από παιδιά.

Ο Γιάννης Βλαχογιάννης είχε τό διπλό χάρισμα, του παιδικού — πώς άλλιώς νά τόν πούμε; — διηγηματογράφου και συνάμα του παιδαγωγού. Τά διηγήματά του που σάς άναφέραμε, εύχαριστούν κι ένθουσιάζουν τά παιδιά, μά ταυτόχρονα τά διδάσκουν και τά φρονηματίζουν. Τά μαθαίνουν νά ζούν σάν 'Έλληνες. Πού είναι και τό πιο σπουδαίο απ' όλα» (1).

'Ανάμεσα στά Ιστορικά μυθιστορήματα που προορίζονται για παιδιά, ξεχωριστή θέση κατέχουν τά έργα της Πηνελόπης Δέλτα. Αποτελούνται πιο πολύ από Ιστορικά και ήθοπλαστικά μυθιστορήματα που κατακτούν κάθε παιδική ψυχή με την ύποβλητική ζωντάνια τών ήρώων τους. «Οπως μάς λέγει ό ρ. Ξενόπουλος «ή Πηνελόπη Δέλτα είναι ή συγγραφεύς που εργάσθηκε με πρόγραμμα, μ' επίγνωση, με σκοπό. Κι όταν εργάζονται έτσι συγγραφείς ταλαντούχοι, δέν υπάρχει άμφισβόλια ότι παράγουν τελειότερα. Τί τά θέλετε! Παιδική Λογοτεχνία, νεαρού μάλιστα Κράτους, που έχει ένα πεζογράφο σάν την Δέλτα κι έναν ποιητή σάν τόν Βιζυηνό, δέν μπορεί νά μην είναι σημαντική και νά μην έχη μέλλον».

Τό έργο της Πηνελόπης Δέλτα, έμπνευσμένο από τη μεγαλειώδη και μαρτυρική πορεία του λαού μας ανάμεσα στους αιώνες, γραμμένο στη γλώσσα που άγγίζει άπαλά τίς λεπτές χορδές της καρδιάς του, προσφέρεται στο παιδί σά μία τροφή καθάρια, νόστιμη, εύκολοχώνευτη και δυναμωτική.

Στό διάστημα από τό 1909 ως τό 1916 ή Π. Δέλτα κυκλοφόρησε έξη βιβλία της. Τό πρώτο της με τόν τίτλο «Για την Πατρίδα» βγήκε στά 1909. Ο Κ. Παλαμής έγραψε για τό βιβλίο της αυτό σ' ένα του γράμμα προς τη συγγραφέα: «Έχει δραματικό ένδιαφέρο, που τραβά τόν άναγνώ-

1. Τά άγαπημένα μου διηγήματα — Α. Τροπαιάτη — Δ. Γιάκου, τόμος Β'.

στη και δεν τον αφήνει να κουραστεί ως το τέλος... πνέει μέσα του μια εγγένεια που ξεχωρίζει».

Επίσης για το ίδιο έργο της ο Άργ. Έφταλιώτης έγραψε ότι: «Από τα πιο δραματικά, συγκινητικά και τεχνικά ιστορικά διηγήματα που διάβασα. Πλούσιο υλικό δουλεμένο με τέχνη... Έργο που θα ξυπνήσει του παιδιού όχι μονάχα τη φαντασία, αλλά και την καρδιά και το νοῦ... εθνικό και χρειαζόμενο, όσο είναι χρειαζόμενος ο άερας στο φυλακισμένο».

Στά 1911 κυκλοφόρησε το ξακουστό της μυθιστόρημα «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου». Είναι ένα θαυμάσιο παιδικό κείμενο, που η κριτική το εξύπνησε και η παιδαγωγική το χρησιμοποίησε με έμπιστοσύνη. «Ένα μεγάλο ήρωικό μυθιστόρημα, από τα ένδοξα κατορθώματα του Βουλγαροκτόνου κατά των σιφών του Σαμουήλ, ένα βιβλίο που συναρπάζει την παιδική ψυχή και της σταλάζει τα υψηλότερα αίσθηματά του ακατάβλητου ανδρισμού και της αγάπης για την πατρίδα».

Και για το έργο αυτό της Π. Δέλτα, ο Άργ. Έφταλιώτης έγραψε ότι η συγγραφέας «είναι η πρώτη στη φιλολογία μας που πήρε το άπονεκρωμένο υλικό της μεγάλης βυζαντινής ιστορίας και το ζωνάνεψε. Κανένα δικό μας δε μπορώ να θυμηθώ, μήτε άντρα, μήτε γυναίκα, που μάς έδωσε τέτοια έργα που να παίρνουν τα δραματικά σημεία της ιστορίας με τόση ψυχολογία και τέχνη και να τους δίνουν ζωντάνια, δύναμη, χρώμα και κίνηση» (1) έγραψε στη συγγραφέα.

Άλλο ιστορικό μυθιστόρημα της Π. Δέλτα είναι «Στά μυστικά του Βάλτου». Αποτελεί το δεύτερο μεγάλο ήρωικό μυθιστόρημα της συγγραφέα. Η υπόθεση του έργου είναι από την πρόσφατη νεοελληνική ιστορία, από την έποποιία των Μακεδονομάχων.

«Η σύλληψη της συνθέσεως αυτής» παρατηρεί σχετικά ο Στρ. Μυριθήλης «είναι κάτι θαυμαστό. Ένας αγώνας γεμάτος από ωραίους ήρωισμούς και μορφές αυστηρά αντρίκιες, γύρω στη λίμνη των Γινιτσών, για την ελευθερία της Θεσσαλονίκης και της Μακεδονίας».

Στά ιστορικά μυθιστορήματα της Π. Δέλτα μπορούμε να εντάξουμε και το έργο της «Παραμύθια και άλλα». Είναι μια συλλογή από έφτα μικρά διηγήματα, έφτα σωστά αριστουργήματα. Στο βιβλίο αυτό, γραμμένο με γνώση και με αγάπη, μια άνα διηγείται στο παιδί της, και στο κάθε παιδί συναρπαστικές ιστορίες από την εθνική μας ζωή. Είναι ένας τόμος διηγημάτων από τα καλύτερα της παιδικής μας φιλολογίας.

Για την ελληνικότητα και για την παιδαγωγική τους αξία, τα έργα της Πηνελόπης Δέλτα, και στις ημέρες μας διαβάζονται πολύ από τα σημερινά ελληνόπουλα, γιατί είναι απλά, έλκυστικά και ανασταίνουν κατά τον πιο επαγωγό τρόπο σκηνές και περιστατικά της ελληνικής ιστορίας και ζωντανεύουν τους αγώνες και τις αγωνίες της φυλής, κατά τον μακραίωνα βίο μας.

Η Πηνελόπη Δέλτα πρώτη έγέμισε στα ελληνικά γράμματα ένα κενό: την παιδική λογοτεχνία.

Ο κριτικός της νεώτερης λογοτεχνίας μας, ακαδημαϊκός Π. Χάρης στο έργο του «Έλληνες πεζογράφοι» υπογραμμίζει ότι «Η σημερινή Ελλάδα, έχει ανάγκη από έναν εθνικό παιδαγωγό. Και ο παιδαγωγός αυτός είναι η παιδική λογοτεχνία, είναι τα κείμενα της Δέλτα. Γιατί ο λόγος της, καθαρά ελληνικός και παιδαγωγικός, θρήκε όλους εκείνους τους άγωγους που θ' άτόν έφερναν στην παιδική και στη νεανική ψυχή: ήταν άληθινά άφηγηματικός, καλαίσθητα δημοτικός, ζωηρά χρωματισμένος από περιπέτειες και δυνατές συγκινήσεις, άπλός και στερεός. Είναι άναμφισβήτητο το άφηγηματικό τάλαντο της Δέλτα. Μά δεν είναι μόνο το τάλαντο που έδωσε «Τόν καιρό του Βουλγαροκτόνου», το «Για την Πατρίδα», τα «Παραμύθια». Οργανώθηκε το τάλαντο αυτό με σύστημα κ' έπιμονή μέσα σε μια γενική μόρφωση και μέσα σε μιά ειδική προετοιμασία, δυνάμωσε στον καθαρά όρισμένο και περιορισμένο χώρο όπου όπου έθλησε να κινηθεί, φλογίστηκε από μιάν ιδέα ακατάλυτη (η Ελλάδα στέκει στο κέντρο όλων σχεδόν των έργασιών της Δέλτα, χωρίς να κάνει ένοχλητικό κήρυγμα και χωρίς να σβήνει τον άλλο κόσμο), κ' έδωσε άποτελέσματα, που είναι πολύτιμο εθνικό κεφάλαιο» (1).

Ο ποιητής Γεώργιος Δροσίνης εκτός από τα πολλά του ποιήματα που μάς ύμνούν πατριωτικά και ιστορικά θέματα, μάς έδωσε κι' ένα πεζό έργο με ιστορικό περιεχόμενο και με τίτλο: «Ο μπαρμπα-Δήμος — διηγήσεις ενός αγωνιστού».

Στο βιβλίο αυτό μάς παρουσιάζει ένα αγωνιστή του 21, τον γερο-Κωνσταντή, που ζή στην άκρη του χωριού του, άπομονωμένος από τον κόσμο, έχοντας για μόνη συντροφιά του τις άναμνήσεις του από την περασμένη του ζωή. Μιά ζωή γε-

1. Ν. Α. Παπαδάκη, Πηνελόπη Δέλτα, περιοδικό Νέα Σκέψη, τόμος έτους 1974.

1. Π. Χάρης, Νεοέλληνες πεζογράφοι, τόμος Δ' σελ. 196.

Μέθοδος για τὴν Λύση τῶν προβλημάτων τῆς ἀριθμητικῆς χωρὶς κανόνες καὶ τύπους

ΓΙΩΡΓΟΥ Κ. ΓΕΡΟΥ Πολιτικοῦ Μηχανικοῦ

Ὁ κύριος Γεώργιος Κ. Γέρου, πὺν γράφει τὸ πῶ κατῶ ἀρθρο, εἶναι πολιτικὸς μηχανικὸς τοῦ Ε.Μ. Πολυτεχνείου, καὶ ἀσχολεῖται καὶ μὲ εκπαιδευτικὰ θέματα.

Τὸ 1971 παρουσίασε τὸ ἐποπτικὸ μέσο τῶν ΓΛΙΚΩΝ ΑΡΙΘΜΩΝ μὲ τὰ σχετικὰ βοηθήματα, πὺν αἰσθητοποιοῦν ὅλη τὴν ὕλη τῆς ἀριθμητικῆς, μέρος τῆς ὕλης τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς ἀλγέβρας.

Τὸ 1972 ἔγραψε τὴ ΝΕΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ, γιὰ τὸ δημοτικὸ.

Τὸ 1973 ἔγραψε τὴν ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΧΩΡΙΑ ΣΥΜΒΟΛΑ γιὰ τὸ νηπιαγωγεῖο καὶ τὸ δημοτικὸ.

Τὸ 1974 ἔγραψε τὴ ΜΕΘΟΔΟ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗΣ ΧΩΡΙΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΥΣ, πὺν περιγράφει στὸ ἀρθρο αὐτό.

Τὸ 1975 ἔγραψε τὴ ΣΤΑΔΙΑΚΗ ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ γιὰ τὸ νηπιαγωγεῖο καὶ τὸ δημοτικὸ.

Τόσο τὸ ὕλικο ὅσο καὶ τὰ βιβλία τοῦ κ.

μάτη πολεμικὲς περιπέτειες, ἥρωικὰ κατορθώματα καὶ δόξα.

Στὸ ἔργο αὐτό, γίνεται φανερὴ ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα νὰ μᾶς δώση ἓνα τύπο ἀγωνιστοῦ τοῦ 21 πὺν ἀπὸ τὸ στόμα του νὰ πληροφορηθοῦμε πολλὰ σχετικά ἀπὸ πολιορκίες, μάχες, κουρσέματα καὶ ἥρωικὰ κατορθώματα τῶν ἀγωνιστῶν τῆς ἐθνεγερείας.

Ἔτσι ὁ ἥρωᾶς του, ὁ γερο-Κωσταντῆς, παίρνει μέρος στὴ μάχη τῆς Ἀλαμάνας, στὴ μάχη τῆς Γραβιάς, στὴν ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου, στὴν πολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ σὲ πολλές ἄλλες πολεμικὲς συγκρούσεις μὲ τοὺς τούρκους.

Τοῦτο θέβαια, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἀλκης θρύλος εἰς τὸ τρίτομο ἔργο του «Μορφὲς καὶ θέματα τῆς ἐλληνικῆς πεζογραφίας», εἶναι κάπως ἀπίθανο τὸ ἴδιο πρόσωπο νὰ εἶναι «πανταχοῦ παρὸν» καὶ νὰ μᾶς διηγῆται τὰ ὅσα εἶδε, ἀκουσε καὶ διεβραμάτισε ὁ ἴδιος.

Ἐκεῖνο ὅμως πὺν μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ μποροῦμε νὰ χρησιμοποιήσωμε κατὰ τὴ διδασκαλία τῆς ἱστορίας, εἶναι ἡ ἀφήγηση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀγωνιστοῦ, πὺν μὲ μιὰ διασκευή στὴ γλῶσσα, μπορεῖ νὰ ἀποτελέση χρήσιμο ἀνάγνωσμα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Στὰ νεώτερα χρόνια, ἐκεῖνος πὺν πρῶτος ἔστρεψε τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία πρὸς τὴν ἀποθανάτιση μορφῶν τοῦ ἱστο-

ρικοῦ μας παρελθόντος, εἶναι ὁ Σπύρος Μελάς. Ἔτσι, δίκαια θεωρεῖται ὁ εἰσηγητής, κατὰ ἓνα τρόπο, τοῦ νεοελληνικοῦ ἱστορικοῦ μυθιστορήματος στὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια.

Ὁ Μελάς ἀναμφισβήτητα ἔχει συμβάλει οὐσιαστικὰ στὸν πλουτισμὸ τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων μὲ τὸ θέατρό του καὶ μὲ τὶς ἐξαίρετες ἱστορικὲς του βιογραφίες, πὺν μὲ τρόπο ἐπικὸ ξαναδίνουν τὸ 21 ζωντανό, ἥρωικό, ἀνθρώπινο, ἐλληνικὸ καὶ λεβέντικο.

Μὲ τὶς βιογραφίες τῶν πρωταγωνιστῶν τοῦ 21 ὁ Μελάς δὲν θέλησε νὰ δώση μόνον λογοτεχνικὸ ἔργο. Μόχθησε ἀκριθέστερα γιὰ νὰ δώση λογοτεχνικὸ ἔργο, πὺν νὰ ἔχη καὶ στέρεο ἱστορικὸ θάβρο.

Ἡ ἀγάπη του γιὰ τοὺς ἥρωες τοῦ ξεσηκωμοῦ εἶναι ἐκεῖνη πὺν τὸν παρώθησε νὰ γράψῃ τὶς ἀσύγκριτες μυθιστορηματικὲς μονογραφίες ἱστορικῶν προσώπων.

Στὸ ἔργο του «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά» 2 τόμοι, μᾶς περιγράφει τὸν κατὰ ξηρὰν ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους, στὸ «Ναύαρχος Μιαούλης» 1 τόμος τὸν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνα, καὶ στὰ ματωμένα ράσα» 2 τόμοι, ἱστορεῖ τὴ συμβολὴ τῆς ἐκκλησίας στὸν ἀγῶνα. Ἐπίσης σὲ ἄλλο του ἔργο μὲ κεντρικὸ ἥρωα τὸν Καραϊσκάκη, μᾶς ἱστορεῖ τὸν ἀγῶνα τῆς Ρούμελης κατὰ τὴν ἐπανάσταση.

(Συνεχίζεται)

Γέρου, πού είναι πρωτότυπα, χρησιμοποιούνται από πολλά δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό μεταφρασμένα στα γαλλικά, τ' αγγλικά, τα ιταλικά και τα αραβικά.

Επειδή με την επιχειρούμενη αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος και στο μάθημα της αριθμητικής θα χρειαστεί να χρησιμοποιηθούν και καινούργιες μέθοδοι και εποπτικά μέσα, θεωρήσαμε χρήσιμο να γνωρίσουμε στους συναδέλφους μας από αυτές, πού είναι μάλιστα Ελληνική και χρησιμοποιείται ήδη με επιτυχία. Για το λόγο αυτό παρακαλέσαμε τον κ. Γέρου να μας παρουσιάσει τις μεθόδους του και το υλικό του αρχίζοντας από την εντυπωσιακή μέθοδο για τη λύση των προβλημάτων της αριθμητικής χωρίς κανόνες και τύπους.

Πολύ συχνά διάφοροι μεταξύ τους επισημονικοί κλάδοι ή δραστηριότητες αντιμετωπίζουν προβλήματα, πού είτε παρουσιάζουν αναλογίες στη λύση τους, είτε η λύση ενός προβλήματος του ενός κλάδου απαιτεί «τεχνολογία» ενός άλλου κλάδου. Η στενή μεταξύ των κλάδων συνεργασία βοηθάει και στις δυο περιπτώσεις τη λύση των προβλημάτων κάθε κλάδου. Έτσι στην εποχή μας οι διάφοροι επισημονικοί κλάδοι ή δραστηριότητες μπορούν να θεωρηθούν ως σ' ένα βαθμό ως συγκοινωνούντα δοχεία, όπου το επίπεδο του υστερουντος κλάδου ανεβαίνει χάρη στη συνεργασία με τους άλλους κλάδους. Αυτό συμβαίνει χωρίς να πέφτει ή στάθμη των ήδη αναπτυγμένων κλάδων. Αντίθετα μάλιστα, να έπωφελούνται και αυτοί από τη συνεργασία.

Για να είναι πιο εύκολη η αποτίμηση της καινούργιας μεθόδου, πού πρόκειται στο άρθρο αυτό να αναπτυχθεί, παραθέτω τα βασικά στοιχεία της μεθόδου πού χρησιμοποιείται τώρα στα δημοτικά σχολεία για τη λύση των προβλημάτων της αριθμητικής.

1) Τα προβλήματα έχουν χωριστεί σε καμιά δεκαριά κατηγορίες.

2) Για κάθε κατηγορία έχει διατυπωθεί ένας ή περισσότεροι κανόνες, πού δίνουν τον τρόπο για τη λύση του προβλήματος.

3) Για κάθε κανόνα υπάρχει ένας αντίστοιχος τύπος, πού συνδέει τα δεδομένα και τα ζητούμενα του προβλήματος. Λύνοντας τον τύπο αυτό ως προς το ζητούμενο έχουμε τη λύση του προβλήματος.

Για να μπορεί ο μαθητής να λύσει ένα πρόβλημα με τη μέθοδο αυτή θα πρέπει: Πρώτα να θρεί την κατηγορία στην οποία ανήκει το πρόβλημα, ύστερα να θυμηθεί τον κανόνα πού λύνει το πρόβλημα και

τόν αντίστοιχο τύπο. Σε συνέχεια ν' αντικαταστήσει στον τύπο τα δεδομένα του προβλήματος και να θρεί το ζητούμενο, κάνοντας τις απαιτούμενες αριθμητικές πράξεις μεταξύ των δεδομένων του προβλήματος. "Αν σ' ένα και μόνο σημείο της σειράς αυτής των ενεργειών γίνει λάθος ή λύση του προβλήματος δεν θα θρεθεί.

Η μέθοδος αυτή βασίζεται κυρίως στη μνήμη του μαθητή.

Η μέθοδος πού αναπτύσσεται στο άρθρο αυτό βασίζεται στην κρίση του μαθητή και έχει τα πιο κάτω χαρακτηριστικά:

α) Είναι γενική, λύνει δηλαδή όλα τα προβλήματα της αριθμητικής του Δημοτικού με τον ίδιο τρόπο.

β) Δεν χρειάζεται ν' απομνημονεύσει ο μαθητής κανένα κανόνα ή τύπο.

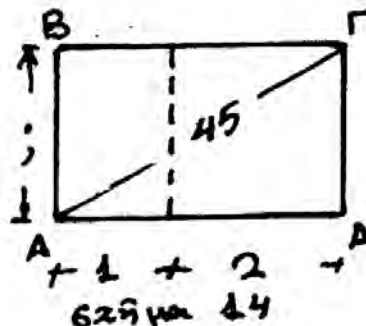
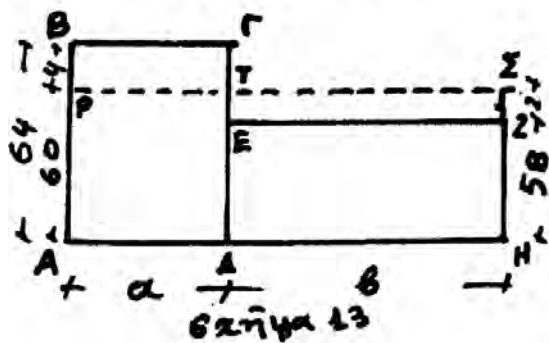
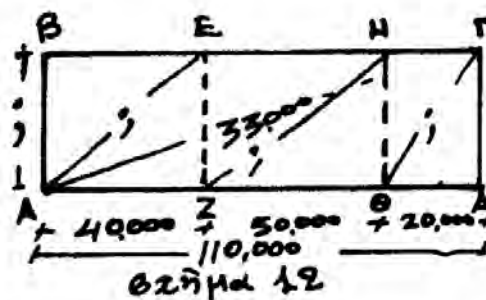
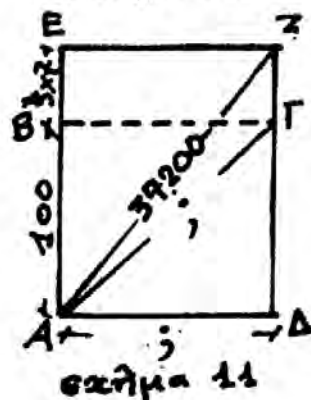
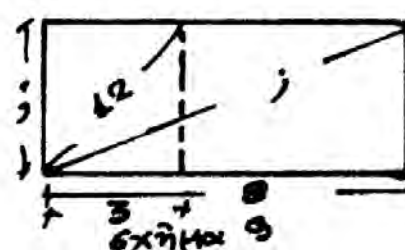
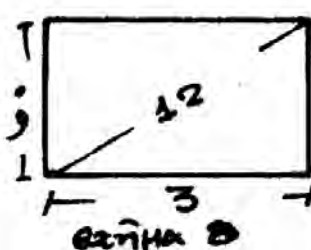
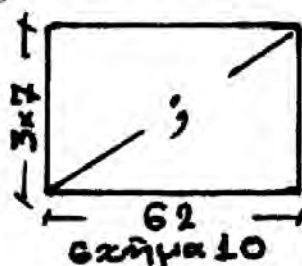
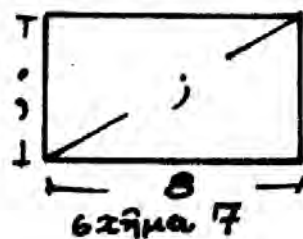
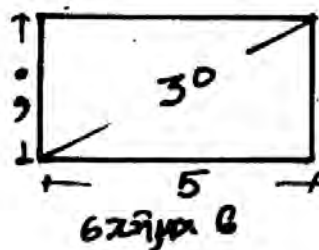
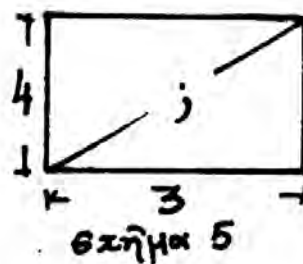
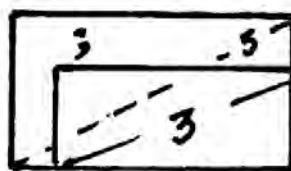
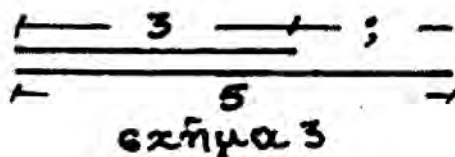
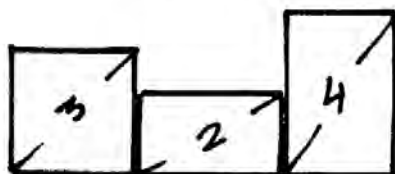
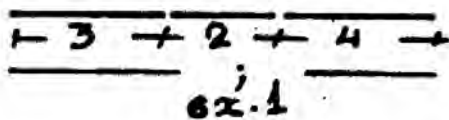
γ) Για ναλυθεί οποιοδήποτε πρόβλημα δημιουργείται ένα υποκατάστατό του με ένα ή περισσότερα ορθογώνια σχήματα, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Η μέθοδος βασίζεται στη διαπίστωση ότι τα στοιχεία κάθε προβλήματος αριθμητικής (δεδομένα και ζητούμενα) καθώς και οι σχέσεις πού τα συνδέουν (προσθήκη, αφαίρεση, πολλαπλασιασμός και διαίρεση) μπορούν να υποκατασταθούν είτε από τα γεωμετρικά στοιχεία του ορθογωνίου σχήματος (πλευρές και έμβασόν) και τις μεταξύ τους σχέσεις, είτε από κομμάτια ευθειών και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Η αντιστοιχία αυτή κάθε στοιχείου του προβλήματος με το αντίστοιχό του γεωμετρικό στοιχείο είναι πολύ απλή και προσδιορίζεται από τη σχέση, πού υπάρχει ανάμεσα στα στοιχεία αυτά του προβλήματος, όπως θα δούμε άμέσως πιο κάτω.

1) Όταν η σχέση πού συνδέει τα δεδομένα του προβλήματος και δίνει το ζητούμενο είναι η πρόσθεση π. χ. $3+2+4$ τότε τα δεδομένα αυτά τα αίσθητοποιούμε είτε με συνεχόμενα κομμάτια ευθειών (σχ. 1), είτε με επιφάνειες ορθογωνίων (σχ. 2).

Στην πρώτη περίπτωση το ζητούμενο άθροισμα είναι ίσο με το μέκος 9 του συνολικού κομματιού της ευθείας πού προήλθε από τα κομμάτια αυτά. Στη δεύτερη περίπτωση είναι επίσης ίσο με τη συνολική επιφάνεια 9 πού προήλθε από τα ορθογώνια αυτά. (σχ. 2). Την αριθμητική τιμή του δεδομένου ή το έρωτηματικό (;) του ζητούμενου στοιχείου τα γράφουμε δίπλα στο γεωμετρικό αν αυτό είναι ευθύγραμμο κομμάτι ή πάνω στη διαγώνιο αν αυτό είναι έμβασό ορθογωνίου. Τα γεωμετρικά στοιχεία πού χρησιμοποιούμε είναι απλά σκαριφήματα πού τα φτιάχνουμε χωρίς χάρακα και με μια περίπου κλίμακα.

2) "Όταν ή σχέση ,πού συνδέει τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος καὶ δίνει τὸ ζητούμενο εἶναι ή ἀφαίρεση π.χ. 5-3 τότε αἰσθητοποιοῦμε τὰ δεδομένα αὐτὰ εἶτε με δύο ἀντίστοιχα εὐθύγραμμα κομμάτια (σχ. 3), εἶτε με δύο ἀντίστοιχες ἐπιφάνειες ὀρθογωνίων (σχ. 4). Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις τὸ γεωμετρικὸ στοιχείο πού αἰσθητοποιεῖ τὸν ἀφαιρετέο τὸ θάζουμε πάνω στὸ γεωμετρικὸ στοιχείο πού αἰσθητοποιεῖ τὸν μειωτέο. Ἡ ζητούμενη διαφορά ἴση με 2 αἰσθητοποιεῖται ἀπὸ τὸ ἀκάλυπτο κομμάτι τοῦ μειωτέου.

3) "Όταν ή σχέση, πού συνδέει τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος καὶ δίνει τὸ ζητούμενο εἶναι ὁ πολλαπλασιασμός. "Οπως π.χ. στὸ πῶς κάτω πρόβλημα:

Ἀγοράσαμε 3 κιλά πατάτες πρὸς 4 δραχμές τὸ κιλό. Νὰ θροῦμε πόσα χρήματα δώσαμε

Αἰσθητοποιοῦμε καθένα ἀπὸ τὰ δεδομένα αὐτὰ με τὴ μιά κάθετη πλευρὰ ἑνὸς ὀρθογωνίου (σχ. 5). Τὸ ζητούμενο γινόμενο αἰσθητοποιεῖται ἀπὸ τὸ ἐμβαδὸ τοῦ ὀρθογωνίου αὐτοῦ, τὸ ὁποῖο εἶναι ἴσο με $3 \times 4 = 12$

4) "Όταν ή σχέση πού συνδέει τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος καὶ δίνει τὸ ζητούμενο εἶναι ή διαίρεση ὅπως π.χ. στὸ πρόβλημα:

Γιὰ 5 κιλά τομάτες δώσαμε 30 δραχμές. Νὰ θροῦμε πόσο πληρώσαμε γιὰ τὸ κάθε κιλό.

Αἰσθητοποιοῦμε τὸν διαιρετέο 30 με τὸ ἐμβαδὸ ἑνὸς ὀρθογωνίου (σχ. 6) καὶ τὸ διαιρέτη 5 με τὴ μιά του κάθετη πλευρὰ, ὅποτε ή ζητούμενη τιμὴ μονάδας εἶναι ἴση με τὴν ἄλλη κάθετη πλευρὰ, δηλαδὴ ἴση με $30/5 = 6$.

Προχωροῦμε στὴ λύση μερικῶν ἀντιπροσωπευτικῶν προβλημάτων γιὰ νὰ φανεῖ ή εὐρύτητά της.

1ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Γιὰ 3 κιλά πατάτες δώσαμε 12 δραχμές, νὰ θροῦμε πόσο πρέπει νὰ πληρώσουμε γιὰ νὰ πάρουμε 8 κιλά πατάτες.

ΛΥΣΗ

Ἡ σχέση, πού θὰ μᾶς δώσει τὸ ζητούμενο ποσό, εἶναι ὁ πολλαπλασιασμός τῶν 8 κιλῶν, πού θ' ἀγοράσουμε, ἐπὶ τὴν ἀγνωστὴ τιμὴ ἀγορᾶς. Φτιάχνουμε ἕνα ὀρθογώνιο (σχ. 7) ὅπου τὸ ζητούμενο, σὰν γινόμενο πού εἶναι, αἰσθητοποιεῖται με τὸ ἀγνωστὸ ἐμβαδὸν του, τὰ 8 κιλά αἰσθητοποιοῦνται με τὴ μιά του κάθετη πλευρὰ, ἔστω τὴ θάση του, ὅποτε ή ἐπίσης ἀγνωστὴ τιμὴ μονάδας αἰσθητοποιεῖται με τὸ ὕψος του.

Γιὰ νὰ θροῦμε τὸ ἀγνωστὸ ἐμβαδὸ μᾶς χρειάζεται νὰ θροῦμε πρῶτα τὴν ἀγνωστὴ

τιμὴ μονάδας ἀπὸ τὰ ἄλλα δεδομένα τοῦ προβλήματος. Πράγματι ή τιμὴ μονάδας δίνεται ἀπὸ τὴ σχέση διαίρεσης τῶν 12 δραχμῶν, πού δώσαμε γιὰ τὰ 3 κιλά, διὰ τῶν 3 αὐτῶν κιλῶν. Φτιάχνουμε γι' αὐτὸ ἕνα ἄλλο ὀρθογώνιο (σχ. 8) με ἐμβαδὸ 12 καὶ θάση, 3, ὅποτε τὸ ἀγνωστὸ ὕψος εἶναι ή τιμὴ μονάδας, πού θγαίνει ἴση με $12/3 = 4$. Ἀντικαθιστοῦμε τὴν τιμὴ αὐτὴ στὸ ὕψος τοῦ ὀρθογωνίου τοῦ σχήματος 7 καὶ θρίσκουμε τὸ ἐμβαδὸν του ἴσο με $4 \times 8 = 32$.

"Αν ἀξιοποιήσουμε τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ὕψη καὶ τῶν δύο αὐτῶν ὀρθογωνίων εἶναι ἴσα μεταξύ τους μποροῦμε νὰ σχεδιάσουμε τὸ δεύτερο ὀρθογώνιο πάνω στὸ πρῶτο παίρνοντας πάνω στὴ θάση του μᾶκρος ἴσο με 3 καὶ με κοινὸ τὸ ὕψος τους (σχ. 9). Στὸ σχῆμα αὐτὸ θρίσκουμε ἀμέσως ἀπὸ τὸ μικρὸ ὀρθογώνιο τὸ κοινὸ ἀγνωστο ὕψος, πού αἰσθητοποιεῖ τὴν ἐμμεσὰ ζητούμενη ἀγνωστὴ τιμὴ μονάδας καὶ ἀμέσως μετὰ τὸ κυρίως ζητούμενο, πού εἶναι τὸ ἐμβαδὸ τοῦ ὀρθογωνίου με θάση τὸ 8.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Τὸ σχῆμα 9, ὅπως εἶναι ή με μικρὲς παραλλαγές, πού ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὴν ποικιλία τῶν προβλημάτων χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ λύσουμε ὁποιοδήποτε πρόβλημα ἀριθμητικῆς τοῦ Δημοτικοῦ.

2ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ:

Κεφάλαιο 6200 δραχμῶν τοκίστηκε γιὰ 3 χρόνια με ἐπιτόκιο 7%. Νὰ θρεθεῖ πόσο τόκο ἔδωσε.

ΛΥΣΗ:

"Επειδὴ ὁ τόκος εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ἐπιτόκιο, τὸ χρόνο καὶ τὸ κεφάλαιο, μποροῦμε ἔτσι νὰ τὸν αἰσθητοποιήσουμε με τὸ ἀγνωστὸ ἐμβαδὸ ἑνὸς ὀρθογωνίου (σχ. 10), τοῦ ὁποῖου οἱ κάθετες πλευρές αἰσθητοποιοῦν τοὺς παράγοντες τοῦ γινομένου αὐτοῦ. Αἰσθητοποιοῦμε με τὸ ὕψος τὸ γνωστὸ γινόμενο 3×7 πού εἶναι ὁ τόκος, πού δίνει ή μιά ἑκατοντάδα στὰ τρία χρόνια καὶ με τὴ θάση του τὸν ἀριθμὸ 62 ὅλων τῶν ἑκατοντάδων τοῦ κεφαλαίου.

"Ο τόκος θγαίνει ἴσως με $3 \times 7 \times 62 = 1302$ δραχμές.

3ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Νὰ θρεθεῖ τὸ κεφάλαιο πού τοκίστηκε γιὰ 3 χρόνια με ἐπιτόκιο 8% καὶ ἔδωσε τοκοκεφάλαιο 37200 δραχμές.

"Επειδὴ τὸ τοκοκεφάλαιο μπορεῖ νὰ δοθεῖ σὰν γινόμενο τὸ αἰσθητοποιοῦμε μ' ἕνα ὀρθογώνιο, ἔστω τὸ ΑΕΖΔ (σχ. 11). Τραβάμε τὴν ΒΓ παράλληλη πρὸς τὴ θάση

ΑΔ καὶ δεχόμεστε πὺς τὸ ΑΒΓΔ αἰσθητοποιεῖ τὸ κεφάλαιο καὶ τὸ ΒΕΖΓ αἰσθητοποιεῖ τὸν τόκο. Ἐπειδὴ ὁ τόκος δίνεται κατὰ ἑκατοντάδα δραχμῶν κεφαλαίου, ὁ τόκος τῆς μιᾶς ἑκατοντάδας γιὰ τὰ 3 χρόνια εἶναι $BE = 3 \times 8 = 24$. Μποροῦμε νὰ πάρουμε τὸ ΑΒ ἴσο μὲ ἑκατό, ὁπότε ἡ θαση ΑΔ εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀγνώστων ἑκατοντάδων τοῦ τὸ ὁποῖο θγαίνει ἀπὸ τὸ ὀρθογώνιο ΑΕΖΔ ἴσο μὲ $37200 / 124 = 300$. Ἄρα τὸ κεφάλαιο εἶναι ἴσο $100 \times 300 = 30.000$ δρχ.

4ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Μιὰ ἐπιχείρηση κέρδισε 33.000 δραχ. Νὰ βρεθεῖ τὸ κέρδος ποὺ πρέπει νὰ πάρει ὁ Α, ὁ Β, καὶ ὁ Γ μέτοχος ὅταν τὰ ἀντίστοιχα κεφάλαια ποὺ ἔβαλαν στὴν ἐπιχείρηση ἦσαν 40.000, 50.000 καὶ 20.000 δραχμές.

ΛΥΣΗ

Ἐπειδὴ τὸ κέρδος θὰ διαιρεθεῖ, τὸ αἰσθητοποιοῦμε σύμφωνα μὲ ὅτι ἔχουμε πεῖ, μὲ τὸ ἔμβαδὸ ἑνὸς ὀρθογωνίου. Ἐστω τὸ ὀρθογώνιο ΑΒΓΔ (σχ. 12). Παίρνουμε πάνω στὴ θάση τοῦ τὰ κομμάτια ΑΖ, ΖΘ, καὶ ΘΔ ποὺ αἰσθητοποιοῦν τὰ κεφάλαια ἀντιστοίχως. Τὸ ὕψος ΑΒ αἰσθητοποιεῖ τὸ κέρδος κάθε μιᾶς δρχ. καὶ εἶναι ἴσο μὲ $3300 / 110000 = 0,3$ δρχ. τὰ ἔμβαδά τῶν ὀρθογωνίων ΑΒΕΖ, ΖΕΗΘ καὶ ΘΗΓΔ αἰσθητοποιοῦν τὰ ἀντίστοιχα κέρδη τῶν κεφαλαίων. Τὰ κέρδη αὐτὰ θγαίνουν μὲ ἴσα μὲ 12.000, 15.000 καὶ 6.000 δραχμές ἀντιστοίχως.

5ο ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Μῖγμα θουτύρου ζυγίζει 45 κιλά καὶ στοιχίζει 60 δρχ. κατὰ κιλό. Ἐγινε ἀπὸ θουτύρο πρώτης ποιότητος καὶ τιμῆς 64 δρχ. κατὰ κιλό καὶ ἀπὸ θουτύρο δεύτερης

ποιότητος καὶ τιμῆς 58 δρχ. κατὰ κιλό. Νὰ βρεθεῖ πόσα κιλά θουτύρο χρησιμομοιήθηκαν ἀπὸ κάθε ποιότητα.

ΛΥΣΗ

Ἄν ἡ ποσότητα ποὺ πῆρε ἀπὸ τὴν πρώτη ποιότητα εἶναι α' κιλά καὶ ἡ ποσότητα ποὺ πῆρε ἀπὸ τὴν δεύτερη ποιότητα εἶναι β' κιλά τότε ἡ ἀξία κάθε ποσότητος δίνεται ἀπὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἔμβαδά τῶν ὀρθογωνίων ΑΒΓΔ καὶ ΔΕΖΗ (σχ. 13). Τὸ ἄθροισμα αὐτῶν τῶν ἀξιῶν εἶναι ἴσο μὲ τὴν συνολικὴ ἀξία τοῦ μίγματος 45×60 , ποὺ αἰσθητοποιεῖται μὲ ἔμβαδὸν τοῦ ὀρθογωνίου ΑΡΣΗ. Ἀπὸ τὴν ἰσότητα αὕτη θγαίνει ὅτι τὰ ὀρθογώνια ΡΒΓΤ καὶ ΚΤΣΖ εἶναι ἴσα μεταξύ τους, δηλαδὴ $4\alpha = 2\beta$ ἢ $\alpha/\beta = 1/2$. Δηλαδὴ τὸ μῖγμα τῶν 45 κιλῶν ἔγινε ἀπὸ τὶς δυὸ ποιότητες σὲ ἀναλογία $1/2$.

Γιὰ νὰ βροῦμε τὶς ποσότητες αὐτὲς πρέπει νὰ μοιράσουμε τὰ 45 κιλά σὲ μέρη ἀνάλογα πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς 1 καὶ 2. Αἰσθητοποιοῦμε τὰ 45 κιλά τοῦ μίγματος μὲ τὸ ἔμβαδὸν τοῦ ὀρθογωνίου ΑΒΓΔ (σχ. 14) καὶ μὲ τὸ ΑΕ τὸ 1 καὶ μὲ τὸ ΕΔ τὸ 2. Τὸ ἀγνώστο ὕψος θγαίνει ἴσα μὲ $45/3 = 15$. Τὸ ἔμβαδὸν τοῦ ΑΒΖΕ, ποὺ αἰσθητοποιεῖ τὴν ποσότητα α εἶναι ἴσο μὲ $15 \times 1 = 15$ καὶ τὸ ἔμβαδὸν τοῦ ΕΖΓΔ, ποὺ αἰσθητοποιεῖ τὴν ποσότητα β εἶναι ἴσο μὲ $15 \times 2 = 30$.

Ἡ ποσότητα τοῦ θουτύρου πρώτης ποιότητος εἶναι 15 κιλά καὶ ἡ ποσότητα τοῦ θουτύρου δεύτερης ποιότητος εἶναι 30 κιλά.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ.

Ἡ τελευταία παράγραφος δίνει τὴ λύση προβλημάτων μερισμοῦ σὲ μέρη ἀνάλογα.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΓΕΡΟΥ

Βιβλιοκρισία

ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Σὲ πολυτελὴ ἔκδοση ἀπὸ 346 σελίδες κυκλοφόρησε τὸ παιδαγωγικὸ βιβλίο τοῦ κ. Δημοσθένη Παπανικολάου, μὲ τίτλο «Νέο Σχολεῖο» καὶ ὑπότιτλο «Θεωρία καὶ πράξη».

Μὲ τὸ νέο τοῦ αὐτοῦ βιβλίο ὁ συγγραφέας μᾶς παρουσιάζει μὲ ἀπλότητα, πληρότητα καὶ σαφήνεια τὴ θεωρητικὴ καὶ

πρακτικὴ πλευρὰ τοῦ Νέου Σχολείου, πού, χωρὶς καμμιὰ πιά ἀναβολή, εἶναι ἀνάγκη ἐθνικὴ νὰ πάρῃ τὴ θέση τοῦ Παραδοσιακοῦ Σχολείου, τὸ ὁποῖο ἔχει πάψει ν' ἀνταποκρίνεται στὶς βιοτικές, πνευματικές καὶ πολιτιστικές ἀνάγκες καὶ ἀξιώσεις τοῦ Λαοῦ μας, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας καὶ γιὰ τὴν βασίζονται σὲ ἀνεπιστημονικὰ παιδα-

γωγικά και ψυχολογικά δεδομένα. Έθνικες περιπέτειες και η άδιαφορία — αν όχι η αντίδραση — του κατεστημένου, στάθηκαν οι τροχοπέδες για κάθε προσπάθεια μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού του σχολείου του λαού, όπου η τελευταία έπταετία της φασιστικής τυραννίας και της συμφοράς του έδωσε τη χαριστική βολή.

Το βιβλίο, λοιπόν, του κ. Δ. Παπανικολάου με την επιμελημένη παρουσία του, με την επιστημονική αριτιότητά του, με την πρακτική σιγουριά του, την πίστη και τη φλόγα του ιδεαλιστή συγγραφέα του και το πάθος του προς το παιδί και το λαό μας, έρχεται στην κατάλληλη στιγμή να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην πρωταρχική αυτή υπόθεση, να δώσει τα φώτα του, να προκαλέσει το ενδιαφέρον και την προσοχή των αρμοδίων και να βοηθήσει στη θεραπεία του άρρωστου τη θεμελιακή αλλαγή προς τη σωστή μόρφωση και διαπαιδαγώγηση των παιδιών μας, σύμφωνα με τα σημερινά επιτεύγματα της επιστήμης της Παιδαγωγικής.

Κορωνίδα και σπονδυλική στήλη του όλου σχολικού έργου θεωρεί ο συγγραφέας τη Μαθητική Αυτοδιοίκηση. Ο Έλληνικότερος αυτός θεσμός κάνει την παρουσία του σ' όλο το βιβλίο, μά ειδικά το σχολείου, στον εκσυγχρονισμό του και έκτο μέρος το διαθέτει για την πολύπλευρη εξέτασή του. «Η Μαθ. Αυτοδιοίκηση είναι, ότι το δευγόνιο για την ύπαρξη κάθε ζωικού οργανισμού» μάς λέγει.

Αντικαθιστά την παιδονομία και εξοθελίζει τη Βία και τη δασκαλική αυταρχικότητα. Κάθε τάξη μεταβάλλεται σε συνεργαζόμενη κοινότητα. Συσκέπτονται οι μαθητές από παρουσιαζόμενες άφορμες, πάνω στη διαγωγή τους και στα προβλήματα της συμβίωσής τους, παίρνουν αποφάσεις, που αποτελούν τους νόμους της κοινότητας και τους οποίους εφαρμόζουν με εὐλάβεια, γιατί εκφράζουν την ελεύθερη ομαδική θέληση.

Στο πρώτο μέρος του βιβλίου ο κ. Δ. Π. Π. αναφέρεται στις αντιπαιδαγωγικές θέσεις του παραδοσιακού σχολείου και στις καταδικασμένες πειραματολογικές αρχές του και συνέχεια αναπτύσσει χωριστικά τις κυριότερες θέσεις του Ν. Σχολείου και τις παιδαγωγικές και μεθοδολογικές αρχές του, που βασικότερες είναι η αρχή της συγκέντρωσης της όλης ή της Ένιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας (Ε.Σ.Δ.), απλώνοντάς την σε 105 σελίδες, τόσο απλά, που άνετα γίνεται κάτοχός της και ο μη εκπαιδευτικός. Τη

γνωστή όμως Ε.Σ.Δ. τη θέλει μόνο στις Α' και Β' τάξεις, αναθεωρώντας έτσι πολλά σημεία του παλαιού βιβλίου του, ύστερα από πολύχρονους πειραματισμούς.

Στο τρίτο μέρος αναπτύσσει διεξοδικά την 'Ιδεοπτική Μέθοδο πρώτης Ανάγνωσης και Γραφής. Λίγη θεωρία και πολλή πράξη.

Στο τέταρτο μέρος εκθέτει το σύστημα των Έβδομαδιαίων Κέντρων Κυριάρχων Μαθημάτων (Ε.Κ.Κ.Μ.) για τις Γ', Δ', Ε' και Στ' τάξεις, που δεν είναι παρά ένιαία εξελιγμένη, αναθεωρώντας και εδώ πολλές σκέψεις του, που περιέλαβε στο βιβλίο, που αναφέραμε.

Μά η σημαντική αξία του βιβλίου είναι η διάταξη της διδακτέας ύλης όλων των τάξεων σε Κέντρα, δηλαδή αυτότελη σύνολα γνώσεων, αφού πετά κάμποση άχρηστη ύλη του Α.Π. — θά ήθελε περισσότερη — και καταργη την αυτότέλεια του τελείται στους κύκλους της Μ.Α., με το ζήσιμο και τη δράση του παιδιού.

Τα υποδείγματα διδασκαλιών, που παραθέτει, φωτίζουν τη θεωρία. Έτσι καταργεί την ύπαρξη των χωριστών μαθημάτων. Έξοθελίζει την πνευματοκτόνο παθητική μάθηση και την αντικαθιστά με την αυτενεργό επεξεργασία της ύλης, την αυτομάθηση και αυτοάσκηση. Το ρητορικό μονόλογο του δασκάλου τον αντικαθιστά με το Μαθητικό διάλογο και την ομαδική εργασία και τις γραπτές ανακοινώσεις, μορφές διδασκαλίας που τις θέλει και στο Πανεπιστήμιο. Αντλεί τις γνώσεις και άφορμές από το ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ το μαθητή — φυσικό και κοινωνικό. Ο δάσκαλος γίνεται ο συνεργάτης κι ο καθοδηγητής και παρέχει στο μαθητή βοήθεια προς αυτοβοήθεια.

Η θέση των σχολικών έορτών στο «Ν. Σ.», μία πολύ αξιοπρόσεκτη μελέτη, αποτελεί το ε' μέρος του βιβλίου.

Και επιλέγει: το Νέο Σχολείο, θεμελιωμένο στην Ε.Σ.Δ., στην Αυτοδιοίκηση και στην πλούσια Σχολική Ζωή, οργανικά συνδεδεμένες, δημιουργεί στο παιδί, από την Α' τάξη, δημοκρατικό περιβάλλον. Και εάν η διδακτική μορφή του ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ και ο θεσμός της ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ συνεχίσουν να εφαρμόζονται και στη Μέση Παιδεία σε ευρύτερες διαστάσεις και στις Πανεπιστημιακές Σχολές σε μεγαλύτερο βάθος και πλάτος και πάνω σε καθαρή επιστημονική βάση, δεν θα χρειασθούν και πολύ οι θεσμοί για την καθιέρωση της Δημοκρατικής διακυβέρνησης, γιατί θεσμοί θα είναι η ψυχή και το πνεύμα του λαού.

Γ.Λ.

Ένα απαραίτητο βοήθημα
γιά κάθε Έκπαιδευτικό γιά κάθε Σχολείο

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ

«Ένα έργο τεχνης
γεματο εργα τεχνης»

1000 ΕΛΛΗΝΕΣ ΖΩΓΡΑΦΟΙ
από τό 16ο αιώνα μέχρι σήμερα

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΘΕ ΤΕΤΑΡΤΗ

Τό έργο θά ολοκληρωθεί μέ 56 τευχή,
σέ 4 υπερπολυτελείς τόμους γιγαντιαίου
σχήματος (37 · 27 εκ.), από χαρτί Illustra-
tion Εύρώπης 180 γραμμαρίων.

Στις 2000 σελίδες του περιλαμβάνονται:

- 700 σελίδες μέ κείμενα καί 1300 σελίδες μέ έγχρωμες εικόνες.
- Ιστορία τής Νεοελληνικής Ζωγραφικής.
- Λεξικό Έλλήνων ζωγράφων καί χαρακτών.
- Λεξιλόγιο τών όρων τής ζωγραφικής (π.χ. τί είναι έξπρεσιονισμός).
- Άγνωστοι πίνακες, σπάνιες φωτογραφίες, χειρόγραφα, εύρετήρια κ.ά.

Κορυφαίοι Έλληνες έπιστήμονες, ιστορικοί τής τέχνης καί καλλιτέχνες συνεργάστηκαν στήν παρουσίαση τών Έλλήνων ζωγράφων, πού γίνεται μέ πρωτότυπα κείμενα καί πλούσια έπίλογη από τό έργο τους σέ υπέροχες έγχρωμες αναπαραγωγές.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΟΙ 2 ΠΡΩΤΟΙ ΤΟΜΟΙ

5
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

4
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Ιακωβίδης
Θεόδωρος Βρυζακης

3
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Κωνσταντίνος Βολανακης

2
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Νικόλαος Γυζης

1
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΟΙ

Νικήφορος Λυτρας

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΜΕΛΙΣΣΑ

ΑΘΗΝΑΙ, ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34 ΤΗΛ 611 692
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΣΙΜΙΣΚΗ 41 ΤΗΛ 229 010

ΔΩΡΟ: 4 πίνακες (reproductions) σε λινό